

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

گزارش صنعت نفت و گاز ایران؛ فصل اول ۲۰۲۱ حاوی پیش‌بینی‌های ۱۰ ساله تا ۲۰۲۹

ناشر: موسسه فیچ

تاریخ انتشار: اکتبر ۲۰۲۰

بهمن ماه ۱۳۹۹

مطالب، تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌هایی که در این گزارش ارائه شده است، الزاما دیدگاه اتاق ایران نیست و صرفا ترجمه گزارشی از موسسه فیچ سلوشنز است.

All information, analysis, forecasts and data provided by Fitch Solutions Group Limited is for the exclusive use of subscribing persons or organisations (including those using the service on a trial basis). All such content is copyrighted in the name of Fitch Solutions Group Limited and as such no part of this content may be reproduced, repackaged, copied or redistributed without the express consent of Fitch Solutions Group Limited.

All content, including forecasts, analysis and opinion, has been based on information and sources believed to be accurate and reliable at the time of publishing. Fitch Solutions Group Limited makes no representation of warranty of any kind as to the accuracy or completeness of any information provided, and accepts no liability whatsoever for any loss or damage resulting from opinion, errors, inaccuracies or omissions affecting any part of the content.

This report from Fitch Solutions Country Risk & Industry Research is a product of Fitch Solutions Group Ltd, UK Company registration number 08789939 ('FSG'). FSG is an affiliate of Fitch Ratings Inc. ('Fitch Ratings'). FSG is solely responsible for the content of this report, without any input from Fitch Ratings. Copyright © 2020 Fitch Solutions Group Limited.

فهرست مطالب

۶	خلاصه مدیریتی.....
۱۱	نمای کلی.....
۱۲	تأثیر شیوع کووید-۱۹ بر ایران.....
۱۵	تحلیل سوات.....
۱۵	سوات نفت و گاز.....
۱۶	پیش‌بینی صنعت.....
۱۶	اکتشافات بالادستی.....
۲۰	پروژه‌های بالادست.....
۲۱	تولیدات بالادستی نفت.....
۲۷	تولیدات بالادستی گاز.....
۳۱	پالایش.....
۳۶	مصرف سوخت‌های پالایش‌شده.....
۴۳	تجارت نفت.....
۴۹	تجارت گاز.....
۵۳	شاخص ریسک به بازده در صنایع نفت و گاز.....
۵۳	شاخص ریسک به بازده در بخش‌های بالادستی نفت و گاز در خاورمیانه و شمال آفریقا.....
۶۴	شاخص ریسک به بازده در بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا.....
۷۲	شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز ایران.....
۷۴	شاخص ریسک به بازده بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز ایران.....
۷۶	نگاهی به بازار.....
۷۶	نگاهی به بازار انرژی.....
۷۸	زیرساخت‌های نفت و گاز.....
۷۸	پالایشگاه‌های نفت.....

فهرست مطالب

۷۸.....	جایگاه‌های سوخت.....
۷۸.....	ذخیره نفت.....
۷۹.....	پایانه‌های نفتی.....
۷۹.....	خطوط لوله انتقال نفت.....
۸۰.....	خطوط لوله انتقال گاز.....
۸۱.....	عرصه رقابت.....
۸۲.....	نگاهی به شرایط منطقه.....
۸۲.....	نگاهی به شرایط صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا.....
۹۹.....	روش‌شناسی نفت و گاز.....
۱۱۰.....	منبع.....

خلاصه مدیریتی

گزارش حاضر به تحلیل و بررسی صنعت نفت و گاز ایران در فصل اول سال ۲۰۲۱ پرداخته و پیش‌بینی‌های خود را از وضعیت صنعت نفت و گاز در این فصل، با انتخاب بایدن به عنوان رئیس جمهور امریکا، نسبت به فصل چهارم سال ۲۰۲۰ تعدیل کرده است.

تحلیل سوات نفت و گاز ایران: در این گزارش به تحلیل سوات^۱ نفت و گاز ایران پرداخته شده و نقاط قوت صنعت نفت و گاز را در ۴ دسته طبقه‌بندی کرده است. ذخایر اثبات شده زیاد، هزینه‌های استخراج پایین، موقعیت جغرافیایی استراتژیک و وجود شرکت‌های داخلی توانمند از جمله نقاط قوت این صنعت است. نقاط ضعف این صنعت نیز در ۵ حوزه دسته‌بندی می‌شود. ممانعت از فعالیت شرکت‌های خارجی و جلوگیری از معامله دلاری ایران به دلیل تحریم‌های امریکا؛ برداشت کم از میدان‌های ساحلی؛ کارآیی کم صنایع نفت و گاز به دلیل فناوری پایین و فقدان سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پیشرفته برای افزایش کارایی صنعت از جمله نقاط ضعف این صنعت است.

بر اساس این گزارش فرصت‌های صنعت نفت و گاز از ۴ مسیر محقق خواهد شد. عرضه طرح‌های متعدد در چارچوب قرارداد نفتی با سرمایه‌گذار خارجی و ظرفیت بالقوه تولیدی زیاد، افزایش تولید نفت با اصلاح شیوه‌های استخراج، افزایش بالقوه تولید گاز مایع و محصولات پتروشیمی از طریق ظرفیت بالای پارس جنوبی، امکان بهبود فرایند پالایش به منظور کمک به تولید و صادرات محصولاتی با ارزش افزوده بیشتر از جمله فرصت‌های این صنعت است. در بخش تهدیدات نیز ۳ مورد وضع دوباره تحریم‌ها و خروج سرمایه‌گذاران از کشور، دشواری یافتن بازارهای صادراتی برای گاز و وجود ریسک‌های امنیتی در کل منطقه برشمره شده است.

تولید نفت: افزایش تدریجی عرضه نفت از نیمه دوم سال ۲۰۲۱ با فرض پیوستن مجدد امریکا به توافق هسته‌ای، بازگشت تهران به تعهدات کامل خود و لحاظ کردن تأخیرهای احتمالی ناشی از انتخابات ریاست جمهوری ایران در ژوئن ۲۰۲۱، پیش‌بینی می‌شود.

اکتشاف و ارزیابی ذخایر نفت و گاز توسعه نیافته بطور عمده در دست شرکت ملی نفت ایران است و تلاش برای به کار گرفتن بازیگران بخش خصوصی یا خارجی به دلیل تحریم، محیط نامناسب کسب و کار و نوع قرارداد آی پی سی که جذابیتی برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و خارجی ندارد به مانع می‌خورد. تا پاییز ۲۰۲۰ شرکت ملی نفت ایران ۱۵ قرارداد با شرکت‌های داخلی برای افزایش ظرفیت تولید منعقد کرده است. پیش‌بینی‌های فعلی حاکی از میانگین رشد ۶٫۹ درصدی در سال ۲۰۲۱ است که در سال ۲۰۲۲ به ۳۷٫۱ درصد می‌رسد. ولی چشم‌انداز بلندمدت تغییر معناداری نمی‌یابد

که دلیل آن تداوم ریسک بالای سرمایه‌گذاری، ساختار مبهم مالکیت بسیاری از شرکت‌های ایرانی و بیم سرمایه‌گذاران خارجی برای مبادلات با برخی نهادهای تحریم شده است.

تولید گاز: رشد تولید گاز با پشتیبانی از ناحیه افزایش تولید میدان گازی عظیم پارس جنوبی، ادامه می‌یابد. رشد تولید گاز طبیعی در سال ۲۰۲۱ رقم ۷ درصد پیش‌بینی می‌شود. منابع کشف شده عظیمی وجود دارند که هنوز توسعه نیافته‌اند و در صورت لغو تحریم‌ها امکان بهره‌برداری از آنها وجود دارد ولی مجال رشد در میان مدت محدود است. چشم‌انداز رشد بلندمدت به علاقه سرمایه‌گذاران خارجی به مشارکت در طرح‌های گازی و ایجاد منابع تازه تقاضای گاز و نیز زیرساخت‌های صادرات بستگی دارد.

پالایش: پیش‌بینی‌های فیچ از وضعیت پالایشگاه‌ها حاکی از آن است که پالایشگاه خلیج فارس همچنان به افزایش ظرفیت تولید در داخل کمک می‌کند. پیش‌بینی می‌شود با راه‌اندازی فاز چهارم، میزان تولید این پالایشگاه ۷ درصد رشد یابد و به ۵۴۰ هزار بشکه در روز افزایش پیدا کند. ارتقای مراکز موجود به افزایش کیفیت و دسترسی به انواع سوخت به‌ویژه بنزین در داخل ایران منجر می‌شود. بهبود در پایین دستی به رشد تقاضای داخلی کمک می‌کند. پس از تحریم اکثر قطعه‌های صنعت پالایشگاهی در داخل تولید می‌شود و حرکت محتاطانه‌ای برای واگذاری سهام پالایشگاه‌ها صورت می‌گیرد. باتوجه به خودکفایی ایران در زمینه سوخت‌های پالایش شده، اشباع نسبی بازار جهانی سوخت و محدودیت شدید مالی دولت، تا سال ۲۰۲۹ افتتاح هیچ پالایشگاه دیگری پیش‌بینی نمی‌شود، زیرا شرکت ملی نفت ایران فعالیت‌های خود را بر ارتقا و نوسازی متمرکز می‌کند. سرمایه‌گذاری خارجی برای اجرای طرح جامع نوسازی ۳۴ میلیارد دلاری تحت تاثیر تحریم قرار دارد و بخش خصوصی داخلی نیز برای اجرای نوسازی در صنایع پالایشی با موانع مالی، سازمانی و فنی روبرو است.

مصرف سوخت‌های پالایش شده: در خصوص مصرف سوخت‌های پالایش شده باید به این نکته اشاره داشت که تقاضای سوخت در سال ۲۰۲۱ معادل ۶,۷ درصد رشد می‌کند. اما تقاضا تا ۲۰۲۲ نمی‌تواند به سطح ماقبل شیوع کووید ۱۹ برسد. صنایع پتروشیمی تحت تاثیر تحریم‌های جدید ۲۰۱۹، محدودیت دسترسی به خوراک پتروشیمی و کمبود فزاینده آب با ریسک بیشتری در زمینه بهره‌برداری در سال‌های پیش رو مواجه‌اند.

تقاضای داخلی نفت و گاز: تقاضای داخلی نفت و گاز به واسطه اثرات ترکیبی همه‌گیری کووید-۱۹ و تحریم‌های ثانویه آمریکا تحت فشار است. چشم‌انداز برای سال ۲۰۲۱ روشن‌تر است؛ به گونه‌ای که رشد ۷ درصدی برای تقاضای نفت و گاز طبیعی پیش‌بینی می‌شود؛ در حالی که این ارقام در سال ۲۰۲۰ معادل ۸ درصد کاهش برای نفت و ۳ درصد رشد برای گاز طبیعی بوده‌اند. رشد تقاضای گاز در سال ۲۰۲۱ به ۷ درصد می‌رسد. افزایش تولید داخلی به‌ویژه عرضه خودروهای گازسوز به رشد بیشتر تقاضا می‌انجامد.

تجارت نفت: صادرات نفت در سال ۲۰۲۱ با فرض بازگشت آمریکا به توافق هسته‌ای، تا ۶٫۸ درصد افزایش پیش‌بینی می‌شود و در ۲۰۲۲ حجم صادرات نفت خام به دو برابر سال ۲۰۲۱ می‌رسد. البته اختلاف عدد حجم صادرات که سرویس دهندگان مختلف رهگیری نفتکش‌ها اعلام می‌کنند زیاد است. قیمت در ۲۰۲۱ به میانگین ۴۸ دلار در هر بشکه می‌رسد و در ۲۰۲۲ معادل ۵۰ دلار در هر بشکه خواهد بود. این قیمت تا رسیدن واکسن، شکننده است. هرگونه صعود قیمت در میان مدت محدود است. یکی از ریسک‌های احتمالی برای این پیش‌بینی، آن است که آمریکا شرکت ملی نفت و شرکت‌های وابسته به آن را در فهرست تحریم‌های ضد تروریستی قرار دهد که غیر از فهرست تحریم‌های هسته‌ای است. در آن صورت حتی در صورت بازگشت آمریکا به توافق هسته‌ای، این تحریم‌ها بطور خودکار لغو نمی‌شوند و برگرداندن آن چالش برانگیز است.

تجارت محصولات پالایش شده: خالص صادرات محصولات پالایش شده در سال ۲۰۲۰ به ۶٫۸؛ در سال ۲۰۲۱ به ۸؛ در سال ۲۰۲۲ به ۶٫۷ و در سال ۲۰۲۳ به ۴٫۸ میلیارد دلار می‌رسد. پس از آن تا ۲۰۲۹ روند کاهشی خواهد داشت. با کاهش مصرف داخلی سوخت امکان صدور آن افزایش می‌یابد و دولت برنامه نفت در برابر کالا را اعلام کرده، ولی با توجه به تلاش‌های قبلی که به توقیف محموله‌های ایران انجامید، برنامه ناکام است.

تجارت گاز: در خصوص صادرات گاز، ایران باید برای به حداکثر رسانیدن میزان بهره‌وری ظرفیت‌های جدید تولید خود، بازارهای صادراتی تازه‌ای برای گاز خود در کشورهای همسایه بیابد. چشم‌انداز اکثر مسیرهای صادراتی پیشنهادی ضعیف است و نشان‌دهنده هزینه سرمایه بالا از یک سو و تقاضای ناکافی در بازارهای نهایی است. وجود ریسک صعودی قوی برای صادرات گاز از سال ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۹ به قید تحقق دو شرط پیش‌بینی می‌شود: یکم، افزایش قابل توجه تولید در سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۹ به طول مدت تحریم‌ها و سرعت و مقیاس بازگشت شرکت‌های بین‌المللی نفتی به ایران پس از لغو تحریم‌ها بستگی دارد و دوم، ضرورت توسعه زیرساخت‌ها و احداث خطوط لوله به کشورهای همسایه و نیز خط زیردریایی به عمان است. ایران از ۲۰۲۵ تا ۲۰۲۹ می‌تواند به صادرکننده مهم گاز مایع در منطقه تبدیل شود، ولی لازمه آن ورود به بازارهای عمده مصرف گاز است. گاز مایع در تحقق به هدف رسانیدن گاز ایران به اروپا و آسیا نقش محوری دارد. گزینه احداث خط لوله انتقال گاز ایران به اروپا گزینه معقولی نیست. ایران برای این کار بهتر است خطوط لوله کنونی را به‌سازی و نوسازی کند و مقرون به صرفه است تمامی ظرفیت خط لوله ترانس-آناتولی را محقق کند. به‌رحال به دلیل وضعیت خطرناک بخش گاز طبیعی مایع جهانی و محدودیت‌های شدید مخارج سرمایه‌ای، صادرات آن در کوتاه‌مدت و میان مدت افزایش نمی‌یابد.

شاخص ریسک به بازده: در ادامه، شاخص ریسک به بازده در صنایع نفت و گاز در شمال آفریقا و خاورمیانه بررسی شده است. کشورهای شورای همکاری خلیج فارس دارای ریسک پایین و بازده بالا و در منطقه، پیش‌تاز هستند. یمن، تونس و لیبی ضعیف‌ترین عملکرد را دارند. با این‌همه شاخص ریسک به بازده مدام به روزرسانی می‌شود و امتیازها تغییر می‌کنند.

بررسی شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز ایران نشان می‌دهد که با توجه به منابع عظیم نفت و گاز همچنان این بخش‌ها گزینه‌ای معقول جهت سرمایه‌گذاری است، اما عوامل ریسک بالا همچنان مانعی عمده در مسیر سرمایه‌گذاری در این کشور به شمار می‌روند. رتبه منطقه‌ای ایران در میان ۱۲ کشور، چهارم و رتبه جهانی ایران در میان ۷۲ کشور، بیستم است. مهمترین ویژگی‌های ریسک/بازدهی در بخش‌های بالادستی شامل این موارد است:

- ایران به پشتوانه منابع قابل توجه نفت و گاز خود در شاخص بازدهی صنعت، امتیازی بالاتر از میانگین منطقه‌ای و جهانی به دست آورده است.
- انحصار شرکت ملی نفت ایران به عنوان عامل محدودکننده رقابت و نوآوری بر عملکرد ایران تأثیر منفی داشته است. در نتیجه عملکرد ایران در زیرگروه بازده کشورها به میزان قابل توجهی ضعیف است.
- ایران همچنان مقصدی پرریسک برای سرمایه‌گذاری به شمار می‌رود. وضع مجدد تحریم‌ها و تأثیرات ناشی از این مسئله بر محیط کسب و کار و اقتصاد، تأثیر قابل توجهی بر امتیازات ریسک این کشور داشته‌اند.
- امتیاز ایران در زیرگروه ریسک صنعت در میان کشورهای منطقه چندان نامناسب نیست و وضعیت این کشور به لحاظ نرخ مالیات نسبتاً مطلوب و به لحاظ محیط بروکراتیک نیز متوسط است. عدم شفافیت قراردادهای آی‌پی‌سی در صنایع نفت بر امتیاز کلی ریسک ایران تأثیر منفی دارد.

بخش پایین دستی فعالیت‌ها در صنایع نفت و گاز ایران حجم قابل توجهی دارد و تنوع آن نیز افزایش می‌یابد، اما سایه نفوذ دولت از طریق نفوذ شرکت ملی نفت ایران بر پالایشگاه‌ها و نیز یارانه‌های دولتی سوخت، همچنان بر سر آن سنگینی می‌کند. رتبه ایران در شاخص ریسک به بازده بخش‌های پایین دستی صنایع نفت و گاز ایران از ۱۳ کشور منطقه سوم و از ۹۲ کشور جهان یازدهم است. مهمترین ویژگی‌های ریسک/بازدهی در بخش‌های پایین دستی عبارتند از:

- تحریم‌های قبلی، ایران را به بهبود فعالیت‌های پایین دستی در صنایع نفت و گاز به منظور تأمین تقاضای داخلی کشانید. ایران اکنون به پشتوانه صنایع پالایشی در حال رشد و نیز ظرفیت بالا و بهبود میزان کارایی تأسیسات، در زیرگروه بازدهی مربوط به صنایع نفت و گاز امتیاز قابل قبولی به دست آورده است.
- میزان بالای مالکیت دولت در صنایع پالایشگاهی همچنان مانع اصلی افزایش امتیاز ایران در زیرگروه بازدهی کشوری است.
- یارانه‌های سوخت و به ویژه یارانه‌های مربوط به گازوئیل عامل کلیدی کاهش امتیاز ریسک ایران است، اما برنامه هدفمندی یارانه‌ها همچنان اجرا می‌شود.

مرور کلی بازار انرژی: در این بخش به نقش کنترل‌کنندگی وزارت نفت ایران و شرکت‌های دولتی زیر نظر آن و خالی بودن عرصه رقابت اشاره شده است. سابقه فعالیت‌های شرکت‌های معدود بین‌المللی برشمرده شده و چشم‌انداز تعطیلی فعالیت آنها به دلیل تحریم یادآوری شده است. نظام مالی و حرکت از قراردادهای بیع متقابل تا آی پی سی و دلایل عدم جذابیت آنها برای سرمایه‌گذاران خارجی به میان آورده شده است. در ادامه این بخش به زیرساخت‌های نفت و گاز ایران شامل پالایشگاه‌های نفت، جایگاه‌های سوخت، ذخیره نفت و پایانه‌های نفتی شامل جزیره‌های خارک، لاوان و بندر ماهشهر، و نیز خطوط لوله انتقال نفت و خطوط لوله انتقال گاز پرداخته شده است. پیش از بخش پایانی، به تفصیل از شرایط نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا یاد شده است.

روش‌شناسی نفت و گاز: در بخش پایانی، به روش بررسی و پیش‌بینی‌های ده‌ساله موسسه فیچ براساس ۴۵ متغیر کلیدی صنعت نفت و گاز و داده‌های تاریخی و پیش‌بینی‌های ده‌ساله برای ۳۶ شاخص قیمت انرژی پرداخته می‌شود. روش محاسبه شاخص ریسک به بازده و مزایای آن برشمرده می‌شود. چگونگی وزن‌دهی به شاخص‌ها و طبقه‌ها، ارزیابی و منطق آنها (دلیل) و منبع داده‌ها در جدول بطور تفصیلی ذکر می‌شود. ایران یکی از ۷۲ کشوری است که موسسه فیچ سولوشنز در سلسله انتشارات موسوم به پژوهش کشوری ریسک و صنعت در صنایع بالادستی و یکی از ۹۲ کشوری است که در صنایع پایین‌دستی در باره آن گزارش منتشر می‌کند.

نمای کلی

چشم‌انداز بخش نفت ایران به دنبال پیروزی بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده در ۳ نوامبر، به طور چشمگیری روشن شده است. بایدن نشان داده که به دنبال ورود مجدد ایالات متحده به توافق هسته‌ای ایران است که این موضوع، مسیر را برای رفع تدریجی تحریم‌های ثانویه و بازیابی حدود ۲ میلیون بشکه در روز تولید نفت هموار می‌سازد. با این حال، چشم‌انداز بلندمدت با توجه به تداوم ریسک‌های بالای سرمایه‌گذاری در ایران و محدودیت‌های مالی شرکت ملی نفت ایران، همچنان بدون تغییر است. ورای بازگشت حجم تولید و صادرات محدود شده از سال ۲۰۱۸، شاهد فضای اندکی برای رشد خواهیم بود. افزایش تولید گاز ادامه پیدا می‌کند و حفاری فاز ۱۱ پارس جنوبی هم به زودی آغاز می‌شود. با این حال، احتمالاً رشد تا آخر دوره پیش‌بینی ما محدود خواهد بود، زیرا پروژه‌های جدید کاهش یافته و محدودیت‌های صادراتی هم به طور فزاینده‌ای هویدا می‌شوند. چشم‌انداز در مورد پایین دست نسبتاً قوی است، به گونه‌ای که شرکت ملی نفت ایران سرمایه‌گذاری‌های پیوسته‌ای را برای گسترش و ارتقای تولید سوخت‌های پالایش شده انجام می‌دهد و چشم‌انداز تقاضا برای نفت و گاز هم به دلیل بازیابی بازار از اثرات ترکیبی کووید-۱۹ و تحریم‌های هسته‌ای ایالات متحده، قوی خواهد بود.

پیش‌بینی‌های اصلی (ایران ۲۰۱۸-۲۰۲۴)

شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳	f۲۰۲۴
نفت خام، گاز طبیعی مایع و سایر تولیدات مایع (هزار بشکه در روز)	۴,۴۶۲,۷	۳,۳۱۴,۲	۲,۹۶۸,۰	۳,۱۷۳,۲	۴,۳۴۹,۲	۴,۶۸۳,۶	۴,۷۸۶,۲
تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۲۵,۴	۲۴۱,۱	۲۴۸,۴	۲۶۵,۸	۲۷۳,۷	۲۷۵,۱	۲۷۷,۹
مصرف گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۲۳,۵	۲۳۶,۹	۲۴۴,۱	۲۶۱,۱	۲۶۹,۰	۲۷۱,۴	۲۷۳,۸
تولید محصولات پالایش شده (هزار بشکه در روز)	۱,۹۴۶,۹	۲,۰۴۴,۳	۱,۸۸۰,۷	۲,۰۱۲,۴	۲,۰۲۶,۵	۲,۰۴۰,۷	۲,۰۵۴,۹
مصرف محصولات پالایش شده و اتانول (هزار بشکه در روز)	۱,۷۹۴,۷	۱,۷۴۰,۹	۱,۶۱۴,۵	۱,۷۲۳,۲	۱,۸۰۹,۳	۱,۸۹۹,۸	۲,۰۵۴,۹
قیمت نفت برنت (دلار در بشکه)	۷۱,۶۹	۶۴,۱۶	۴۲,۵	۴۸,۰۰	۵۰,۰۰	۵۴,۰۰	۵۸,۰۰

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

آخرین تحولات و پیش‌بینی‌های کلیدی

- در این فصل، با لحاظ پیروزی جو بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده، پیش‌بینی‌های خود از تولید نفت خام، میعانات و گاز مایع طبیعی را اصلاح نموده‌ایم. بایدن اعلام داشته که به عنوان رییس جمهور، به دنبال پیوستن مجدد به توافق هسته‌ای ایران مشروط به بازگشت تهران به تعهدات کامل خود تحت توافق خواهد بود. این موضوع از سرگیری کامل صادرات نفت را امکانپذیر خواهد کرد که در حال حاضر بر اساس تحریم‌های ثانویه ایالات متحده محدود شده است.

- با لحاظ زمانی برای بازگشت ایران به تعهدات خود تحت توافق هسته‌ای و تأخیرهای احتمالی ناشی از انتخابات ریاست جمهوری ایران در ژوئن ۲۰۲۱، ما افزایش تدریجی عرضه نفت از نیمه دوم سال ۲۰۲۱ را پیش‌بینی می‌کنیم. پیش‌بینی‌های فعلی ما میانگین رشد سالانه ۶٫۹ درصدی در سال ۲۰۲۱ را نشان می‌دهند که در سال پس از آن به ۳۷٫۱ درصد خواهد رسید.
- در سه‌ماهه جاری، شرکت ملی نفت ایران از طریق زیرمجموعه‌های خود یعنی شرکت نفت فلات قاره و شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب ایران، ۱۳ قرارداد را به حجم تقریبی ۱٫۸ میلیارد دلار با شرکت‌های داخلی منعقد کرده است. این متعاقب دو قراردادی است که شرکت ملی نفت ایران در سال ۲۰۲۰ از طریق زیرمجموعه خود یعنی شرکت کاوش و توسعه نفت جهت توسعه میادین نفتی یاران و آزادگان جنوبی امضا کرده است.
- رشد تولید گاز با پشتیبانی از ناحیه افزایش تولید میدان گازی عظیم پارس جنوبی، ادامه خواهد یافت. سکوهایی نهایی فازهای ۱۳، ۱۴ و ۲۲ تا ۲۴ در سال ۲۰۲۰ نصب شده‌اند. حرکت به سمت حفاری فاز ۱۱ پارس جنوبی نیز در این فصل گزارش شده است. شرکت بهره‌بردار پتروپارس خاطر نشان ساخته که انتظار دارد حفاری در فصل چهارم ۲۰۲۰ آغاز گردد. برای سال ۲۰۲۰، رشد تولید گاز طبیعی را ۳ درصد و برای سال ۲۰۲۱ نیز ۷ درصد پیش‌بینی کرده‌ایم.
- پالایشگاه خلیج فارس همچنان به افزایش ظرفیت تولید در داخل کمک می‌کند. فاز سوم این پالایشگاه هم‌اینک راه‌اندازی شده و میزان تولید را به ۳۶۰ هزار بشکه در روز رسانده است. فاز چهارم توسعه این پالایشگاه نیز در دست انجام است و پیش‌بینی می‌شود با راه‌اندازی این فاز، میزان تولید این پالایشگاه به ۵۴۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد.
- ما در محاسبات خود برای بازه زمانی پیش‌بینی شده، افتتاح هیچ پالایشگاه دیگری را لحاظ نکرده‌ایم، زیرا شرکت ملی نفت ایران تمرکز خود در هزینه‌کرد بودجه را بر فعالیت‌های مربوط به ارتقا و نوسازی متمرکز کرده است.
- تقاضای داخلی نفت و گاز به واسطه اثرات ترکیبی همه‌گیری کووید-۱۹ که به شدت ایران را تحت تأثیر قرار داده و تحریم‌های ثانویه ایالات متحده، تحت فشار قرار گرفته است. چشم‌انداز برای سال ۲۰۲۱ روشن‌تر است زیرا این بادهای مخالف به تدریج کاهش می‌یابند؛ به گونه‌ای که رشد ۷ درصدی را برای تقاضای هم نفت و هم گاز طبیعی پیش‌بینی می‌کنیم، در حالی که این ارقام در سال ۲۰۲۰ معادل ۸ درصد کاهش برای نفت و ۳ درصد رشد برای گاز طبیعی بود.

تأثیر شیوع کووید-۱۹ بر ایران

خلاصه وضعیت جهانی

فصل چهارم با تعدادی از ریسک‌های نزولی آغاز می‌شود زیرا بازارهای جهانی با افزایش موارد ابتلا به کووید-۱۹، برخی از مسائل جهانی و فرونشاندن بازیابی اقتصادی مواجه هستند. بنابر پیش‌بینی اقتصاددانان ما، اقتصاد جهان در سال ۲۰۲۰ دستخوش رکود خواهد شد و نرخ رشد با یک بازبینی رو به بالا، تا ماه اکتبر ۲۰۲۰-۴ درصد خواهد بود و ریسک‌ها به سمت

پایین منحرف می‌شوند. انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده، عرصه دیگری از ریسک را در فصل چهارم مطرح می‌کند اما پیش‌بینی تأثیرات پیشینی و تأثیرات کوتاه‌مدت پس از آن بر بازار جهانی نفت دشوار است. یکی دیگر از ریسک‌های نزولی می‌تواند اثر آنفولانزای فصلی در نیمکره شمالی باشد که ممکن است با کووید-۱۹ اشتباه گرفته شود و بازگشت به حالت نرمال و بازیابی فعالیت اقتصادی را با مانع مواجه نماید. وضعیت بازار نیروی کار نیز ممکن است بدتر شود، چرا که با کم شدن تدریجی حمایت‌های دولت، شرکت‌هایی که نیروهای خود را تعدیل کرده‌اند برای بازیابی با مشکل روبه‌رو خواهند شد. سیاست مالی و پولی اتخاذ شده توسط بانک‌های مرکزی و دولت‌ها در پاسخ به همه‌گیری می‌تواند باعث افزایش تورم گردد. این به نوبه خود می‌تواند با محدود کردن ابزارهای در دسترس برای تحریک رشد در آینده، موجب مشکلات بیشتری برای سیاست‌گذاران گردد. برگزیت هم یکی دیگر از ریسک‌ها در این فصل است، زیرا برگزیت بدون توافق، برای بازار نفت جهانی زیان‌بار است و لذا، دیدگاه ما این است که توافق حاصل خواهد شد.

انتظار داریم سرعت بازیابی در فصل چهارم کاهش یابد، زیرا افزایش تعطیلات و کنترل‌های محلی و افزایش نگرانی‌ها در مورد بازار کار ضعیف‌تر، مانع رشد خواهد شد. ارقام مثبت شاخص مدیران خرید در ماه سپتامبر ادامه پیدا کرده و خرده‌فروشی نیز به همین ترتیب خواهد بود، که نشان می‌دهد بازیابی در جریان است. انتظارات کسب و کار هم بهبود پیدا کرده، گرچه اکثر آنها هنوز محیط کسب و کار را ضعیف قلمداد می‌کنند و این می‌تواند نشانگر کاهش تمایل ریسک برای سرمایه‌گذاری یا توسعه در کوتاه‌مدت باشد. برای سال ۲۰۲۱ انتظار داریم که رشد تولید ناخالص داخلی با پشتیبانی اثرات پایه کم و تداوم بازیابی اقتصادی، به ۴٫۵ درصد برسد.

بازارهای نفت همچنان با نااطمینانی در سمت تقاضا مواجه هستند و این موضوع دلیل نوسان قیمت نفت برنت حول و حوش ۴۰ دلار در هر بشکه پس از ماه‌ها ثبات را توضیح می‌دهد. ماه سپتامبر با سقوط شدید قیمت نفت شروع شد زیرا نگرانی‌ها در مورد بازیابی کُند تقاضای جهانی سوخت، قیمت‌ها را بیش از ۱۰ درصد از دامنه ۴۰ دلار در هر بشکه به پایین کشید. شرایط هنوز برای بازگشت به سطح تقاضای سال ۲۰۱۹ مهیا نیست و ما تقاضای جهانی سوخت در سال ۲۰۲۰ را با ۶٫۲ درصد کاهش سالانه، حدود ۵٫۹ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی می‌کنیم. ایده اصلی ما، تولید یک واکسن جهانی تا نیمه دوم سال ۲۰۲۱ است که می‌تواند موجب پشتیبانی بیشتر از فعالیت اقتصادی گردد. با این حال، تداوم کاهش در تقاضا برای مسافرت هوایی و حمل و نقل، با توجه به دورکاری اکثر کارکنان و پایین‌تر بودن سطح فعالیت صنعتی نسبت به سال ۲۰۱۹، مصرف کل سوخت را برای آینده نزدیک محدود خواهد نمود.

کاهش تولید اوپک پلاس کماکان از یک بازار متوازن با میزان تبعیت بالا پشتیبانی می‌کند. پیش‌بینی می‌کنیم تولید جهانی مایعات در سال ۲۰۲۰ با ۴٫۲ درصد کاهش به ۵٫۸ میلیون بشکه در روز برسد که سازگاری بالایی با میانگین کاهش در مصرف دارد. عراق و نیجریه نیز بهبود زیادی در زمینه تبعیت از کاهش داشته‌اند و از طریق پایین‌تر نگه داشتن سطح تولید نسبت به اهداف تعیین شده سعی در جبران عدم تبعیت‌های گذشته دارند. باور ما بر این است که باید از تصمیمات اوپک تا پایان دوره توافق تبعیت شود. با این حال، شکاف‌هایی در حال شکل‌گیری است و گزارش‌هایی از سست شدن تبعیت از جانب اعضای اصلی مشاهده می‌شود. کاهش تقاضای نفت خام زمان‌بندی اوپک پلاس برای نشست ژانویه ۲۰۲۱ در خصوص کاهش تولید را مورد تهدید قرار می‌دهد. علاوه بر این، عرضه جدید از سوی کشور لیبی

ممکن است تصور کمبود عرضه برای فصل چهارم را وارونه نموده و باعث سقوط بیشتر قیمت و تأخیر در بازیابی قیمت‌ها تا سال ۲۰۲۱ گردد. با توجه به سطوح بالای ذخایر جهانی نفت خام، پیش‌بینی ما متضمن رشد حداقلی عرضه جهان نفت در سال ۲۰۲۱ است.

عدم قطعیت همچنان بخش عمده‌ای از پیش‌بینی ما از شرایط آتی در بازارهای جهانی نفت خواهد بود. تأثیر موج دوم و حتی سوم موارد ابتلا به کووید-۱۹ و نیز احتمال افزایش موارد اخراج از کار به عنوان ریسک‌های تنزلی کلیدی، دورنمای تقاضا برای نفت را شکل خواهند داد.

پیش‌بینی‌های کلیدی

۲۰۲۰f	۲۰۱۹e	رشد تولید ناخالص داخلی
۳٫۲- درصد	۲٫۶ درصد	جهان
۰٫۶- درصد	۳٫۹ درصد	بازارهای نوظهور
۴٫۸- درصد	۱٫۷ درصد	بازارهای توسعه‌یافته
۱٫۱ درصد	۶٫۱ درصد	چین
۴٫۹- درصد	۲٫۳ درصد	آمریکا

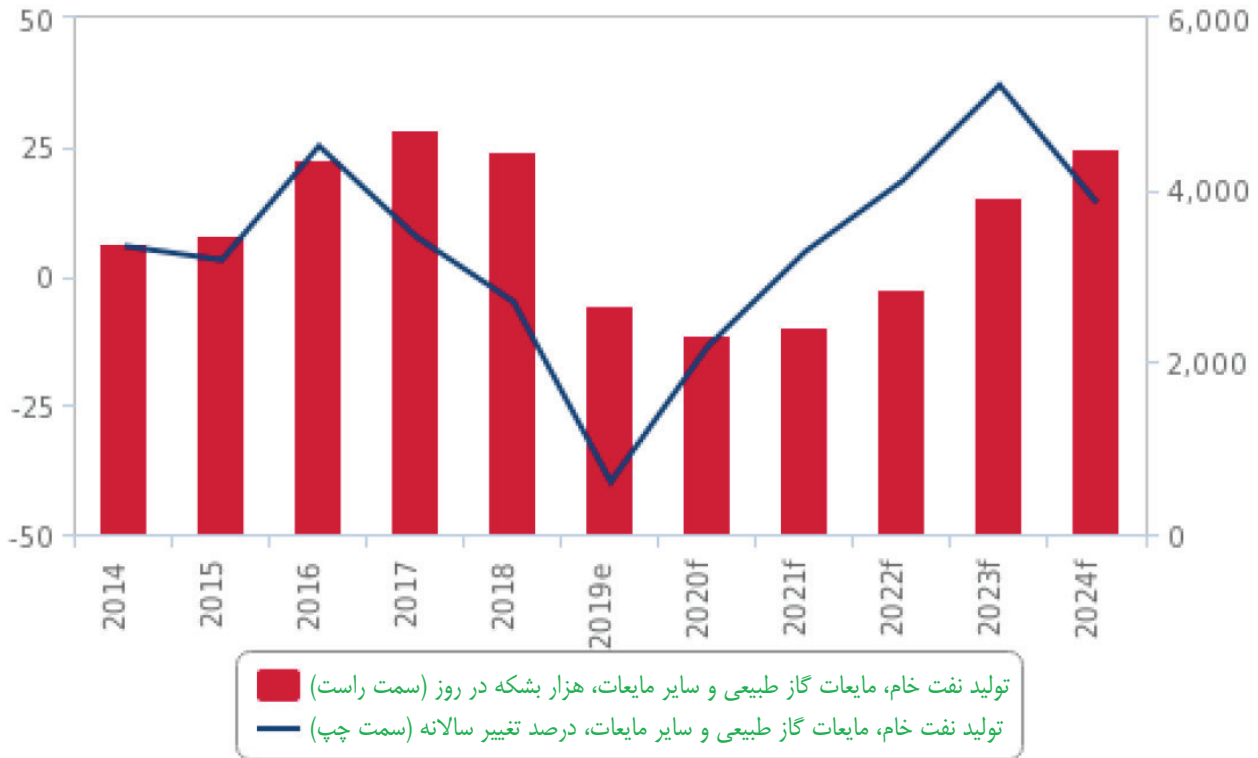
e برآورد و f پیش‌بینی است. منبع: مؤسسه فیچ

تأثیرات ویژه کشوری

- هرچند انتظار می‌رود میزان تولید نفت خام، میعانات و سایر مایعات ایران در سال ۲۰۲۰ به شدت (۱۰٫۴ درصد) کاهش یابد، اما این مسئله عمدتاً ناشی از تحریم‌های ثانویه آمریکا است. ما رشد ۶٫۹ درصدی را برای سال ۲۰۲۱ پیش‌بینی می‌کنیم که بازتابی از انتظار برای بهبود روابط ایالات متحده با ایران در دولت بایدن و واکسیناسیون جهانی کووید-۱۹ است.
- تمهیداتی که به منظور کُند کردن روند شیوع کووید-۱۹ به اجرا گذاشته شده‌اند، میزان تقاضا برای نفت خام ایران در نیمه نخست سال ۲۰۲۰ را به ویژه از سوی چین کاهش داده‌اند، گرچه این تقاضا بعداً در همین سال به حالت قبلی خود بازگشت.
- تأثیر شیوع ویروس کووید-۱۹ بر طرف تقاضا بیشتر است. پیش‌بینی کنونی ما کاهش ۷٫۳ درصدی در میزان مصرف نفت در ایران در سال ۲۰۲۰ است که با توجه به بازگشت نسبی تقاضا در سال ۲۰۲۱ به ۶٫۷ درصد می‌رسد.
- میزان تقاضا برای گاز کمتر از میزان تقاضا برای نفت از شیوع کووید-۱۹ تأثیر پذیرفته و افزایش میزان منابع تأمین‌کننده داخلی، تداوم پیشرفت در اجرای پروژه‌های زیرساختی و کاهش اتکا به تقاضای بخش حمل و نقل به این مصونیت کمک کرده‌اند. با این وجود، ما پیش‌بینی خود در زمینه میزان تقاضا برای گاز در سال ۲۰۲۰ را از رشد ۸٫۰ درصدی به رشد ۳٫۰ درصدی تعدیل کرده و برای سال ۲۰۲۱ نیز افزایش ۷ درصدی را پیش‌بینی نموده‌ایم.
- چشم‌انداز تولید گاز بدون تغییر مانده و تداوم افزایش تولید در میدان گازی عظیم پارس جنوبی از ادامه رشد پشتیبانی می‌کند. برای سال ۲۰۲۰، رشد تولید گاز طبیعی را سالانه ۳ درصد و برای سال ۲۰۲۱ نیز ۷ درصد پیش‌بینی کرده‌ایم.

کووید-۱۹ در ترکیب با مشکلات ناشی از تحریم

ایران - تولید و مصرف نفت (۲۰۲۱-۲۰۲۴)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

تحلیل سوات

سوات نفت و گاز

نقاط قوت

- ایران چهارمین ذخایر بزرگ اثبات‌شده نفت و سومین ذخایر بزرگ اثبات‌شده گاز طبیعی در جهان را در اختیار دارد.
- هزینه‌های استخراج به ویژه در میداین نفتی ساحلی پایین هستند.
- ایران در یک موقعیت جغرافیایی استراتژیک میان آسیا و اروپا جهت عرضه نفت، گاز و تولیدات پالایشگاهی قرار گرفته است.
- شرکت‌های داخلی توانمند می‌توانند منابع متعارف ساحلی و فراساحلی را توسعه دهند.

نقاط ضعف

- تحریم‌های ایالات متحده مانع از همکاری شرکت‌های خارجی با برخی شرکت‌های داخلی شده‌اند.
- نظام بانکی آمریکا مانع از انجام معاملات دلاری برای ایران شده است.
- نرخ‌های برداشت از مخازن در میداین ساحلی پایین است و بخش عمده تولید به میدان‌های بسیار قدیمی مربوط می‌شود.

- فقدان سرمایه‌گذاری کافی به دلیل تحریم‌ها سبب شده تا صنایع نفت و گاز ایران برای بهبود کارایی به سرمایه قابل توجهی نیازمند باشند.
- شرکت‌های داخلی فعال در زمینه خدمات و تجهیزات مورد نیاز صنایع نفت و گاز در حوزه‌هایی مانند ازدیاد برداشت نفت^۱ و گاز طبیعی مایع از دانش پیشرفته فنی بی‌بهره‌اند.

فرصت‌ها

- ایران طرح‌های متعددی را در حوزه نفت و گاز در چارچوب قراردادهای نفتی با سرمایه‌گذاری خارجی ارائه کرده است که از ظرفیت‌های بالقوه تولیدی قابل توجهی در هر دو حوزه نفت و گاز برخوردار هستند.
- به‌کارگیری شیوه‌های اصلاح‌شده استخراج نفت در مقیاس گسترده می‌تواند تولید را به میزان قابل توجهی افزایش دهد.
- پتانسیل بالای رشد در بخش‌های تولید گاز مایع و محصولات پتروشیمی با توجه به ظرفیت بالقوه میدان پارس جنوبی در زمینه تولید گاز و میعانات گازی وجود دارد.
- امکان بهبود کیفیت و کارایی فرایند پالایش به منظور کمک به تولید و صادرات محصولاتی با ارزش افزوده بیشتر وجود دارد.

تهدیدات

- وضع مجدد تحریم‌ها علیه ایران به خروج سرمایه‌گذاران بالقوه از این کشور منجر می‌شود.
- یافتن بازارهای صادراتی جدید برای گاز تولیدی ایران دشوار است.
- ریسک‌های ناشی از شرایط امنیتی در کل منطقه وجود دارد.
- شیوع همه‌گیری کووید-۱۹ سبب ازسرگیری روند کاهش بهای نفت شده است.

پیش‌بینی صنعت

اکتشافات بالادستی

نمای کلی: در سال‌های اخیر، چند قرارداد به منظور اکتشافات بیشتر در میداین موجود ارائه شده‌اند. اما با وضع مجدد تحریم‌های آمریکا، فعالیت‌های اکتشافی به شدت محدود خواهند شد.

آخرین تحولات

- شرکت ملی نفت ایران در آوریل ۲۰۲۰ از تدوین برنامه‌هایی برای حفر هشت چاه اکتشافی تا مارس ۲۰۲۱ خبر داد که شش حلقه از این چاه‌ها در مناطق ساحلی و دو حلقه چاه دیگر دور از ساحل قرار دارند. کار در مورد برخی از این چاه‌ها در سال ۲۰۲۰ شروع شده و در سال ۲۰۲۱ نیز ادامه خواهد یافت.
- شرکت ملی نفت ایران در نوامبر ۲۰۱۹ از کشف بزرگ دیگری در میدان نفتی نام‌آوران خبر داد. در پی اتمام یک کارزار گسترده در حوزه حفاری که از سال ۲۰۱۶ آغاز شده بود، شرکت ملی نفت ایران برآورد خود از میزان منابع

¹ Enhanced oil recovery

موجود را به میزان ۲۲ میلیارد بشکه افزایش داد.

- با توجه به برآورد اولیه ۲۲ میلیارد بشکه نفت، میدان نام‌آوران دومین میدان بزرگ کشف‌شده در ایران بوده است.
- این در حالی است که یک میدان گازی نیز در استان فارس کشف شده است. میزان ذخایر میدان گازی ارم در حدود ۵۴۰ میلیارد متر مکعب برآورد شده است که از این میزان حدود ۴۵۰ میلیارد متر مکعب قابل استخراج تلقی می‌شود.
- شرکت ملی نفت ایران مجوزی را برای اکتشاف برای یک شرکت داخلی فعال در صنایع نفت و گاز یعنی شرکت مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی ایران (IOEC)^۱ صادر کرده است. این دومین مجوزی است که طی یک سال گذشته به یک شرکت داخلی اعطا می‌شود. پیش از آن نیز مجوز اکتشاف در محدوده تودج در فوریه ۲۰۱۹ برای شرکت پتروتکنکو^۲ صادر شده بود. این اقدام دولت برای واگذاری بخشی از فعالیت‌ها در حوزه اکتشاف به بازیگران داخلی به موازات خروج سرمایه‌گذاران خارجی صورت گرفته است. این مجوز به بلوک بامداد مربوط می‌شود و بنابر برخی گزارش‌ها، ارزیابی داده‌های زمین‌شناسی، ژئوفیزیک و حفاری در یک بازه زمانی چهارماهه و در پی آن ارائه یک ارزیابی فنی و مالی جهت استفاده در فعالیت‌های اکتشافی آتی را شامل می‌شود. بلوک بامداد یکی از چهارده بلوکی است که به تازگی توسط شرکت ملی نفت ایران کشف شده‌اند.
- همچنین بنابر اعلام شرکت ملی نفت ایران، این شرکت قراردادهایی را با شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت^۳ و شرکت تجهیزات کاوشگران نوآور^۴ به منظور انجام مطالعات زمین‌شناسی در باشت و پانیز امضا کرده است.

روندهای ساختاری

ایران دارای بیش از ۱۸۰ میدان کشف‌شده است که دارای سیستم‌های ذخیره برهم‌انباشته^۵ هستند. کمتر از نیمی از حدود ۴۰۰ منبع کشف‌شده، تا به امروز توسعه یافته‌اند. ایران با در اختیار داشتن ۱۶۳ میلیارد بشکه نفت، پس از کانادا، ونزوئلا و عربستان سعودی دارای چهارمین ذخایر قابل استخراج نفت در جهان است. میداین ساحلی بیش از ۷۰ درصد کل ذخایر نفت ایران را در خود جای داده‌اند و بیش از ۸۰ درصد ذخایر ساحلی در استان خوزستان و در همسایگی مرز عراق قرار دارند. سه میدان نفتی اصلی آسماری، بانگستان و خامی بخش عمده تولید را به خود اختصاص داده‌اند. ایران طیفی از انواع نفت خام با کیفیت‌های مختلف را تولید می‌کند، اما بخش عمده تولید میان نفت سنگین و نفت سبک ایران تقسیم شده است. نفت سنگین ایران از نوع نفت سنگین متوسط و نفت سبک این کشور نیز از نوع نفت سبک متوسط است. هر دو نوع نفت سبک و سنگین ایران از جمله انواع نفت ترش هستند، اما میزان گوگرد در نفت سنگین ایران به میزان قابل توجهی بیشتر از میزان گوگرد در نفت سبک این کشور است. هر دوی این انواع نفت خام در جنوب

¹ Iranian Offshore Engineering and Construction Company

² Petrotenco

³ Oil Industries Engineering Construction

⁴ TEKNO

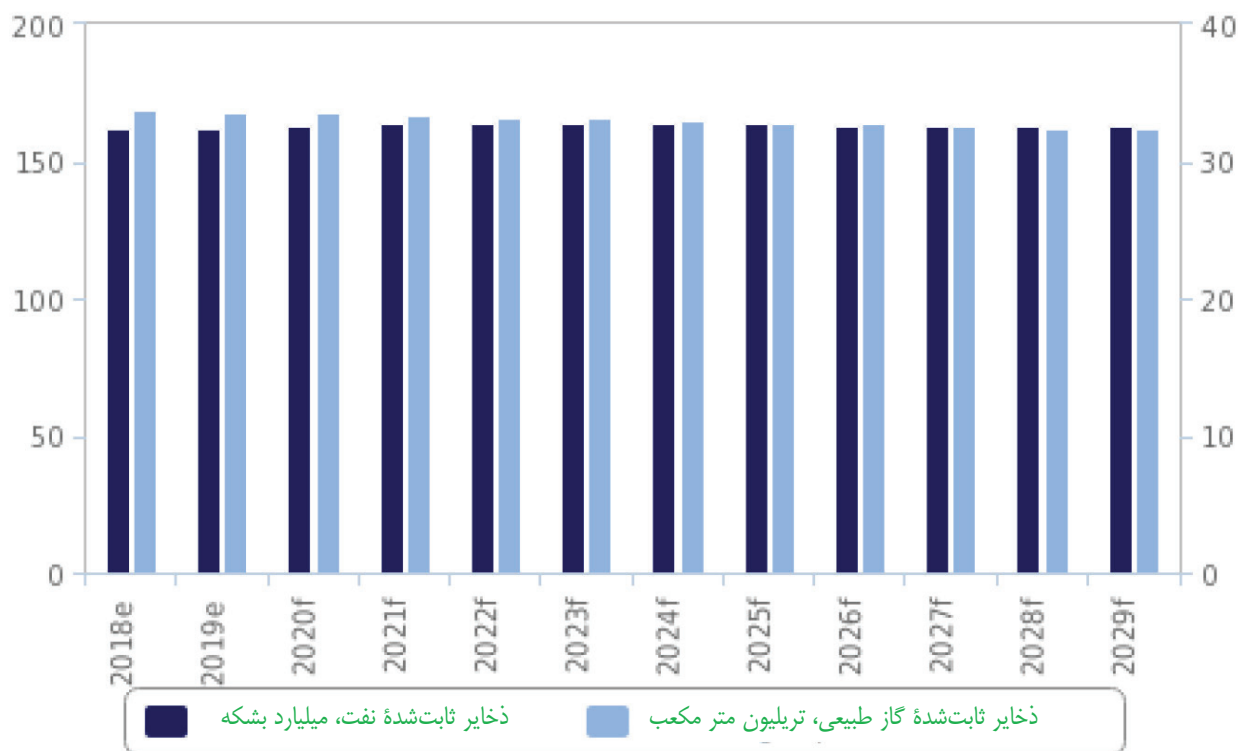
⁵ Stacked

غربی ایران و از چند میدان نفتی بزرگ اما قدیمی مانند گچساران، مارون، اهواز، بنگستان، کرنج و آفاجری استخراج می‌شوند.

حجم منابع گاز طبیعی ایران ۳۳,۵ تریلیون متر مکعب است و ایران از این لحاظ پس از کانادا و روسیه در جایگاه سوم در جهان قرار دارد. بخش عمده این ذخایر در میدان‌های گازی جدا از هم قرار دارند که بزرگ‌ترین این میدان‌ها، میدان گازی پارس جنوبی است. بر پایه گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا، میدان گازی پارس جنوبی به همراه سایر میدان‌ها عمده مانند کیش، پارس شمالی، سردار جنگل، فروز-ب، اگر، گلشن و کنگان حدود ۴۰ درصد کل ذخایر گازی ایران را در خود جای داده‌اند.

ذخایر چشمگیر نفت و گاز توسعه‌نیافته

ذخایر نفت و گاز ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

قراردادهای نفتی ایران (آی‌پی‌سی)، فشار تحریم‌ها بر سرمایه‌گذاری

شرکت ملی نفت ایران همچنان بخش عمده فعالیت‌های مربوط به اکتشاف و ارزیابی در کشور را در کنترل خود دارد، اما تلاش‌هایی نیز در جهت افزایش میزان مشارکت بازیگران بخش خصوصی و نیز بازیگران خارجی در این بخش صورت گرفته است. اما برخی مسائل مانند محیط نامناسب کسب و کار در ایران، عدم جذابیت قراردادهای نفتی ایران (آی‌پی‌سی) و اعمال تحریم‌های آمریکا این تلاش‌ها را مختل کرده‌اند. قالب قراردادهای آی‌پی‌سی با هدف تقویت مجدد سرمایه‌گذاری در کشور و نیز بهبود مدل بیع متقابل که سابقاً اعمال می‌شد، طراحی شده بود. طولانی‌تر شدن مدت قراردادهای، بهبود

سازوکارهای مربوط به بازگشت هزینه‌ها، افزایش کنترل عملیاتی و تعریف یک نظام مالی پیشرفته‌تر از جمله مزایای آی‌پی‌سی نسبت به قراردادهای بیع متقابل هستند. با این حال، شرایط فعلی مندرج در قراردادها همچنان به زیان سرمایه‌گذاران هستند و لذا در سطح منطقه و جهان امکان رقابت ندارند؛ چرا که از شرکت‌ها انتظار می‌رود سهم نامتناسبی از ریسک را در ازای بازدهی اندک بپذیرند. همچنین در این قراردادها شرکت‌ها از حق رزرو نیز برخوردار نیستند و همین مسئله یکی از دغدغه‌های کلیدی برای شرکت‌های بخش خصوصی است.

علاوه بر این، تحریم‌های آمریکا را نیز باید مد نظر داشت. فراگیرترین این تحریم‌ها، تحریم‌های ثانویه هسته‌ای هستند که دونالد ترامپ در سال ۲۰۱۸ مجدداً آن‌ها را به موعده اجرا گذاشت. اگر چه اخیراً فردی پیروز انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده شده که وعده پیوستن مجدد به توافق هسته‌ای ایران را داده است. اما کاسته شدن از تحریم‌های مرتبط با پرونده هسته‌ای لزوماً به معنای بهبود قابل توجه دورنمای سرمایه‌گذاری در ایران نیست. حتی پیش از وضع مجدد تحریم‌های ثانویه نیز سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع نفت و گاز ایران ضعیف بود و تنها دو قرارداد در چارچوب آی‌پی‌سی نهایی شده بودند. گذشته از این تحریم‌ها، تحریم‌های متعدد دیگری وجود دارد که مقابله با آن دشوار خواهد بود. به موجب قراردادهای آی‌پی‌سی، سرمایه‌گذاران خارجی ملزم به شراکت با شرکت‌های داخلی هستند که مسائلی از جمله ضعف در مقوله حکومت قانون، نظام اداری عریض و طویل و ضعف‌های موجود در نظام بانکی ریسک شراکت را افزایش می‌دهد.

رونق فعالیت‌های مربوط به اکتشاف

در سال ۲۰۱۹، دو تفاهم‌نامه در زمینه اکتشاف به امضا رسیده است که طرف هر دو نیز شرکت‌های داخلی بوده‌اند. در فوریه ۲۰۱۹، اکتشاف بلوک تودج به شرکت پتروتکنو واگذار شد. امتیاز اکتشاف در بلوک دوم یعنی بلوک بامداد نیز در اکتبر ۲۰۱۹ به شرکت مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی ایران واگذار شد. بنابر برخی گزارش‌ها، قرار است شرکت مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی ایران در یک بازه زمانی چهارماهه داده‌های زمین‌شناسی، ژئوفیزیک و حفاری را ارزیابی کرده سپس طرحی را جهت انجام فعالیت‌های مربوط به اکتشاف ارائه نماید.

با این حال، شرکت ملی نفت ایران همچنان به عنوان بازیگر اصلی در فعالیت‌های اکتشافی ایفای نقش خواهد کرد. شرکت ملی نفت ایران در نوامبر ۲۰۱۹ در نتیجه فعالیت‌های انجام شده در حوزه حفاری که از سال ۲۰۱۶ در استان خوزستان در جریان بود، دومین میدان بزرگ نفتی در ایران یعنی میدان نفتی نام‌آوران را کشف نمود که ذخایر آن ۵۳ میلیارد بشکه نفت برآورد می‌شود. میزان ذخایر این میدان در برآوردهای پیشین در حدود ۳۱ میلیارد بشکه تخمین زده شده بود که پس از مشخص شدن نتایج عملیات حفاری به‌روزرسانی شد. میزان ذخایر قابل استخراج از این میدان با توجه به نرخ پایین استخراج در ایران، به میزان قابل توجهی کمتر از مقدار گفته‌شده خواهد بود. با توجه به این مقادیر پایین نرخ استخراج، در صورت افزایش کلی این مقادیر به واسطه استفاده از فناوری‌ها یا روش‌های پیشرفته‌تر، همین مقدار کشف‌شده احتمالاً حداکثر میزان قابل برداشت از این منابع خواهد بود.

ریسک صعودی از ناحیه دریای خزر

دریای خزر نیز دارای ذخایر احتمالی نفت است، اما اختلاف بر سر مرزهای آبی میان پنج کشور ساحلی این دریا فعالیت‌های اکتشافی در این منطقه را با مشکل مواجه کرده است. این پنج کشور در اوت سال ۲۰۱۸ کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر را به امضا رساندند که در آن وضعیت حقوقی آب، بستر و نیز زیربستر این دریا مشخص شده است. آنچه در این کنوانسیون بیشترین میزان ارتباط را با صنایع نفت و گاز دارد این است که در این کنوانسیون هر یک از کشورها از حقوق حاکمیتی بر سهم خود از بستر و نیز زیربستر دریای خزر برخوردار شده‌اند. بدین ترتیب، هر یک از دولت‌های پنج کشور ساحلی دریای خزر از حق صدور مستقل مجوزهای مربوط به اکتشاف و تولید برخوردار هستند و لزومی به توسعه منابع به صورت مشترک وجود ندارد. اما در این توافق، محدوده سهم هر کشور از بستر و زیربستر دریا مشخص نشده و این مسئله در جریان مذاکرات دو یا چندجانبه تعیین خواهد شد. ایران هنوز چنین مذاکراتی را به اتمام نرسانده اما یادداشت تفاهمی را با جمهوری آذربایجان به امضا رسانده که در آن توسعه مشترک میادین مشترک نفت و گاز در دریای خزر پیش‌بینی شده است. با این حال، تا کنون پیشرفت اندکی در این زمینه حاصل شده و روابط تجاری میان شرکت ملی نفت آذربایجان (سوکار) و سایر شرکت‌های نفتی بین‌المللی احتمالاً مانع از توسعه روابط میان دو کشور در این حوزه خواهند شد و در عین حال تحریم‌های آمریکا نیز به قوت خود باقی خواهند ماند.

پروژه‌های بالادست

پروژه‌های جدید پیشنهادی تحت قراردادهای نفتی ایران

میدان نفتی مرزی	میدان گاز مرزی	سایر میادین نفتی	سایر میادین گازی
۱ فاز ۱ آزدگان جنوبی	۱۵ فاز ۱۱ پارس جنوبی	۲۳ فاز ۲ منصوری	۳۷ دی
۲ فاز ۲ آزدگان شمالی	۱۶ فاز ۱ سلمان	۲۴ بند کرخه	۳۸ سفید زاخور هالگان
۳ فاز ۲ یادآوران	۱۷ فاز ۲ سلمان	۲۵ جفیر	۳۹ سفید باغون
۴ رشادت	۱۸ فرزاد الف	۲۶ سومار	۴۰ فاز ۲ آغار
۵ فروزان	۱۹ فرزاد ب	۲۷ فاز ۲ دانان	۴۱ تأسیس پالایش شده فرشیند
۶ فاز ۱ لایه نفتی پارس جنوبی	۲۰ رشادت	۲۸ فاز ۳ درخوین	۴۲ ایستگاه افزایش فشار وراوی
۷ اروند	۲۱ دالان کنگان در میدان بلال	۲۹ سوسنگرد	۴۳ ایستگاه افزایش فشار کنگان
۸ فاز ۲ دهلران	۲۲ آرش	۳۰ سپهر	۴۴ ایستگاه افزایش فشار نار
۹ پیدار غرب		۳۱ چشمه خوش	۴۵ ایستگاه افزایش فشار هما
۱۰ فاز ۲ آبان		۳۲ رسالت	۴۶ لایه گازی بهرگانسر
۱۱ سهراب		۳۳ ابوذر	۴۷ فاز ۲ تنگ بیجار
۱۲ چنگوله		۳۴ درود	۴۸ لوزه‌نگاری ۳ بعدی فاز ۳ کیش
۱۳ فاز ۱ اسفندیار		۳۵ نوروز	۴۹ فاز ۱ کیش
۱۴ آرش		۳۶ زاغه	

تولیدات بالادستی نفت

نمای کلی: چشم‌اندازهای کوتاه‌مدت برای تولید نفت ایران پس از پیروزی جو بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده بهبود یافته است. رفع احتمالی تحریم‌های هسته‌ای، مسیر رشد پس از سال ۲۰۲۱ را هموار می‌سازد.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- در این فصل، با لحاظ پیروزی جو بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده، پیش‌بینی‌های خود از تولید نفت خام، میعانات و گاز مایع طبیعی را اصلاح نموده‌ایم. بایدن اعلام داشته که به عنوان رییس جمهور، به دنبال پیوستن مجدد به توافق هسته‌ای ایران مشروط به بازگشت تهران به تعهدات کامل خود تحت توافق خواهد بود. لذا امکان ازسرگیری کامل صادرات نفت که در حال حاضر بر اساس تحریم‌های ثانویه ایالات متحده محدود شده است، وجود دارد.
- با لحاظ زمانی برای بازگشت ایران به تعهدات خود تحت توافق هسته‌ای و تأخیرهای احتمالی ناشی از انتخابات ریاست جمهوری ایران در ژوئن ۲۰۲۱، ما افزایش تدریجی عرضه نفت از نیمه دوم سال ۲۰۲۱ را پیش‌بینی می‌کنیم. پیش‌بینی‌های فعلی ما میانگین رشد سالانه ۶٫۹ درصدی در سال ۲۰۲۱ را نشان می‌دهند که در سال پس از آن به ۳۷٫۱ درصد خواهد رسید.
- بر اساس داده‌های اوپک، میانگین تولید روزانه از ۲٫۲ میلیون بشکه در فصل سوم ۲۰۱۹ به ۱٫۹ میلیون بشکه در فصل سوم ۲۰۲۰ کاهش یافته است.
- در آگوست ۲۰۲۰ شرکت نفت فلات قاره و شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب ایران، ۱۳ قرارداد را به حجم تقریبی ۱٫۸ میلیارد دلار با شرکت‌های داخلی منعقد کرده‌اند. این قراردادها، ظرفیت تولید را در استان‌های خوزستان، فارس، کهگیلویه و بویراحمد، بوشهر و هرمزگان به میزان ۱۸۵ هزار بشکه در روز افزایش خواهند داد.

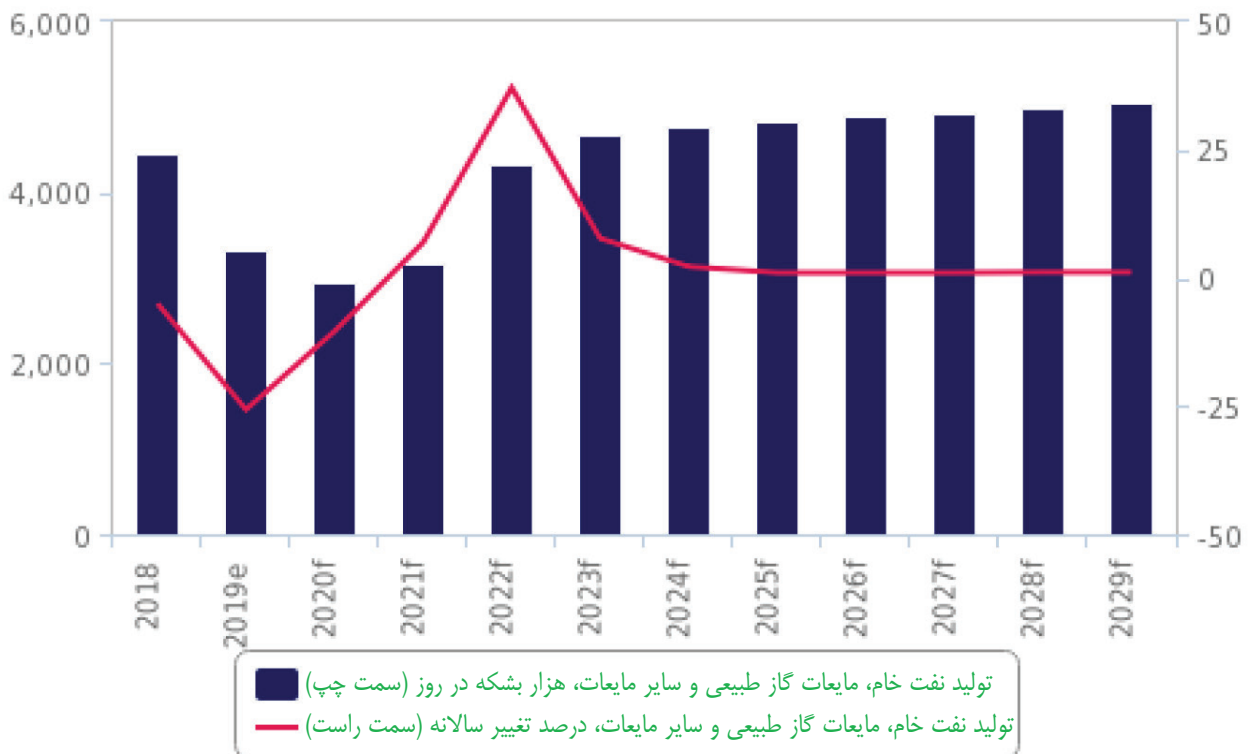
روندهای ساختاری

بخش عمده تولید نفت ایران، به میدین عظیم و در حال فرسوده شدن آن در استان خوزستان مربوط می‌شود. ایران از منابع عظیمی برخوردار است، اما نرخ افت تولید بالا و نرخ نهایی استخراج هم بر مبنای استانداردهای منطقه‌ای و هم بر مبنای استانداردهای جهانی پایین است. طبق داده‌های شرکت ملی نفت ایران، میزان تخمینی استخراج برای سه مخزن عمده نفتی کشور به طور متوسط ۲۴٫۶ درصد است. از این میان، نرخ استخراج از مخزن بنگستان از همه پایین‌تر و تنها ۱۵٫۰ درصد است. بر اساس یافته‌های یک گزارش پژوهشی که توسط انجمن اقتصاد انرژی آمریکا منتشر شده است، نرخ افت برای اکثر میدین عظیم نفتی در استان خوزستان از ۶ تا ۱۱ درصد متغیر است. این مقادیر در بالاترین سطح خود مشابه مقادیر افت مورد انتظار در میدین دور از ساحل واقع در آب‌های عمیق هستند. دلایل این امر را باید در عوامل چندی جستجو کرد که از آن میان می‌توان به مدیریت ضعیف مخازن، فقدان زیرساخت‌های کافی و دسترسی محدود به فناوری خارجی اشاره کرد. تحریم‌های کنونی آمریکا نیز هم به واسطه محدودیت‌های مالی ایجاد شده برای شرکت ملی

نفت ایران و هم به واسطه محدودیت‌های شدیدی که بر سرمایه‌گذاری خارجی ایجاد می‌کنند، مشکلات قابل توجهی را به وجود آورده‌اند.

بایدن، بازی را به نفع ایران تغییر می‌دهد

پیش‌بینی تولید نفت ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

فلج شدن صادرات و افت قیمت‌ها به واسطه تحریم‌ها و شیوع کووید-۱۹

تحریم‌های ثانویه که اجرای مجدد آن‌ها از نوامبر سال ۲۰۱۸ آغاز شد ایران را از بیشتر مشتریان خارجی خود محروم کرده است. در ابتدا اعطای معافیت‌های گسترده به مشتریان اصلی نفت خام ایران، از شدت تأثیر این تحریم‌ها کاسته بود. میزان تولید از ۳,۷ میلیون بشکه در روز در ۱۰ ماهه ۲۰۱۸ تحت این تحریم‌ها به حدود ۲,۷ میلیون بشکه در روز کاهش یافت. اما این معافیت‌ها در ماه مه سال ۲۰۱۹ دیگر تمدید نشدند و در نیمه دوم این سال میزان تولید به حدود ۲,۱ میلیون بشکه در روز رسید.

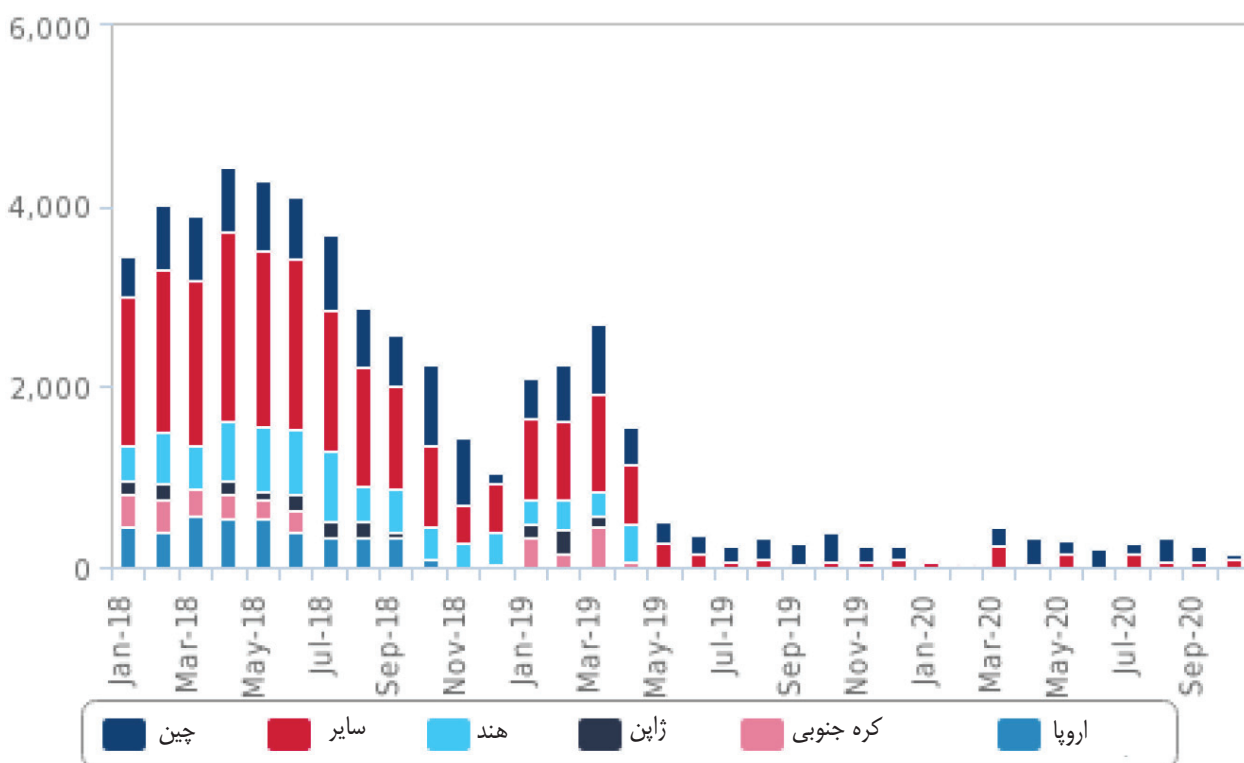
هرچند صنایع پالایشگاهی در ایران توانسته بخشی از رکود را جبران کند، اما ظرفیت ذخیره مازاد ایران محدود است و لذا حجم صادرات نقش تعیین‌کننده‌ای در تعیین حجم تولید آن دارد. دور زدن تحریم‌ها نیز می‌تواند با جریمه‌های سنگین برای شرکت‌ها یا اصولاً منع دسترسی آنها به نظام مالی ایالات متحده همراه گردد. لذا مشتری عمده تولیدات، خریداران چینی هستند که بر اساس گزارش شرکت رهگیری نفت‌کش‌های بلومبرگ، حدود دو سوم از کل صادرات نفت خام و میعانات ایران از زمان لغو معافیت‌ها به این کشور بوده است.

در سال ۲۰۲۰ تولید نفت خام با کاهش دیگری مواجه شده است. بر اساس داده‌های اوپک، تحت فشار ناشی از کووید-۱۹، میانگین تولید ایران در فصول سوم و چهارم، ۱,۹ میلیون بشکه در روز بود. علیرغم مداخلات طرف عرضه توسط گروه اوپک پلاس، این همه‌گیری موجب سقوط در تقاضای جهانی و همچنین افت شدید قیمت‌ها گردید. این باعث کاهش تقاضا برای نفت ایران، به خصوص در دوره شیوع در چین در دو ماهه اول این سال شد.

صادرات در پایین‌ترین مقادیر ممکن قرار دارد

صادرات نفت خام و میعانات گازی ایران به تفکیک مقصد (هزار بشکه در روز)

منبع: بلومبرگ و مؤسسه فیچ

تغییر بار توسعه به سمت بازیگران داخلی

شرکت ملی نفت ایران قبل از کروناویروس با کسری بودجه مواجه بود و توانایی این شرکت برای سرمایه‌گذاری، به دلیل کاهش‌های عمده در درآمدهای صادراتی، محدودتر خواهد شد. در فقدان سرمایه خارجی، تهران به دنبال ایجاد شراکت بین شرکت ملی نفت ایران و زیرمجموعه‌های آن با سایر بازیگران داخلی است. راهبرد توسعه نفت ایران دوشاخه است و بر افزایش سهم میادین مرزی (به خصوص در کارون غربی) و تلاش برای حفظ تولید و ارتقای نرخ‌های برداشت از میادین در تأسیسات تولیدی تمرکز دارد. هدف بلندمدت، توسعه ظرفیت تولید مازاد در دامنه ۱ تا ۲ میلیون بشکه در روز است. با این حال، بدون افزایش قابل توجه در سرمایه‌گذاری توسط شرکت‌های نفتی بین‌المللی، این کار مستلزم گسترش خدمات میادین نفتی ایران و شرکت‌های اکتشاف و تولید خواهد بود. فعالیت‌های قراردادی متمرکز بر بازیگران داخلی به خصوص در سال ۲۰۲۰ تشدید شده است.

- در ماه اوت، شرکت ملی نفت ایران از طریق زیرمجموعه‌های خود یعنی شرکت نفت فلات قاره و شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب ایران، ۱۳ قرارداد را به حجم تقریبی ۱,۸ میلیارد دلار با شرکت‌های داخلی منعقد کرده است.
- این قراردادها، ظرفیت تولید را در استان‌های خوزستان، فارس، کهگیلویه و بویراحمد، بوشهر و هرمزگان به میزان ۱۸۵ هزار بشکه در روز افزایش خواهند داد. این قراردادها شامل حفر حدود ۱۳۰ تا ۱۴۰ چاه جدید و همچنین تعمیر ۶۰ تا ۷۰ چاه موجود است.
- از این تعداد، ۱۱ قرارداد توسط شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب ایران برای میدین گازی ساحلی شامل اهواز (۶۳ میلیارد بشکه)، مارون (۴۴ میلیارد بشکه)، رامین (۵,۷ میلیارد بشکه)، منصورآباد (۳,۷ میلیارد بشکه) و بالارود (۱,۱ میلیارد بشکه) و دو قرارداد دیگر توسط شرکت نفت فلات قاره برای میدین فروزان (۸۵۰ میلیون بشکه) و رسالت بوده است.
- قرارداد دیگری در ماه ژوئیه میان شرکت مهندسی و توسعه و شرکت پتروپارس به ارزش ۱,۳ میلیارد دلار امضا شد که به توسعه میدان آزادگان جنوب (۲۷ میلیارد بشکه) مربوط می‌شود. این میدان در حال حاضر ۱۴۰ هزار بشکه در روز تولید می‌کند و قرار است میزان تولید آن در چارچوبی ۳۰ ماه به ۳۲۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد.
- قرارداد دیگری در ماه ژوئیه میان شرکت مهندسی و توسعه (پدک) و شرکت توسعه صنعت نفت و گاز پرشیا برای توسعه میدان نفتی یاران به امضا رسید. این قرارداد ۳۰۰ میلیون دلاری برای تولید ۳۹,۵ میلیون بشکه نفت در یک بازه زمانی ده‌ساله و شامل حفر ۶ چاه جدید، نصب پمپ، تزریق آب، ساخت و به‌روزرسانی تأسیسات سطحی و مطالعات در راستای افزایش نرخ برداشت از میدان بود.
- در ماه فوریه، شرکت ملی نفت ایران پنجمین قرارداد خود را در قالب آی‌پی‌سی امضا کرد. این قرارداد که با گروه صنعتی مپنا امضا شده، به بهبود فعالیت‌های استخراج در میدین پارس و پرنج مربوط می‌شود.

پروژه‌های اصلی هدف توسعه

میدان‌های نفتی مرزی	سایر میادین و پروژه‌های توسعه‌ای
فاز ۱ آزادگان جنوبی	فاز ۲ منصوری
فاز ۲ آزادگان شمالی	بند کرخه
فاز ۲ یادآوردان	جفیر
رشادت	سومار
فروزان	فاز ۲ دانان
فاز ۱ لایه نفتی پارس جنوبی	فاز ۳ درخوین
اروند	سوسنگرد
فاز ۲ دهلران	سپهر
فاز ۲ آبان	چشمه خوش
پایدار غرب	رسالت
سهراب	ابوذر
چنگوله	درو
فاز ۱ اسفندیار	نوروز
آرش	زاغه

منبع: وزارت نفت ایران و مؤسسه فیچ

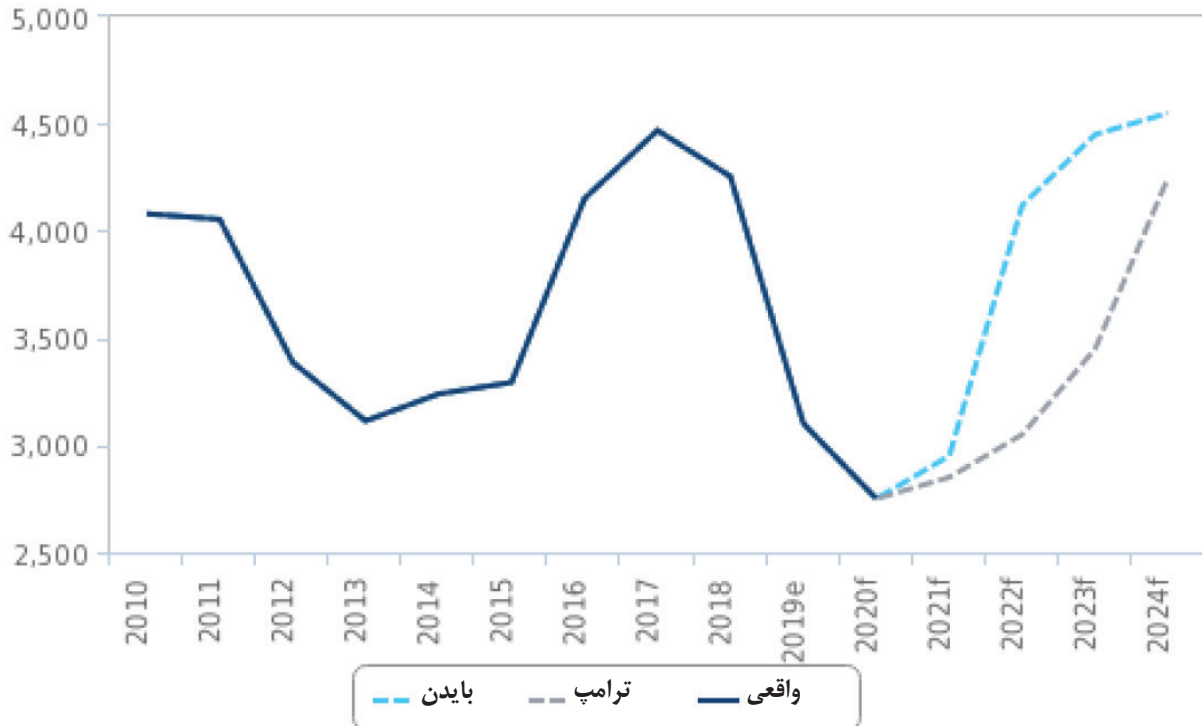
انتخاب بایدن، فرصتی برای ارتقای تولید

در این فصل، با لحاظ پیروزی جو بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده، پیش‌بینی‌های خود از تولید نفت خام، میعانات و گاز مایع طبیعی را اصلاح نموده‌ایم. دیدگاه تیم ریسک کشوری ما این است که ایران در صورتی پیشنهاد بایدن برای بازگشت به توافق را می‌پذیرد که بایدن در تلاش برای الحاق شروط جدید نباشد. روابط بین این دو کشور در زمان بایدن هم احتمالاً تیره باقی می‌ماند و در حالی که ما شاهد فضایی برای امتیازات سیاسی محدود در هر دو طرف هستیم، بعید است که تهران، اصلاح اساسی در توافق هسته‌ای یا عقب‌نشینی از فعالیت‌های منطقه‌ای خود را بپذیرد.

با لحاظ زمانی برای بازگشت ایران به تعهدات خود تحت توافق هسته‌ای و تأخیرهای احتمالی ناشی از انتخابات ریاست جمهوری ایران در ژوئن ۲۰۲۱، ما افزایش تدریجی عرضه نفت از نیمه دوم سال ۲۰۲۱ را پیش‌بینی می‌کنیم. با پیشرفت احتمالی مذاکرات، صادرات نفت احتمالاً از نیمه دوم سال آغاز می‌شود. با این حال، اکثر خریداران کماکان از تجارت با ایران اجتناب خواهند نمود، مگر اینکه از تحریم‌ها معاف شده و یا اینکه خود تحریم‌ها برداشته شوند. فرض ما بر این است که حجم عمده‌ای از عرضه تا قبل از سال ۲۰۲۲ به بازار باز نخواهد گشت. پیش‌بینی‌های فعلی ما میانگین رشد سالانه ۶٫۹ درصدی در سال ۲۰۲۱ را نشان می‌دهند که در سال پس از آن به ۳۷٫۱ درصد خواهد رسید. این خط سیر، با آنچه که در خلال و پس از مذاکرات برجام در دوره اوباما مشاهده شد، سازگاری زیادی دارد.

بهبود چشم‌انداز برای تولید ایران

ایران - تولید نفت خام و میعانات، هزار بشکه در روز (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، دفتر اطلاعات انرژی ایالات متحده و مؤسسه فیچ پیش‌بینی‌ها بر اساس دور دوم ریاست جمهوری ترامپ یا شروع ریاست جمهوری بایدن در سال ۲۰۲۱.

چشم‌انداز بلندمدت با توجه به تداوم ریسک بالای سرمایه‌گذاری در ایران و محدودیت‌های مالی شرکت ملی نفت، تا حد زیادی بدون تغییر خواهد بود. اگرچه برداشتن تحریم‌های ثانویه، درها را به روی سرمایه‌گذاران بین‌المللی می‌گشاید، اما بعید است که بتواند تغییر معناداری در چشم‌انداز بلندمدت ایجاد کند. سرمایه‌گذاران ممکن است بیم اعمال مجدد تحریم‌ها را داشته باشند. حتی اگر اینطور نباشد، تحریم‌های اولیه که مانع شرکت‌های آمریکایی برای فعالیت در ایران می‌شوند به قوت خود باقی خواهند بود. شرکت‌های بین‌المللی هنوز هم ممکن است به دلیل مبادلات با برخی نهادها در ایران مورد تحریم قرار گیرند. این ترکیب و ماهیت همپوشانی تحریم‌ها و ساختار مبهم مالکیت بسیاری از شرکت‌های ایرانی، موجب ریسک بالای سرمایه‌گذاری و لذا عدم تمایل شرکت‌های خارجی می‌شود.

تولید نفت ایران (۲۰۱۸-۲۳)

شاخص	۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)	۴۴۶۷,۷	۳۳۱۴,۲	۲۹۶۸,۰	۳۱۷۳,۲	۴۳۴۹,۲	۴۶۸۳,۶
تغییر سالانه تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (درصد)	-۵,۰	-۲۵,۷	-۱۰,۴	۶,۹	۳۷,۱	۷,۷

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

تولید نفت ایران (۲۰۲۴-۲۹)

شاخص	۲۰۲۴	۲۰۲۵	۲۰۲۶	۲۰۲۷	۲۰۲۸	۲۰۲۹
تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)	۴۷۸۶,۲	۴۸۳۶,۴	۴۸۸۷,۱	۴۹۳۸,۴	۴۹۹۰,۳	۵۰۴۲,۷
تغییر سالانه تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (درصد)	۲,۲	۱,۰	۱,۰	۱,۰	۱,۱	۱,۱

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

تولیدات بالادستی گاز

نمای کلی: ظرفیت مازاد تولید پتانسیل صعودی قابل توجهی را ایجاد می‌کند، اما رشد درازمدت به علاقه سرمایه‌گذاران خارجی به مشارکت در طرح‌های گازی و ایجاد منابع تازه تقاضا و زیرساخت‌های صادرات بستگی خواهد داشت.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- پیشرفت کار حفاری در فاز ۱۱ میدان گازی پارس جنوبی در این فصل گزارش شده است. شرکت پتروپارس انتظار داشت که حفاری در فصل چهارم ۲۰۲۰ آغاز شود.
- آخرین سکوی فاز ۱۴ میدان گازی پارس جنوبی (14D) در فوریه ۲۰۲۰ نصب شد و در حال حاضر کاملاً راه‌اندازی شده است. با این حال، پالایشگاه ساحلی همراه آن هنوز کامل نشده است. یک به‌روزرسانی در نوامبر ۲۰۲۰ نشان می‌دهد این پروژه تا مارس ۲۰۲۱ کامل خواهد گردید.
- در همین ماه، سومین سکوی فاز ۱۳ میدان گازی پارس جنوبی با ظرفیتی در حدود ۵,۲ میلیارد متر مکعب نصب شد. چهارمین و آخرین سکوی این فاز از میدان گازی پارس جنوبی نیز در ماه مارس و با همین میزان ظرفیت نصب شد.
- در ژانویه ۲۰۲۰، سومین سکوی فازهای ۲۲-۲۴ میدان گازی پارس جنوبی با ظرفیت تولید ۵,۲ میلیارد متر مکعب نصب شد. این، سومین سکو از چهار سکویی است که قرار است در این فاز نصب شوند. سکو آخر (۵,۲+ میلیارد مترمکعب) در ماه مارس وارد مدار شد.
- شرکت داخلی پتروپارس نیز در حال آماده شدن برای توسعه میدان گازی بلال و احتمالاً میدان گازی فرزاد-ب است. با این حال، ابهامات قابل توجهی پیرامون جدول زمانی این تحولات وجود دارد.
- مسعود کرباسیان، مدیرعامل شرکت ملی نفت ایران در ماه اکتبر ۲۰۲۰ بر قصد این شرکت برای امضای قراردادهایی جهت توسعه میدان فرزاد-ب در آینده نزدیک تأکید کرد. یک قرارداد با شرکت داخلی در حال حاضر برای فصل اول ۲۰۲۱ هدف‌گذاری شده است.

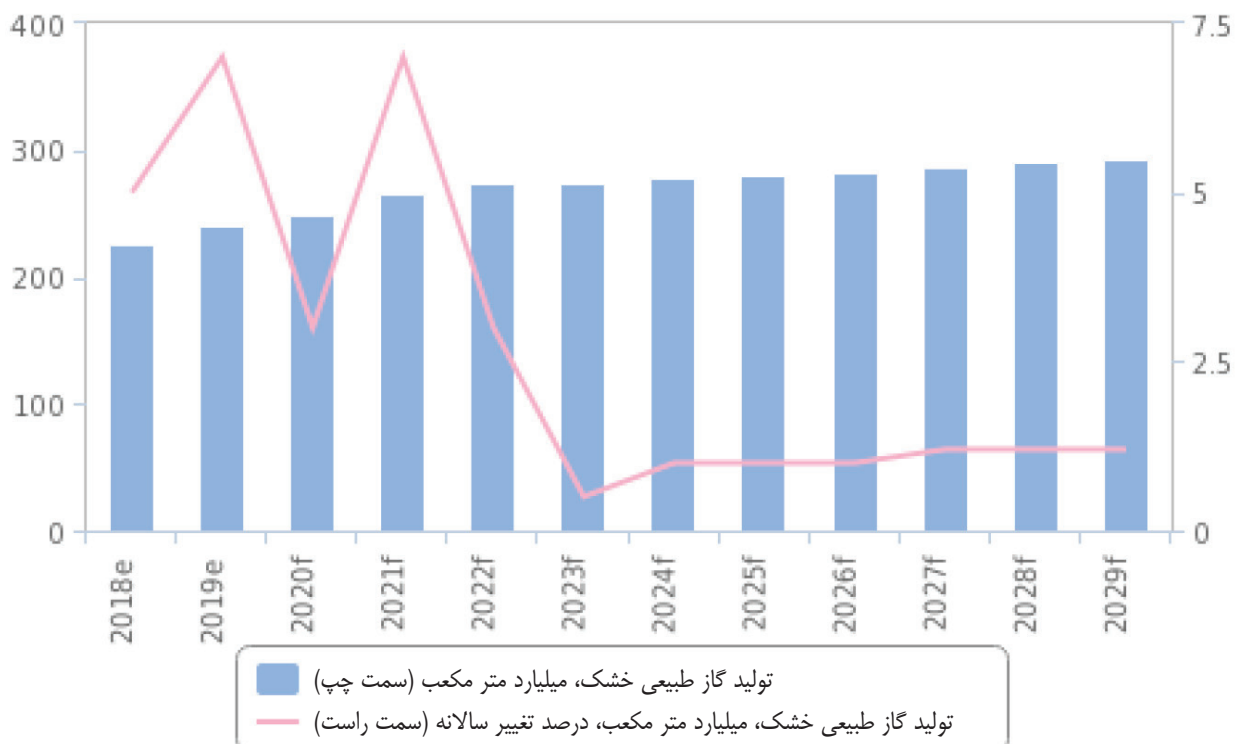
روندهای ساختاری

توسعه میدان عظیم گازی پارس جنوبی به رشد میزان تولید گاز طبیعی کمک کرده است. این میدان گازی در مرز مشترک میان ایران و قطر قرار دارد و سهم ذخایر متعلق به ایران از این میدان به حدود ۱۴ تریلیون متر مکعب می‌رسد. ایران در تلاش است تا از طریق اجرای یک طرح توسعه مشتمل بر ۲۴ فاز که بخش عمده ظرفیت تولیدی آن‌ها نیز هم‌اینک راه‌اندازی شده به کسب درآمد از این میدان گازی بپردازد. فازهای ۱-۱۰، ۱۲ و ۱۵-۲۱ همگی در پایان سال ۲۰۱۹ به طور کامل عملیاتی شده بودند. فازهای ۱۳، ۱۴ و ۲۲-۲۴ نیز همگی تا آن زمان تولید را آغاز کرده بودند، اما برای رسیدن به حداکثر ظرفیت خود نیازمند نصب سکوهای بیشتری بودند. تا فوریه ۲۰۲۰، آخرین سکوی فاز ۱۴ نصب شده بود، در حالی که آخرین سکوی فاز ۱۳ و فازهای ۲۲-۲۴ نیز در مارس ۲۰۲۰ نصب شدند.

اجرای پروژه فاز ۱۱ میدان گازی پارس جنوبی به اضافه شدن ۲۰ میلیارد متر مکعب گاز به میزان تولید این میدان کمک خواهد کرد، اما با توجه به ابهامات موجود پیرامون این طرح، ما همچنان در لحاظ کردن آن در پیش‌بینی‌های خود جانب احتیاط را رعایت می‌کنیم. شرکت فرانسوی توتال یک طرح توسعه صنعتی منطقه‌ای را در چارچوب این پروژه برای سه‌ماهه چهارم سال ۲۰۱۷ تعریف کرده بود، اما در ماه اوت به دلیل خطر تحریم‌های آمریکا مجبور شد از این پروژه خارج شود. در پی خروج توتال، شرکت ملی نفت چین نیز از این پروژه کنار کشیده و تنها شرکت داخلی پتروپارس برای هدایت عملیات توسعه این میدان گازی باقی مانده است.

افزایش تولید پارس جنوبی

پیش‌بینی تولید گاز ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

دورنمای این پروژه در حال حاضر نامشخص است. اجرای این طرح نیازمند سرمایه قابل توجهی است که میزان آن در حدود ۵ میلیارد دلار برای تکمیل کل فاز برآورد شده است. اما سخنان آقای زنگنه، وزیر نفت ایران نشان می‌دهند که در مقطع کنونی با توجه به محدودیت‌های موجود در زمینه فناوری، تنها تکمیل بخش نخست فاز ۱۱ مد نظر است. در مه ۲۰۲۰ گزارش شد که فعالیت‌های مربوط به حفاری در صورت مساعد بودن شرایط جوی از ماه ژوئن آغاز خواهند شد. حفاری به تأخیر افتاد اما پتروپارس اخیراً قصد خود برای حفر اولین چاه در سه ماهه چهارم ۲۰۲۰ را اعلام کرده است. با این وجود، منطقاً می‌توان تصور کرد که عدم مشارکت طرف‌های خارجی، محدودیت‌های شدید مالی و نیز محدودیت دسترسی به تجهیزات و فناوری‌های مورد نیاز، توسعه فاز ۱۱ میدان گازی پارس جنوبی را مانند فازهای پیشین این میدان کند خواهند کرد.

فازهای پروژه پارس جنوبی

آغاز به کار	نرخ تولید طبیعی (میلیون متر مکعب در روز)	نرخ تولید مبعانات (بشکه در روز)	۳ + ۲
۲۰۰۲	۵۶	۸۰,۰۰۰	۱
۲۰۰۴	۲۸	۴۰,۰۰۰	۵ + ۴
۲۰۰۴	۵۶	۸۰,۰۰۰	۸ + ۷ + ۶
۲۰۰۹	۱۰۴	۱۵۸,۰۰۰	۱۰ + ۹
۲۰۱۱	۵۶	۸۰,۰۰۰	۱۲
۲۰۱۵	۸۴	۱۱۰,۰۰۰	۱۶ + ۱۵
۲۰۱۶	۵۶	۸۰,۰۰۰	۱۸ + ۱۷
۲۰۱۷	۵۶	۸۰,۰۰۰	۱۹
۲۰۱۷	۵۶	۷۷,۰۰۰	۲۱ + ۲۰
۲۰۱۷	۵۶	۷۵,۰۰۰	۱۳
۲۰۱۹	۵۶	۸۰,۰۰۰	۱۴
۲۰۱۹	۵۶	۷۷,۰۰۰	۲۴ + ۲۳ + ۲۲
۲۰۱۹	۵۶	۷۷,۰۰۰	۱۱
۲۰۲۱	۵۶	۸۰,۰۰۰	

منبع: شرکت نفت و گاز پارس جنوبی، مؤسسه فیچ

منابع کشف‌شده عظیمی وجود دارند که هنوز توسعه نیافته‌اند و طرح‌های فراوانی نیز وجود دارند که پس از لغو مجدد تحریم‌ها امکان بهره‌برداری از آن‌ها وجود دارد، اما مجال رشد در میان مدت محدود است. به جز میدان گازی پارس جنوبی، ایران دارای چند میدان بسیار عظیم است که باید توسعه یابند. از این میان میدان کیش (۲ تریلیون متر مکعب)، میدان پارس شمالی (۱,۴ تریلیون متر مکعب)، گلشن (۱,۱ تریلیون متر مکعب)، لاوان (۱,۸ تریلیون متر مکعب)، فروز ب (۷۰۰ تریلیون متر مکعب)، فردوسی (۳۰۸ تریلیون متر مکعب) و خیام (۲۰۴ تریلیون متر مکعب) ریسک صعودی قابل توجهی را در پیش‌بینی‌های مربوط به تولید گاز ایران ایجاد می‌کنند. پروژه‌های زیادی نیز در چارچوب اصلاح‌شده آی‌پی‌سی پیشنهاد شده‌اند (ن.ک. به جدول زیر). با این حال، افزایش تولید به واسطه تداوم تحریم‌های آمریکا با مانع

مواجهه شده است. علاوه بر تحریم‌ها، دورنمای این طرح‌ها به عوامل دیگری نیز وابسته است که از آن میان می‌توان به میزان رشد تقاضا در داخل و گشایش مسیرهای جدید صادراتی اشاره کرد.

پروژه‌های گازی پیشنهاد شده تحت قراردادهای نفتی ایران (آی‌پی‌سی)

میدان‌های گازی	میدادین گازی مرزی
دی	فاز ۱۱ پارس جنوبی
سفید زاخویر هالگان	فاز ۱ سلمان
سفید باغون	فاز ۲ سلمان
فاز ۲ آغار	فرزاد الف
تأسیسات پالایش شده فرشیند	فرزاد ب
ایستگاه افزایش فشار وراوی	رشادت
ایستگاه افزایش فشار کنگان	دالان کنگان در بلال
ایستگاه افزایش فشار نار	آرش
ایستگاه افزایش فشار هما	
لایه گازی بهرگانسر	
فاز ۲ تنگ بیجار	
لرزه‌نگاری ۳ بعدی فاز ۳ کیش	
فاز ۱ کیش	

منبع: وزارت نفت ایران و مؤسسه فیچ

تولید گاز ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۳)

شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۲۵,۴	۲۴۱,۱	۲۴۸,۴	۲۶۵,۸	۲۷۳,۷	۲۷۵,۱
رشد سالانه تولید گاز طبیعی خشک (درصد)	۵,۰	۷,۰	۳,۰	۷,۰	۳,۰	۰,۵
تولید گاز طبیعی خشک، درصد از مصرف داخلی	۱۰۰,۸	۱۰۱,۸	۱۰۱,۸	۱۰۱,۸	۱۰۱,۸	۱۰۱,۴

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، منابع ملی DOE و مؤسسه فیچ

تولید گاز ایران (۲۰۲۴-۲۰۲۹)

شاخص	f۲۰۲۴	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹
تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۷۷,۹	۲۸۰,۶	۲۸۳,۴	۲۸۶,۸	۲۹۰,۳	۲۹۳,۸
رشد سالانه تولید گاز طبیعی خشک (درصد)	۱,۰	۱,۰	۱,۰	۱,۲	۱,۲	۱,۲
تولید گاز طبیعی خشک، درصد از مصرف داخلی	۱۰۱,۵	۱۰۱,۵	۱۰۱,۴	۱۰۱,۴	۱۰۱,۳	۱۰۱,۱

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، منابع ملی DOE و مؤسسه فیچ

پالایش

نمای کلی: فازهای جدید پالایشگاه ستاره خلیج فارس و نیز ارتقای مراکز موجود میزان کیفیت و نیز دسترسی به انواع سوخت و به ویژه بنزین را در ایران بهبود خواهد بخشید. بهبود در بخش‌های پایین‌دستی به تأمین رشد تقاضای داخلی و نیز صادرات سوخت کمک خواهد کرد.

آخرین تحولات

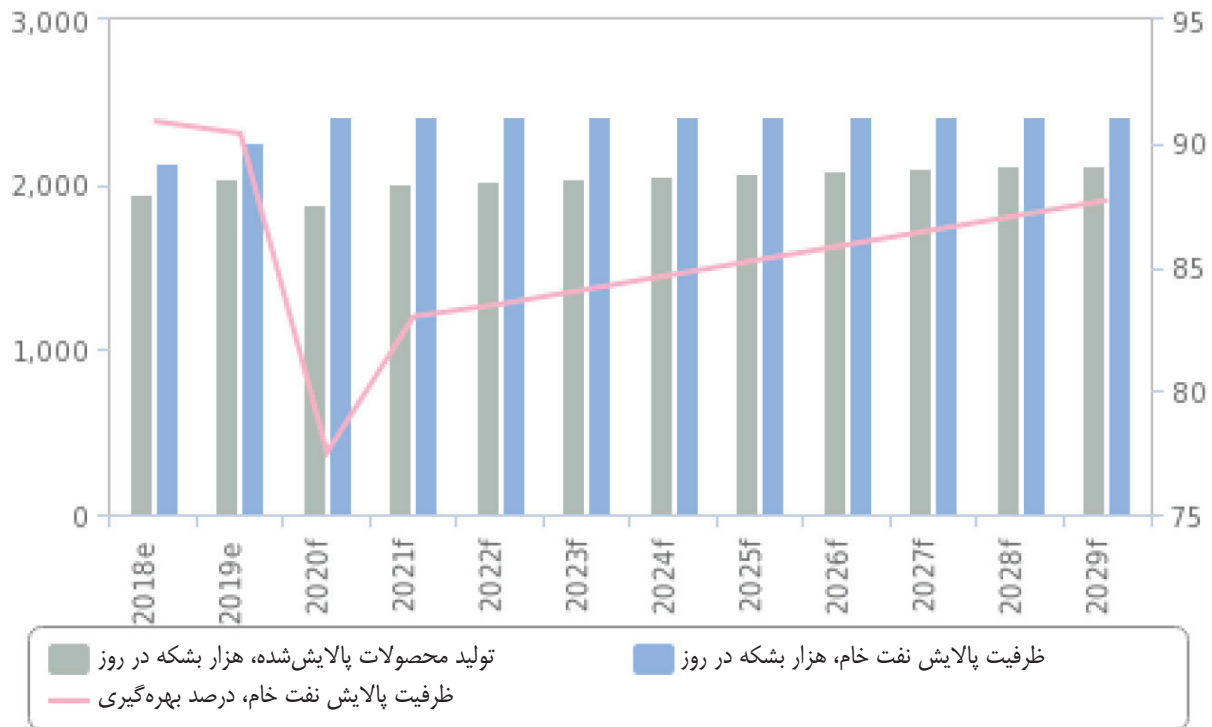
- پیش‌بینی ما در مورد سوخت‌های پالایش‌شده در این بازه زمانی سه‌ماهه نسبت به قبل تغییری نکرده است. پیش‌بینی ما کاهش ۸٫۰ درصدی تولید سالانه در سال ۲۰۲۰ و رشد ۷ درصدی در سال ۲۰۲۱ است.
- ایران پس از اعمال تحریم‌ها به سمت خودکفایی در تولید قطعات پالایشگاهی پیش رفته است. بر اساس اعلام شرکت پالایش نفت تهران، در حال حاضر اکثر قطعات و تجهیزات توسط تولیدکنندگان داخلی تأمین می‌شود.
- سازمان خصوصی‌سازی ۲۰ درصد سهام شرکت پالایش نفت شیراز را واگذار نموده و در حدود ۱۳ تریلیون ریال (۳۱۰ میلیون دلار) درآمد ایجاد کرده است.
- در ماه آگوست، دولت تأیید کرد که سهام مربوط به چهار پالایشگاه دیگر یعنی پالایشگاه‌های اصفهان، تبریز، بندر عباس و تهران نیز در بورس تهران عرضه خواهند شد، گرچه این موضوع در سال ۲۰۲۰ بارها با تأخیر مواجه شده است. تلاش‌های آهسته و محتاطانه در عرصه خصوصی‌سازی در صنعت نفت با هدف کاهش بار مالی دولت و تأمین سرمایه‌های مورد نیاز برای انجام سرمایه‌گذاری‌های جدید صورت می‌گیرند.

روندهای ساختاری

حوزه پالایش در ایران در سال‌های اخیر و با راه‌اندازی پالایشگاه خلیج فارس و پالایشگاه میعانات گازی در قشم، رشد قابل توجهی را شاهد بوده است. برآورد ما از ظرفیت تولید پالایشگاه‌های ایران در سال ۲۰۱۹ قریب به ۲٫۳ میلیون بشکه در روز بوده است. تمامی پالایشگاه‌ها در ایران توسط شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های شرکت ملی نفت ایران مدیریت می‌شوند. اما گذشته از افزایش تولید در پالایشگاه ستاره خلیج فارس، امکان محدودی برای افزایش ظرفیت پالایشگاه‌های ایران وجود دارد. تا سه‌ماهه نخست سال ۲۰۱۹، سه فاز اول این پالایشگاه راه‌اندازی شده‌اند و مجموعاً سه واحد با ظرفیت تولید هر یک ۱۲۰ هزار بشکه در روز را تشکیل می‌دهند. فاز چهارم این پالایشگاه نیز با ظرفیت تولیدی بین ۴۰۰ تا ۴۵۰ هزار بشکه در روز در دست احداث است. هنوز نتایج افتتاح فاز چهارم مشخص نیست، اما هدف از راه‌اندازی آن، افزایش ظرفیت تولید به ۵۴۰ هزار بشکه در روز تا پایان سال ۲۰۲۰ است. سهمیه‌بندی ظرفیت در پالایشگاه اصفهان (کاهش ۱۵ هزار بشکه در روز) تا حدی این افزایش را خنثی خواهد کرد. طرح‌هایی برای افزایش ظرفیت در پالایشگاه کرمانشاه (۱۵ هزار بشکه در روز) در چارچوب طرح بزرگ‌تری برای ارتقای مراکز پالایشگاهی در دست انجام هستند، اما جدول زمانی اجرای این طرح‌ها هنوز مشخص نیست.

حرکت تولید پالایشگاهی به سمت پیشرفت‌های بیشتر

پیش‌بینی ظرفیت پالایش ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

پالایشگاه‌های اصلی ایران

ظرفیت عملیاتی جاری (هزار بشکه در روز)

آبادان	۳۹۹
اصفهان	۳۷۵
بندرعباس	۲۸۴
تهران	۲۴۵
اراک	۲۴۲
تبریز	۱۱۰
شیراز	۵۶
کرمانشاه	۲۲
لاوان	۴۸
ستاره خلیج فارس	۴۵۰
قشم	۱۲۰

منبع: شرکت ملی پخش و پالایش فراورده‌های نفتی ایران، اوپک و مؤسسه فیچ

ایران از دیرباز در زمینه سوخت‌های پالایش شده صادرکننده، اما عموماً در بخش بنزین واردکننده بوده است. با توجه به محدودیت‌های مالی ناشی از تحریم‌ها، این کشور از سال ۲۰۱۲ تلاش خود را بر به حداکثر رساندن میزان تولید بنزین به منظور رسیدن به خودکفایی در این بخش متمرکز کرده است. تکمیل توسعه تمامی فازهای پالایشگاه ستاره خلیج

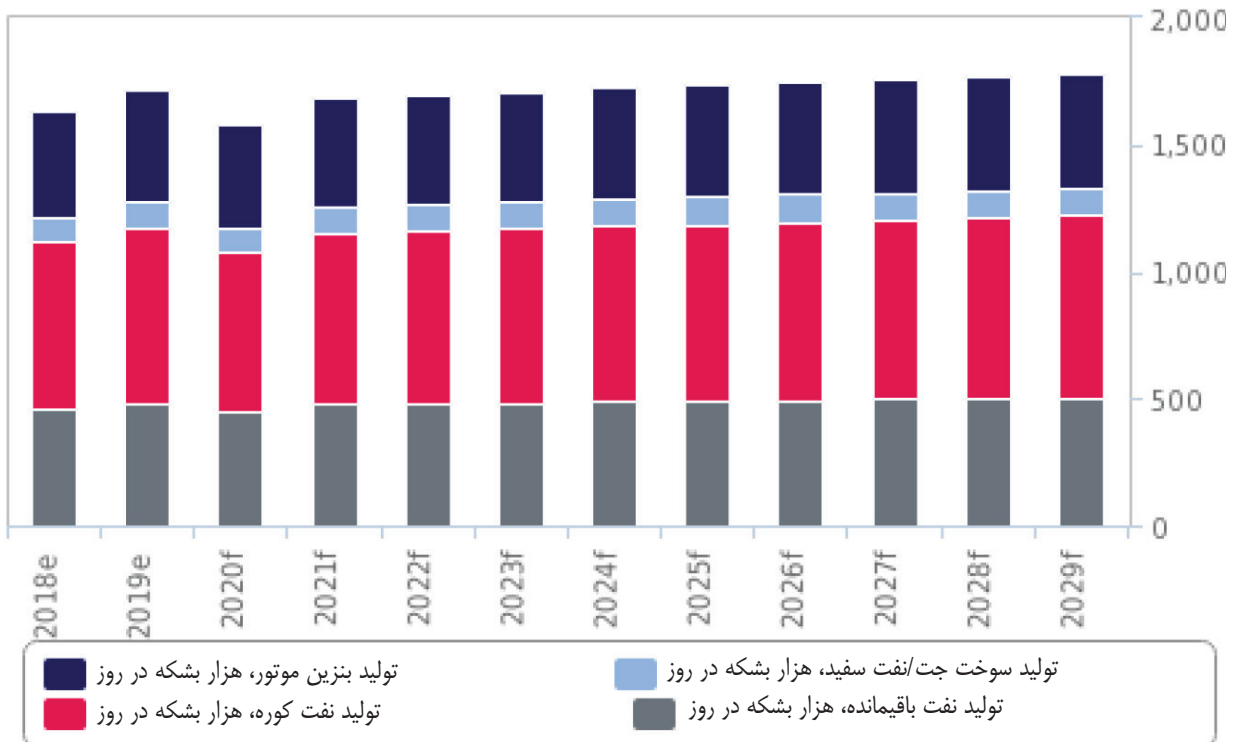

فارس در تحقق این هدف نقش دارد. این پالایشگاه به طور مشخص برای فراوری میعانات گاز طبیعی و تبدیل آن‌ها به سوخت طراحی شده است که قرار است از فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی تأمین شود که در طی چند سال گذشته افتتاح شده‌اند. بنزین اکتان بالا و پایین محصول اصلی این پالایشگاه خواهند بود و ۶۲ درصد از کل ظرفیت تولید سه فاز نخست پالایشگاه (۲۲۶ هزار بشکه در روز) به تولید آن‌ها اختصاص خواهد یافت. سهم دیزل از ظرفیت تولید این سه فاز ۲۴ درصد (۸۸ هزار بشکه در روز) و سهم سوخت جت و ال‌پی‌جی نیز ۱۲ درصد (۴۵ هزار بشکه در روز) خواهد بود. در سال ۲۰۱۹ میزان تولید بنزین ایران بیشتر از مصرف داخلی آن بود.

آغاز به کار پالایشگاه قشم با ظرفیت تولید ۱۲۰ هزار بشکه در روز که میعانات گازی از مبدأ میدان پارس جنوبی و میدان هنگام را فراوری می‌کند نیز به میزان قابل توجهی ظرفیت تولید داخلی را افزایش داده است. سید محصولات این پالایشگاه نیز مانند پالایشگاه ستاره خلیج فارس بر محصولات دارای ارزش بالا و سبک متمرکز است. طبق گزارش‌ها، تولید این پالایشگاه با استانداردهای کیفی یورو مطابقت خواهد داشت. طرح‌هایی نیز برای توسعه ظرفیت فراوری میعانات گازی در داخل کشور از طریق افزودن هشت برج جداسازی (اسپلیتر) با ظرفیت ۶۰ هزار بشکه در روز در پالایشگاه سیراف در دست اجرا هستند. اما ما هنوز این ظرفیت را در پیش‌بینی‌های خود لحاظ نکرده‌ایم. این طرح از سال ۲۰۱۷ در دست اجرا بوده و تا امروز نشانه چندان از پیشرفت در اجرای آن به چشم نمی‌خورد.

توسعه پالایشگاه ستاره خلیج فارس و افزایش تولید بنزین

تولید سوخت پالایشگاهی ایران در سال‌های ۲۹-۲۰۱۸ (هزار بشکه در روز)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

طرح‌های چندی نیز در زمینه احداث پالایشگاه‌های جدید نفت خام ارائه شده‌اند. اما با توجه به رشد و ظرفیتی که در سال‌های اخیر شاهد آن بوده‌ایم، خودکفایی ایران در تولید سوخت‌های پالایش‌شده، اشباع نسبی بازار جهانی سوخت و محدودیت‌های شدید مالی دولت ایران، انتظار نمی‌رود احداث پالایشگاه‌های جدید که کاری سرمایه‌بر است و بهره‌مندی از منافع آن نیز مدت‌ها به طول می‌انجامد، اولویت اصلی ایران در بخش هزینه منابع مالی خود باشد. در مقابل، ایران احتمالاً تداوم روند نوسازی را بر افزایش میزان ظرفیت تولید اولویت خواهد داد.

ایران در حال حاضر در حال اجرای یک طرح جامع نوسازی است که قرار است ۳۴ میلیارد دلار صرف اجرای آن شود. اقدامات مربوط به اجرای این برنامه در چندین پالایشگاه از جمله آبادان، بندر عباس، اصفهان، کرمانشاه و تبریز در جریان است. گستره این فعالیت‌ها در پالایشگاه‌های مختلف، متفاوت است، اما هدف کلی افزایش میزان تولید محصولاتی با ارزش افزوده بیشتر و عرضه محصولات با استانداردهای بین‌المللی است. محصولاتی با استانداردهای بالاتر می‌توانند در بازارهای جهانی جای خود را باز کنند و ارزش بیشتری نیز برای کشور به وجود آورند. همچنین پالایشگاه‌های ایران در حال حاضر مقادیر فراوانی پسماند نیز تولید می‌کنند. این پسماندها محصولاتی با ارزش پایین هستند و در آینده نیز به موازات سختگیرانه‌تر شدن قوانین و مقررات مربوط به حفاظت از محیط زیست، احتمالاً باز هم از ارزش آن‌ها کاسته خواهد شد.

اما فعالیت‌ها در بخش‌های پایین‌دستی نیز مانند بخش‌های بالادستی بسیار تحت تأثیر وضع مجدد تحریم‌های ثانویه قرار گرفته‌اند. از زمان وضع مجدد این تحریم‌ها تا کنون چند یادداشت تفاهم و قرارداد امضا شده با طرف‌های خارجی مانند شرکت جی‌جی‌سی^۱، شرکت ماروبنی^۲، گروه صنعتی دایلم^۳ و گروه مهندسی اس‌کی^۴ فسخ شده‌اند و تحقق کامل هدف سرمایه‌گذاری ۳۴ میلیارد دلاری در آینده نزدیک بعید خواهد بود. دولت برای جبران بخشی از این عقب‌ماندگی به بازیگران داخلی بخش خصوصی روی آورده است، اما این شرکت‌ها نیز اغلب با محدودیت‌های مالی، سازمانی و فنی مواجه هستند.

¹ JGC

² Marubeni

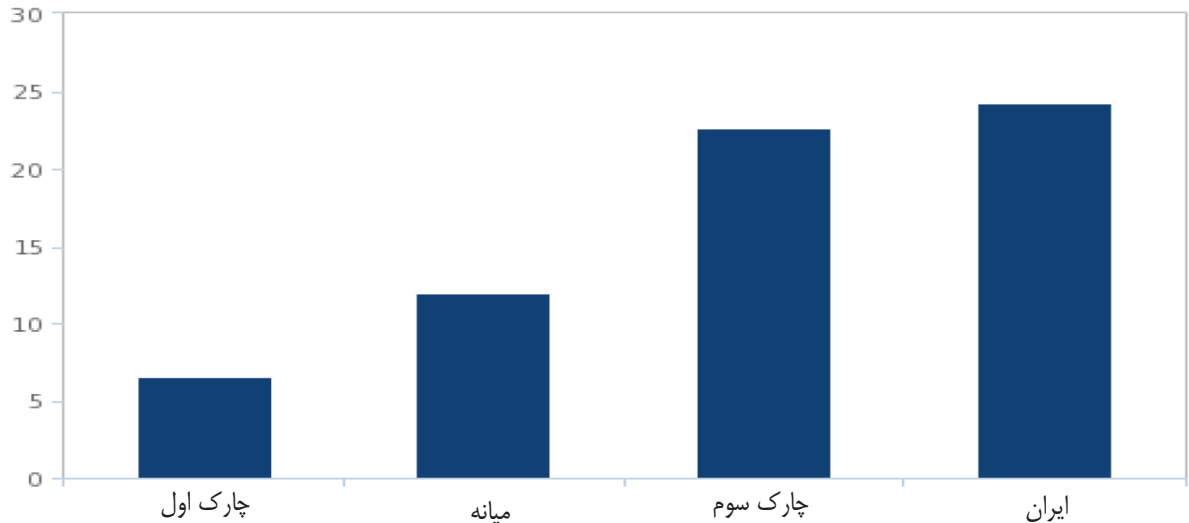
³ Daelim Industrial

⁴ SK Engineering

ارتقاء پالایشگاه‌ها کاملاً ضروری است

تولید جهانی سوخت نفت پسماند (درصد)

منبع: مؤسسه فیچ

ظرفیت پالایش و تولید محصولات پالایش شده ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۳)

شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
ظرفیت پالایش نفت خام (هزار بشکه در روز)	۲,۱۴۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰
رشد سالانه ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)	۱۲,۶	۵,۶	۷,۳	۰,۰	۰,۰	۰,۰
بهره‌برداری از ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)	۹۰,۹	۹۰,۴	۷۷,۵	۸۳,۰	۸۳,۵	۸۴,۱
تولید محصولات پالایش شده (هزار بشکه در روز)	۱,۹۴۶,۹	۲,۰۴۴,۳	۱,۸۸۰,۷	۲,۰۱۲,۴	۲,۰۲۶,۵	۲,۰۴۰,۷
رشد سالانه تولید محصولات پالایش شده (درصد)	۳,۰	۵,۰	-۰,۸	۷,۰	۰,۷	۰,۷
تولید محصولات پالایش شده و اتانول (هزار بشکه در روز)	۱,۹۴۶,۹	۲,۰۴۴,۳	۱,۸۸۰,۷	۲,۰۱۲,۴	۲,۰۲۶,۵	۲,۰۴۰,۷
رشد سالانه تولید محصولات پالایش شده و اتانول (درصد)	۳,۰	۵,۰	-۰,۸	۷,۰	۰,۷	۰,۷

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

ظرفیت پالایش و تولید محصولات پالایش شده ایران (۲۰۲۴-۲۰۲۹)

شاخص	f۲۰۲۴	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹
ظرفیت پالایش نفت خام (هزار بشکه در روز)	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰	۲,۴۲۶,۰
رشد سالانه ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰
بهره‌برداری از ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)	۸۴,۷	۸۵,۳	۸۵,۹	۸۶,۵	۸۷,۱	۸۷,۷
تولید محصولات پالایش شده (هزار بشکه در روز)	۲,۰۵۴,۹	۲,۰۶۹,۳	۲,۰۸۳,۸	۲,۰۹۸,۴	۲,۱۱۳,۱	۲,۱۲۷,۹
رشد سالانه تولید محصولات پالایش شده (درصد)	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷
تولید محصولات پالایش شده و اتانول (هزار بشکه در روز)	۲,۰۵۴,۹	۲,۰۶۹,۳	۲,۰۸۳,۸	۲,۰۹۸,۴	۲,۱۱۳,۱	۲,۱۲۷,۹
رشد سالانه تولید محصولات پالایش شده و اتانول (درصد)	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

مصرف سوخت‌های پالایش شده

نمای کلی: چشم‌انداز تقاضای سوخت در این فصل بهبود قابل توجهی یافته و پیشرفت‌های چشمگیری را در تقاضای بلندمدت با توجه به بازیابی اقتصاد از کووید-۱۹ و تحریم‌های هسته‌ای ایالات متحده، پیش‌بینی می‌کنیم.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

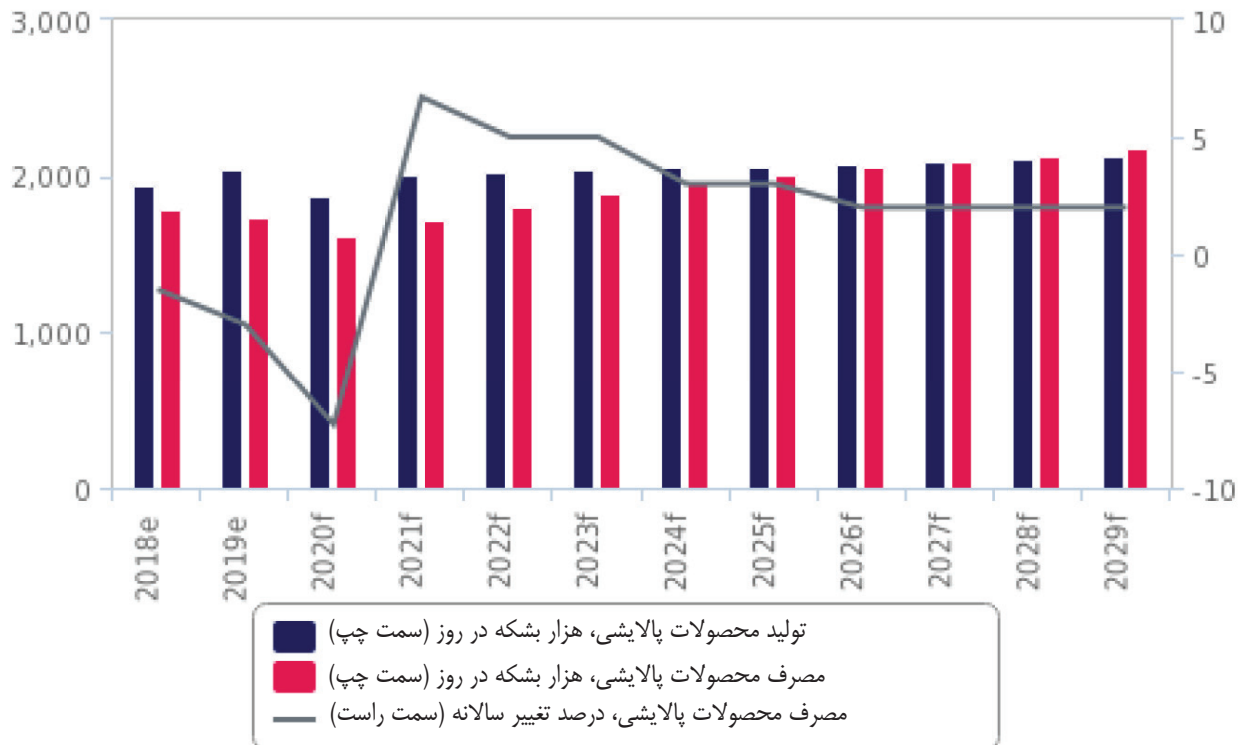
- تعداد موارد ابتلا به کووید-۱۹ در ایران مجدداً در حال افزایش است که منجر به تجدید اقدامات محدودکننده در شهرهای اصلی و در نتیجه کاهش تقاضای بخش حمل و نقل در فصل چهارم می‌شود.
- بخش نیرو با تقاضای سوخت در فصل زمستان مواجه می‌شود، زیرا افزایش تقاضای گاز در بخش نیرو، میزان تغییر سوخت به دیزل و نفت کوره را افزایش می‌دهد.
- متعاقب برآورد کاهش ۷,۳ درصدی در مصرف در سال ۲۰۲۰، بازگشت ۶,۷ درصدی را برای سال ۲۰۲۱ پیش‌بینی می‌کنیم. اما تقاضا نمی‌تواند تا سال ۲۰۲۲ به سطوح قبل از کووید دست پیدا کند.

روندهای ساختاری

میزان تقاضا برای نفت به موازات وضع مجدد تحریم‌ها کاهش یافته است. مطابق برآورد تیم ارزیابی ریسک ما، میزان واقعی تولید ناخالص داخلی ایران در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به ترتیب ۴,۸ و ۷ درصد کاهش یافته است. انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰ نیز شاهد کاهش ملایم‌تری (کاهش ۶,۱ درصدی نسبت به سال پیش از آن) باشیم که ناشی از اثرات کاهش شدید این میزان در سال‌های قبل و نیز کاهش تأثیرات ناشی از شوک اولیه تحریم‌ها است. تا پیش از شیوع ویروس کووید-۱۹، میزان پیش‌بینی شده این کاهش کمتر، یعنی ۰,۴ درصد بود، اما دورنمای شرایط با توجه به شیوع این ویروس بدتر شده است. حتی پس از بازگشت شرایط به پیش از شیوع کووید-۱۹ نیز مقادیر مصرف و سرمایه‌گذاری همچنان به واسطه مجموعه‌ای از عوامل از جمله سیاست‌های مالی انقباضی، افزایش تورم و محدودیت دسترسی به اعتبارات، محدود خواهند بود. پیش‌بینی ما آن است که اقتصاد ایران از سال ۲۰۲۱ در مسیر رشد قرار گیرد و رشدی ۴,۳ درصدی را تجربه کند و از آن پس نیز از سال ۲۰۲۲ تا پایان بازه زمانی پیش‌بینی یعنی سال ۲۰۲۹، به طور میانگین سالانه ۴,۹ درصد رشد داشته باشد. اما توجه به این نکته بسیار ضروری است که این احیای روند رشد مشروط به حصول پیشرفتی دیپلماتیک در عرصه روابط میان ایران و آمریکا و افزایش امکان لغو تحریم‌ها است. بدین ترتیب، ریسک‌های نزولی برای این پیش‌بینی و به تبع آن برای پیش‌بینی ما در مورد میزان تقاضا برای سوخت ریسک‌های قابل توجهی هستند.

بازیابی تقاضا پس از تحریم‌ها

پیش‌بینی مصرف و تولید محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

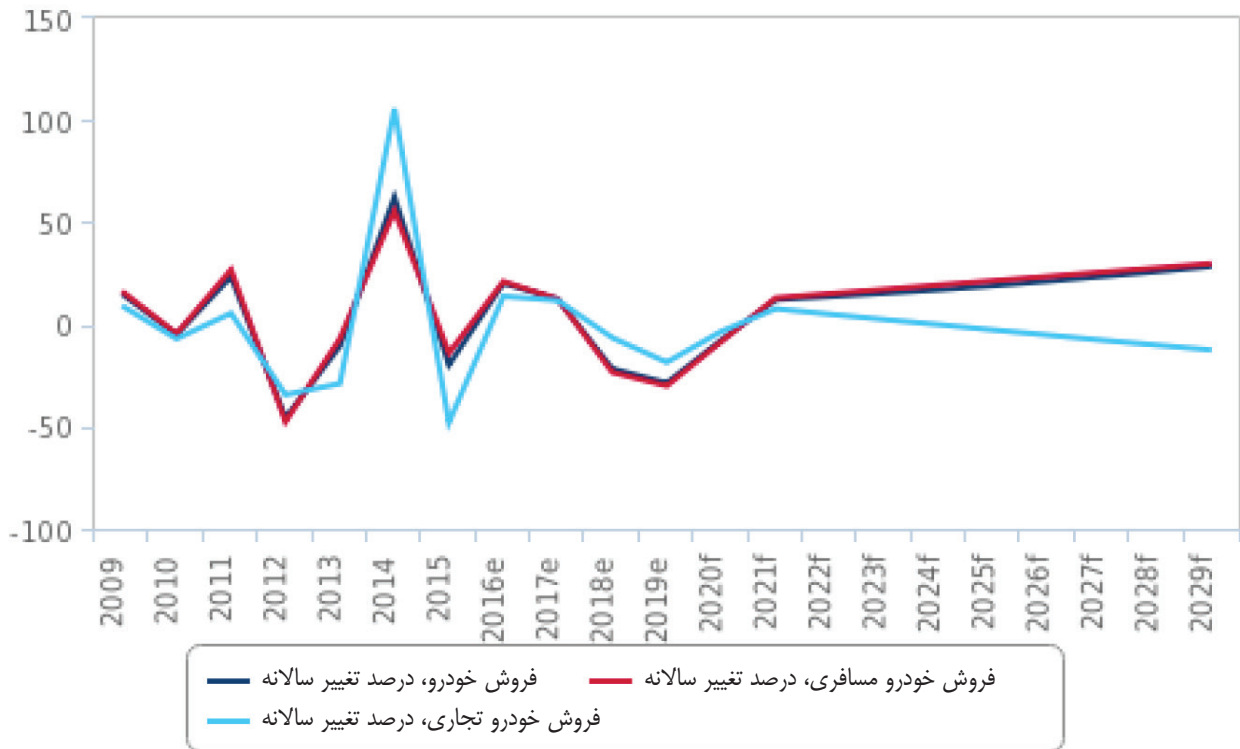
e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

بخش حمل و نقل مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده میزان تقاضا برای نفت است که بر مبنای آمار آژانس بین‌المللی انرژی، بیش از ۸۰ درصد کل مصرف را به خود اختصاص داده است. بخش‌های صنعتی و خانگی نیز از دیرباز بخش مهمی از سبد تقاضا را به خود اختصاص داده‌اند، اما تغییر الگوی مصرف سوخت به سمت استفاده از گاز طبیعی از سهم آن‌ها در بازار نفت کاسته است. دورنمای پیش‌بینی‌شده توسط تیم تخصصی ما در بخش فروش خودرو در سال ۲۰۲۰ نیز منفی است و کاهش ۲۱,۱ درصدی نسبت به سال گذشته را نشان می‌دهد. این در حالی است که این تیم میزان کاهش سالانه فروش خودرو در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ را به ترتیب ۲۳,۳ و ۳۰,۶ درصد برآورد کرده‌اند. دورنمای این بخش نیز تا پیش از شیوع ویروس کووید-۱۹ روشن‌تر بود و نرخ کاهش فروش تنها ۷,۷ درصد پیش‌بینی می‌شد.

دورنمای شرایط در یک بازه زمانی طولانی‌تر مثبت است. تیم تخصصی ما در بخش خودرو، افزایش ۱۲,۷ درصدی میزان فروش خودرو را برای سال ۲۰۲۱ پیش‌بینی کرده است. همچنین بر پایه ارزیابی این تیم، انتظار می‌رود میانگین رشد میزان فروش خودرو از سال ۲۰۲۲ تا پایان بازه زمانی ده‌ساله پیش‌بینی‌شده ۹,۷ درصد در سال باشد. از جمله موانع اصلی در مسیر عرضه در سه سال گذشته می‌توان به تورم بالا، ضعف پول ملی، کاهش قدرت هزینه‌کرد دولت، سخت‌تر شدن شرایط دریافت اعتبار و از دست رفتن اعتماد مصرف‌کنندگان و کسب و کارها اشاره کرد که از تمایل و نیز توان مشتریان برای خرید این اقلام گران‌قیمت کاسته است. معکوس کردن این روندها تا حد زیادی به لغو بخشی از تحریم‌های آمریکا بستگی دارد که اما و اگرهای فراوانی پیرامون آن مطرح است.

فروش در حال بهبود است

پیش‌بینی فروش خودرو ایران (۲۰۲۹-۲۰۰۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: مرکز آمار ایران و مؤسسه فیچ

پس از یک رشد ثابت در سال ۲۰۲۰، دورنمای بخش پتروشیمی نیز بسیار روشن است. به عنوان نمونه، تحلیلگران ما میزان رشد ترکیبی پروپیلین و اتیلن را سالانه ۰٫۵ درصد برای سال ۲۰۲۱ و ۸٫۲ درصد برای سال ۲۰۲۲ پیش‌بینی کرده‌اند. میزان رشد فروش در طی سه سال گذشته حتی از این نیز بیشتر بوده و نرخ افزایش فروش برای سال‌های ۲۰۱۷، ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به ترتیب ۱۴٫۶، ۱۹٫۲ و ۱۰٫۹ درصد بوده است. با این وجود، رشد ظرفیت تولید تصویری بیش از حد خوشبینانه از وضعیت کنونی این بخش از اقتصاد کشور به دست می‌دهد. مشکلات اقتصادی موجود در مقیاس گسترده‌تر تأثیر منفی شدیدی بر میزان تقاضا در داخل خواهد گذاشت و آمریکا نیز با تشدید تحریم‌های خود بر این بخش میزان صادرات در آن را محدود ساخته است. وزارت خزانه‌داری آمریکا در ژوئن سال ۲۰۱۹ تحریم‌هایی را علیه بزرگ‌ترین گروه صنعتی در حوزه پتروشیمی ایران یعنی شرکت صنایع پتروشیمی خلیج فارس و نیز ده‌ها شرکت کوچک‌تر فعال در این بخش از اقتصاد ایران وضع کرد که عمدتاً شرکت‌های زیرمجموعه بودند. با توجه به اتکای فراوان ایران به بازارهای صادراتی و سلطه کلی شرکت صنایع پتروشیمی خلیج فارس بر این بخش از اقتصاد کشور، این مسئله احتمالاً تأثیر قابل توجهی بر تولید در سال جاری خواهد داشت. در کنار این مسئله باید به محدودیت دسترسی به خوراک پتروشیمی (اتان و ال‌پی‌جی) در داخل کشور و کمبود فزاینده آب نیز توجه داشت که هر دو ریسک‌های بیشتری را در زمینه بهره‌برداری از کارخانه‌های پتروشیمی در سال‌های پیش رو ایجاد می‌کنند.

برخلاف پیش‌بینی‌های ما، دولت ایران از ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹ قیمت بنزین را به شدت و به طور ناگهانی افزایش داد. این اقدام به بروز اعتراضات اجتماعی گسترده‌ای منجر شد، اما بروز این اعتراضات باعث توقف این سیاست نشد. این افزایش

قیمت در ماه نوامبر سال ۲۰۱۹ چهارمین مرحله از اصلاحات عمده در بخش سوخت است که طی یک دهه اخیر آغاز شده است:

- فاز ۱: ایران فاز نخست هدفمندی یارانه‌ها را در پایان سال ۲۰۱۰ و با کاهش میزان یارانه‌های پرداختی برای برخی حامل‌های انرژی آغاز کرد.
- فاز ۲: در این مرحله که در پایان آوریل ۲۰۱۴ به موعدا اجرا گذاشته شد، یارانه پرداختی برای بنزین، گازوئیل و سی‌ان‌جی کاهش یافت. بدین ترتیب قیمت بنزین با افزایشی ۷۵ درصدی از ۴۰۰۰ ریال به ۷۰۰۰ ریال برای هر لیتر رسید و بهای بنزین بدون سهمیه‌بندی (بالتر از ۶۰ لیتر در ماه) نیز به ۱۰ هزار ریال برای هر لیتر افزایش یافت.
- فاز ۳: ایران مرحله سوم کاهش یارانه‌ها را در ماه مه سال ۲۰۱۵ به موعدا اجرا گذاشت و قیمت بنزین سهمیه‌بندی را از ۷ هزار ریال به ۱۰ هزار ریال در هر لیتر افزایش داد.
- فاز ۴: در نوامبر ۲۰۱۹، دولت با اعلام افزایش ۵۰ درصدی قیمت‌ها، قیمت بنزین سهمیه‌بندی را از ۱۰ هزار ریال (۰,۲۴) در هر لیتر به ۱۵ هزار ریال افزایش داد. قیمت هر لیتر بنزین خارج از سهمیه ۶۰ لیتر در ماه نیز ۳۰ هزار ریال تعیین شد.

همچنین دولت ایران به شدت به دنبال کاهش میزان مصرف داخلی از طریق اجرای تمهیدات متنوع در زمینه مصرف بهینه و نیز تغییر سبد سوخت است. این تمهیدات شامل افزایش میزان کارایی آب‌گرم‌کن‌های مورد استفاده در ساختمان‌ها، جایگزینی وسایل نقلیه قدیمی، تغییر سوخت به سی‌ان‌جی در بخش حمل و نقل و افزایش نقش حمل و نقل ریلی هستند.

مصرف محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۱۸-۲۳)

شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
مصرف محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۱,۷۹۴,۷	۱,۷۴۰,۹	۱,۶۱۴,۵	۱,۷۲۳,۲	۱,۸۰۹,۳	۱,۸۹۹,۸
رشد سالانه مصرف محصولات پالایش‌شده (درصد)	-۱,۵	-۳,۰	-۷,۳	۶,۷	۵,۰	۵,۰

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

مصرف محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۲۴-۲۹)

شاخص	f۲۰۲۴	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹
مصرف محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۱,۹۵۶,۸	۲,۰۱۵,۵	۲,۰۵۵,۸	۲,۰۹۶,۹	۲,۱۳۸,۸	۲,۱۸۱,۶
رشد سالانه مصرف محصولات پالایش‌شده (درصد)	۳,۰	۳,۰	۲,۰	۲,۰	۲,۰	۲,۰

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

^۱ در متن اصلی «نوامبر ۲۰۲۰» قید شده که نادرست است. (م)

مصرف گاز

نمای کلی: تکمیل فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی با افزایش میزان دسترسی به گاز طبیعی، ضمن تأمین تقاضای انباشته داخلی به تولید برق با استفاده از گاز نیز کمک کرده است. رشد اقتصادی بیشتر، توسعه زیرساخت‌ها و تلاش‌ها برای جایگزین کردن گاز طبیعی به جای نفت در درازمدت به تأمین رشد تقاضا در بخش‌های خانگی و صنعتی کمک خواهد کرد.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

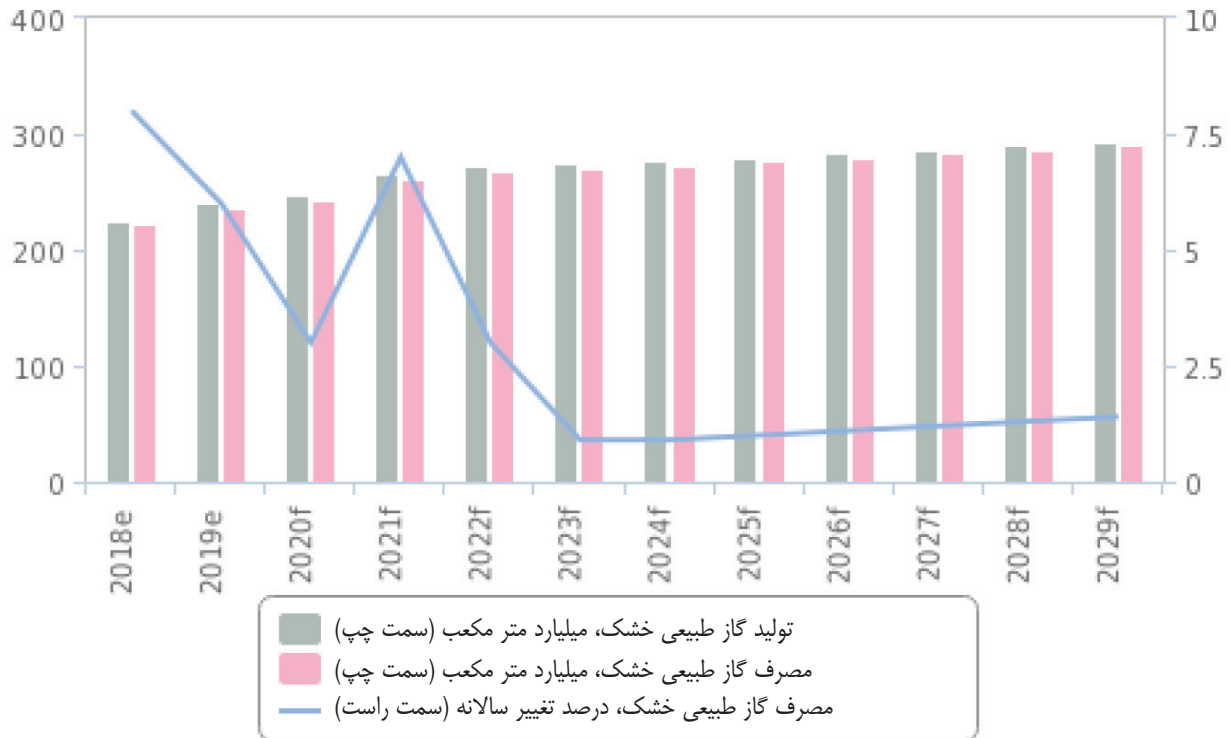
- میزان تقاضای کمتر برای گاز در مقایسه با نفت از پیامدهای ناشی از شیوع ویروس کووید-۱۹ متاثر می‌شود. از یک سو افزایش میزان عرضه از منابع داخلی و تداوم روند توسعه زیرساخت‌ها به تحریک تقاضا منجر خواهد شد.
- از سوی دیگر، بخش حمل و نقل تنها بخش کوچکی از کل میزان تقاضا برای گاز را به خود اختصاص داده است. با توجه به محدودیت‌های اعمال‌شده در زمینه سفر، بخش عمده کاهش تقاضا برای نفت به بخش حمل و نقل مربوط می‌شود.
- بر اساس پیش‌بینی ما رشد در سال ۲۰۲۰ معادل ۳ درصد خواهد بود و در سال ۲۰۲۱ بیشتر افزایش یافته و به ۷ درصد می‌رسد.

روندهای ساختاری

در نتیجه تخصیص یارانه به گاز و تعدیل سبد مصرف انرژی در داخل کشور از مصرف نفت به سمت استفاده از گاز، میزان مصرف داخلی گاز در ایران به سرعت افزایش یافته است. در بازه زمانی ده‌ساله از سال ۲۰۰۶ به این سو، میزان مصرف داخلی گاز با رشدی تقریباً دو برابری از ۱۱۲ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۰۶ به ۲۰۰ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۱۷ رسیده است. طبق برآوردهای ما، در نتیجه افزایش میزان گاز موجود و نیز جایگزینی مشتقات نفتی با گاز طبیعی در تولید برق، میزان مصرف گاز طبیعی در ایران در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به ترتیب ۸,۰ و ۶,۰ درصد افزایش یافته است. اما دورنمای شرایط برای سال ۲۰۲۰ اندکی بدبینانه‌تر است و رشد میزان مصرف گاز در این سال ۳,۰ درصد پیش‌بینی شده است که این مسئله عمدتاً ناشی از تأثیرات شیوع همه‌گیری کووید-۱۹ بر فعالیت‌های اقتصادی در داخل کشور است.

افزایش تولید داخلی، منجر به رشد بالاتر تقاضای می‌گردد

پیش‌بینی تولید و مصرف گاز ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

پیشرفت روند توسعه میدان گازی پارس جنوبی منابع کافی را برای تأمین تقاضای فزاینده داخلی، خاصه با توجه به محدود بودن امکان صادرات فراهم می‌کند. دولت در درازمدت به دنبال استفاده از گاز مایع به عنوان ابزاری برای تأمین درآمد از محل منابع موجود در داخل کشور بود، اما با توجه به وضع مجدد تحریم‌های ثانویه آمریکا، دورنمای چنین راه حلی چندان روشن نیست.

موارد اصلی مصرف گاز در ایران عبارتند از:

- **بازتزیق:** بخش زیادی از گاز تولیدی در ایران به منظور حفظ فشار مخازن در میداین نفتی قدیمی به این میداین بازتزیق می‌شود، هرچند میزان تقاضای گاز جهت بازتزیق به میداین نفتی در کوتاه‌مدت به واسطه تحریم‌ها احتمالاً کاهش خواهد یافت.
- **تولید برق:** استفاده از مشتقات نفتی به عنوان سوخت در نیروگاه‌های تولید برق به طور فزاینده‌ای جای خود را به استفاده از گاز داده است و همین مسئله میزان مصرف مستقیم نفت خام و نیز نفت کوره و گازوئیل در داخل کشور را کاهش داده است. این تغییر در الگوی مصرف پیش از وضع تحریم‌های ثانویه آمریکا در سال ۲۰۱۸، روند افزایش صادرات نفت خام و نفت کوره ایران را تسهیل کرد.

• **مصارف خانگی و صنعتی:** بخش خانگی و صنعتی در حال حاضر حدود ۵۵ درصد کل مصرف گاز در ایران را به خود اختصاص داده‌اند. از این مقدار، ۲۵ درصد به مصرف خانگی و ۳۰ درصد بقیه به مصرف بخش صنعت اختصاص دارد.

• **گاز طبیعی فشرده (سی‌ان‌جی):** با توجه به مداخلات دولت به منظور کاهش میزان وابستگی به بنزین، استفاده از سی‌ان‌جی به عنوان سوخت در بخش حمل و نقل در ایران در حال افزایش است. در حال حاضر سی‌ان‌جی حدود ۴ درصد کل تقاضا را به خود اختصاص داده است.

پیش‌بینی می‌شود در درازمدت، به ویژه اگر ایران بتواند طرح‌های مربوط به افزایش ظرفیت‌های میان‌دستی و عرضه تعداد بیشتری از خودروهای گازسوز را به شکل مؤثری به موعده اجرا بگذارد، شاهد افزایش قابل توجه میزان مصرف گاز طبیعی در این کشور باشیم.

مصرف گاز ایران (۲۰۱۸-۲۳)

شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
مصرف گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۳۳,۵	۲۳۶,۹	۲۴۴,۱	۲۶۱,۱	۲۶۹,۰	۲۷۱,۴
تغییر سالانه مصرف گاز طبیعی خشک (درصد)	۸,۰	۶,۰	۳,۰	۷,۰	۳,۰	۰,۹

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

مصرف گاز ایران (۲۰۲۴-۲۹)

شاخص	f۲۰۲۴	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹
مصرف گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۷۳,۸	۲۷۶,۶	۲۷۹,۶	۲۸۳,۰	۲۸۶,۷	۲۹۰,۷
تغییر سالانه مصرف گاز طبیعی خشک (درصد)	۰,۹	۱,۰	۱,۱	۱,۲	۱,۳	۱,۴

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

تجارت نفت

نمای کلی: به نظر می‌رسد پیروزی بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده موجب احیای صادرات نفت خام گردد، زیرا وی مجدد به سمت توافق هسته‌ای با ایران خواهد رفت.

آخرین به‌روزرسانی‌ها در مورد تجارت نفت خام

- همان‌طور که پیش‌بینی شد، صادرات نفت خام و میعانات در سال ۲۰۲۰ به شدت تحت تأثیر تحریم‌های ثانویه قرار گرفت. شرکت رهگیری نفت‌کش‌های بلومبرگ تا ماه اکتبر نشان می‌دهد که میانگین صادرات روزانه تا به اینجای سال ۲۴۰ هزار بشکه بوده است. ایران کماکان وابستگی شدیدی به خریداران چینی خواهد داشت که بیش از ۶۰ درصد از تجارت در این ۱۰ ماهه را به خود اختصاص داده بود.
- با این حال، با فرض بازگشت مجدد بایدن به توافق هسته‌ای، به نظر می‌رسد که چشم‌انداز صادرات از سال ۲۰۲۱ بهبود یابد، بر مبنای این فروض، رشد ۶٫۸ درصدی را برای صادرات نفت خام و میعانات در سال ۲۰۲۱ و دو برابر شدن حجم صادرات در سال ۲۰۲۲ را پیش‌بینی می‌کنیم.
- ایران از بازیابی در قیمت‌های نفت هم منتفع خواهد شد. پیش‌بینی ما این است که برنت معیار جهانی از ۴۲٫۵ دلار در هر بشکه در سال ۲۰۲۰ به میانگین ۴۸ دلار در سال ۲۰۲۱ و ۵۰ دلار در هر بشکه در سال ۲۰۲۲ برسد.
- با این حال، پیش‌بینی قبلی ما که قیمت‌های ۵۱ و ۵۳ دلار در هر بشکه را برای این سال‌ها در نظر گرفته بود، به سمت پایین بازبینی شد. این بازبینی نزولی تا حدی در واکنش به بازده انتظار از نفت ایران بود.
- بر اساس اعلام وزارت نفت، فاز اول پایانه نفتی جاسک که قرار است روزانه یک میلیون بشکه به ظرفیت بارگیری اضافه نماید، تا ماه مارس ۲۰۲۱ عملیاتی خواهد شد.

روندهای ساختاری

افت صادرات نفت خام در دوره ریاست جمهوری ترامپ

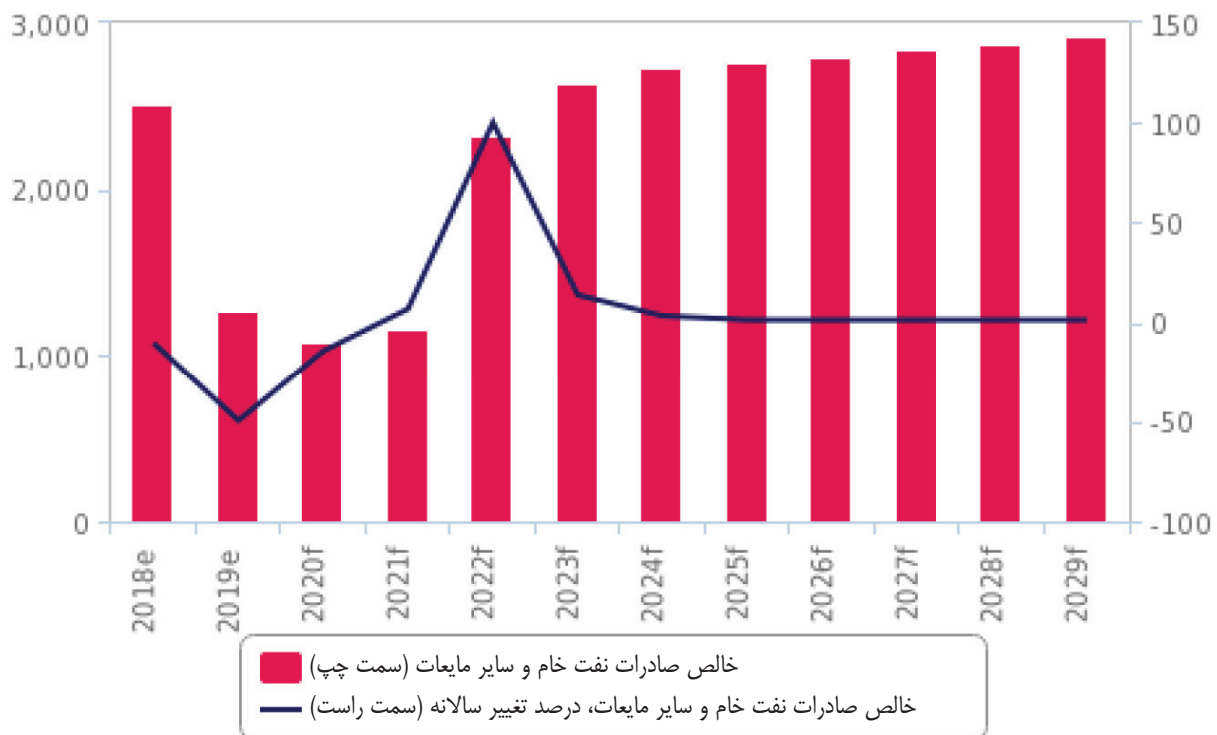
ایران نوعاً حجم عمده تولید نفت خام، میعانات و مایعات گاز طبیعی خود (حدود ۶۰ درصد) را صادر می‌کند، به جز در موقع تحریم که صادرات به زیر ۴۰ درصد سقوط نمود. اکثر این صادرات (حدود سه چهارم کل) به مقصد کشورهای آسیایی انجام می‌شود که در این میان، چین، ژاپن و کره جنوبی سهم عمده‌ای دارند. اکثر مابقی حجم تولیدات به اروپا صادر می‌گردد. با این حال، با توجه به تحریم‌های ثانویه، اکثر خریداران از تجارت با ایران امتناع نموده و از کشورهای فوق نیز فقط چین است که به واردات نفت خام از ایران و البته با نرخ‌های بسیار پایین‌تر ادامه می‌دهد.

حجم صادرات در سال‌های اخیر افت شدیدی داشته است. در می ۲۰۱۸، دونالد ترامپ رییس‌جمهور ایالات متحده، خروج این کشور از برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) را اعلام نمود. در نتیجه، تحریم‌های ثانویه مجدداً از ۵ نوامبر آن سال اجرایی شدند که بخشی از این تحریم‌ها هم برای نفت خام ایران هدف‌گذاری شده بود. واشنگتن در ابتدا فهرستی از معافیت‌ها را صادر نمود که امکان تداوم تجارت با ایران را برای خریداران اصلی فراهم می‌کرد. این حرکت در واکنش به نگرانی‌های انجام شد که عدم عرضه از جانب ایران موجب افزایش شدید قیمت‌های جهانی نفت خواهد گردید. قیمت‌های

بنزین (که ارتباط نزدیک با قیمت نفت خام دارد) یکی از موضوعات حساس برای رأی‌دهندگان ایالات متحده است و رییس جمهور باید دقت کند که موجب تحریک شوک قیمتی برای مصرف‌کنندگان آمریکایی نگردد. علیرغم محدودیت‌های وضع‌شده برای صادرات نفت ایران، قیمت‌های جهانی نفت در فصل چهارم ۲۰۱۸ سقوط کرد و در سال ۲۰۱۹ نیز نتوانست قیمت قبل را به طور کامل بازیابی نماید. در نتیجه، ترامپ تصمیم گرفت معافیت‌های ۱۸۰ روزه را که در می ۲۰۱۹ به اتمام می‌رسید، تجدید نکند. بر اساس داده‌های شرکت رهگیری نفتکش‌های بلومبرگ، میزان صادرات ایران پس از رسیدن به میانگین ۲,۳ میلیون بشکه در روز در ۱۰ ماهه اول ۲۰۱۸، از ماه نوامبر تا آوریل ۲۰۱۹ به ۱,۳ میلیون بشکه در روز و سپس به ۳۲۰ هزار بشکه در روز از ماه مارس ۲۰۱۹ تا پایان این سال رسید. با این حال، اختلافات قابل توجهی در میزان دقیق حجم تجارت بین سرویس‌های مختلف رهگیری نفتکش‌ها وجود دارد.

ثبات صادرات برای احیا

پیش‌بینی خالص صادرات نفت خام ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

ضربه دیگر کووید-۱۹ در سال ۲۰۲۰ به ایران کاهش شدید قیمت‌های نفت به دلیل گسترش همه‌گیری در سطح جهان و اعمال اقدامات محدودکننده سخت‌گیرانه بود. برنت معیار جهانی در ماه نوامبر به پایین‌ترین حد خود یعنی ۲۰ دلار در هر بشکه سقوط کرد و در اوایل ماه نوامبر به قیمت بشکه‌ای ۴۳ دلار معامله گردید که بسیار پایین‌تر از میانگین ۶۴,۲ دلاری آن در سال ۲۰۱۹ بود. پیش‌بینی ما این است که میانگین قیمت نفت خام برنت در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب به ۴۸ و ۵۰ دلار در هر بشکه برسد. در حالی که سال ۲۰۲۱ نوید احیای تقاضا را می‌دهد، اما این رشد تا زمان ارائه واکسن، شکننده خواهد بود. پس از همه‌گیری، اکثر بازارها با سطوح پایین‌تر رشد تقاضا نسبت به پیش از کرونا

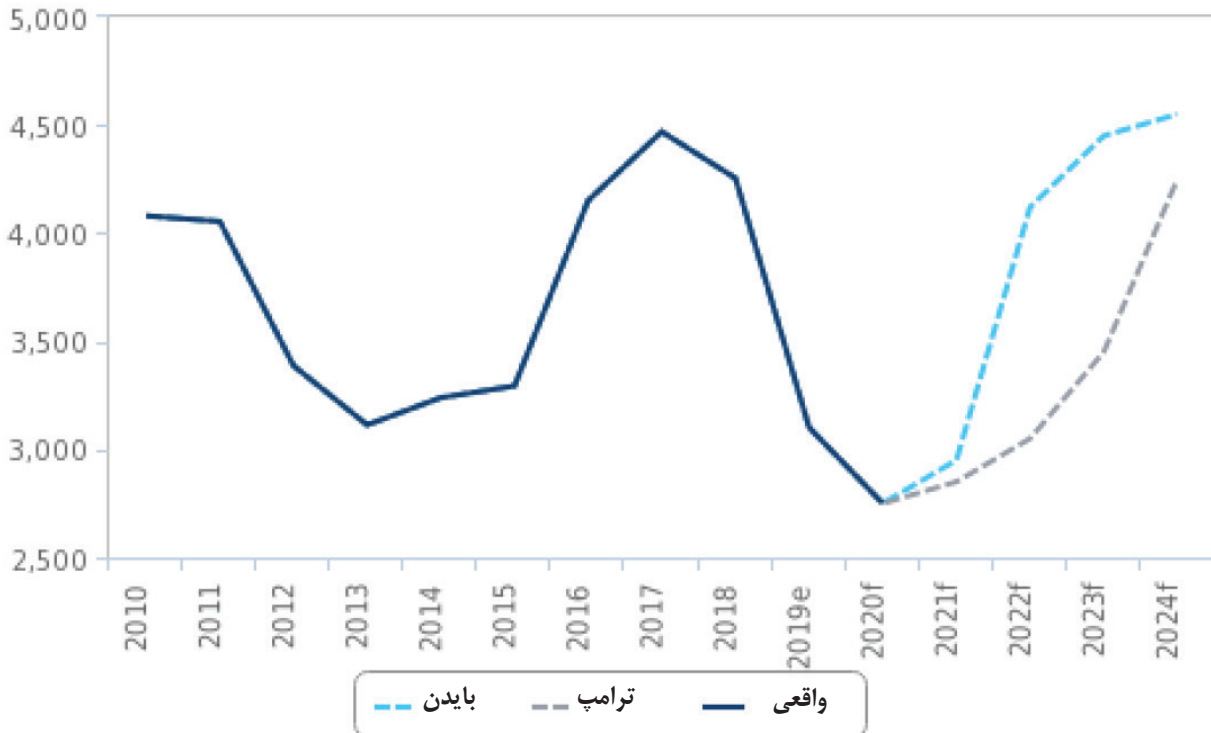
ویروس مواجه خواهد شد که این بازتاب رشد ضعیف‌تر تولید ناخالص داخلی واقعی، افزایش کارایی انرژی و کاهش شدت انرژی، تغییر سوخت، و رفتارهای فاصله‌گذاری اجتماعی است. به دلیل بازیابی کم‌رنگ تقاضا، تعدیل‌های عمده سمت عرضه برای ایجاد توازن در بازار و فروش ذخایر عظیم جهانی نفت خام، ضروری خواهد بود. کاهش‌های شدید مخارج سرمایه‌ای موجب کاهش در عرضه غیراوپک می‌شود که ناشی از زیان‌های قابل توجه در شیل ایالات متحده بوده است. با این حال، انتظار داریم تولید شیل در سال ۲۰۲۲ به رشد خود البته با نرخ کمی کمتر بازگردد. رشد تولید در لیبی و ایران در کنار از بین رفتن محدودیت‌های سقف تولید اوپک پلاس، هرگونه صعود قیمت در میان‌مدت را محدود می‌نماید.

نوید ریاست جمهوری بایدن برای احیای صادرات

انتخاب جو بایدن به عنوان رئیس جمهور، نوید احیای صادرات را در صورت پیوستن مجدد ایالات متحده به توافق هسته‌ای و رفع تحریم‌ها می‌دهد. تعیین زمان‌بندی دقیق برای این موضوع به دلیل زمان‌بر بودن مذاکرات دشوار است. انتخابات در ایران نیز که ژوئن ۲۰۲۱ انجام می‌شود، می‌تواند موجب تأخیر در این موضوع شود. با این حال ممکن است تولید و صادرات حتی پیش از توافق بین ایالات متحده و ایران هم افزایش پیدا کند. دولت ترامپ نقض تحریم‌ها را بر نمی‌تابد. در حالی که تیرگی بازارهای نفت و فقدان پشتیبانی بین‌المللی گسترده به اخلاف در اجرای این تحریم‌ها منجر شده، اما این رویکرد در کاهش صادرات به پایین‌تر از سطوح پیش از تحریم‌ها موفق بوده است. این احتمال وجود دارد که دولت بایدن تا زمانی که مذاکرات با ایران با حسن نیت پیش برود، رویکرد ملایم‌تری را اتخاذ نماید. پیش‌بینی ما حاکی از بازیابی تدریجی صادرات در سال ۲۰۲۱ و شتاب در سال ۲۰۲۲ است. یکی از ریسک‌های احتمالی برای پیش‌بینی ما، تصمیم دولت ترامپ برای تحریم وزارت نفت و شرکت‌های متعدد از جمله شرکت ملی نفت ایران است. این نهادها در فهرست تحریم‌های ضدتروریستی و نه تحریم‌های هسته‌ای قرار گرفته‌اند. بازگشت ایالات متحده به توافق هسته‌ای با ایران، این تحریم‌ها به صورت خودکار لغو نمی‌شوند و ممکن است برگرداندن آنها چالش برانگیز باشد.

بهبود چشم‌انداز برای تولید ایران

ایران - تولید نفت خام و میعانات، هزار بشکه در روز (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، دفتر اطلاعات انرژی ایالات متحده و مؤسسه فیچ

پیش‌بینی‌ها بر اساس دور دوم ریاست جمهوری ترامپ یا شروع ریاست جمهوری بایدن در سال ۲۰۲۱

خالص صادرات نفت خام ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۳)						
شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)	۲۵۱۵,۸	۱۲۶۹,۹	۱۰۸۷,۳	۱۱۶۰,۸	۲۳۲۲,۸	۲۶۴۲,۹
تغییر سالانه خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (درصد)	-۱۰,۴	-۴۹,۵	-۱۴,۴	۶,۸	۱۰۰,۱	۱۳,۸

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

خالص صادرات نفت خام ایران (۲۰۲۴-۲۰۲۹)						
شاخص	f۲۰۲۴	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹
خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)	۲۷۳۱,۲	۲۷۶۷,۰	۲۸۰۳,۳	۲۸۴۰,۰	۲۸۷۷,۲	۲۹۱۴,۹
تغییر سالانه خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (درصد)	۳,۳	۱,۳	۱,۳	۱,۳	۱,۳	۱,۳

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

پیش‌بینی تجارت محصولات پالایش شده

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- کاهش شدید مصرف داخلی سوخت از افزایش صادرات سوخت در سال ۲۰۲۰ پشتیبانی کرده است. محموله‌های متعدد و عمدتاً بنزین، بارها توسط منابع رسانه‌ای داخلی گزارش شده‌اند. با این حال، قیمت‌های محقق در این بارها حاکی از آن است که دولت برای تضمین خریداران خود، به شدت قیمت‌ها را تخفیف داده است.
- دولت خبر از برنامه جدید نفت در برابر کالا داده که امید دارد موجب افزایش تجارت گردد. با این حال، این برنامه احتمالاً برای افزایش قابل توجه حجم صادرات، با چالش مواجه خواهد شد. دولت قبلاً به دنبال تجارت نفت در برابر کالا با خریداران متعددی بوده اما موفقیت‌های چندانی نداشته است.
- در اوت ۲۰۲۰ دولت ایالات متحده یک تانکر حامل ۱,۲ میلیون لیتر نفت کوره، بنزین و سایر سوخت‌های پالایش شده ایران را متوقف نمود. این اولین محموله‌ای بود که از زمان انقضای معافیت‌ها در می ۲۰۲۰ با موفقیت متوقف شده بود. دو تلاش قبلی ناکام بود.

روندهای ساختاری

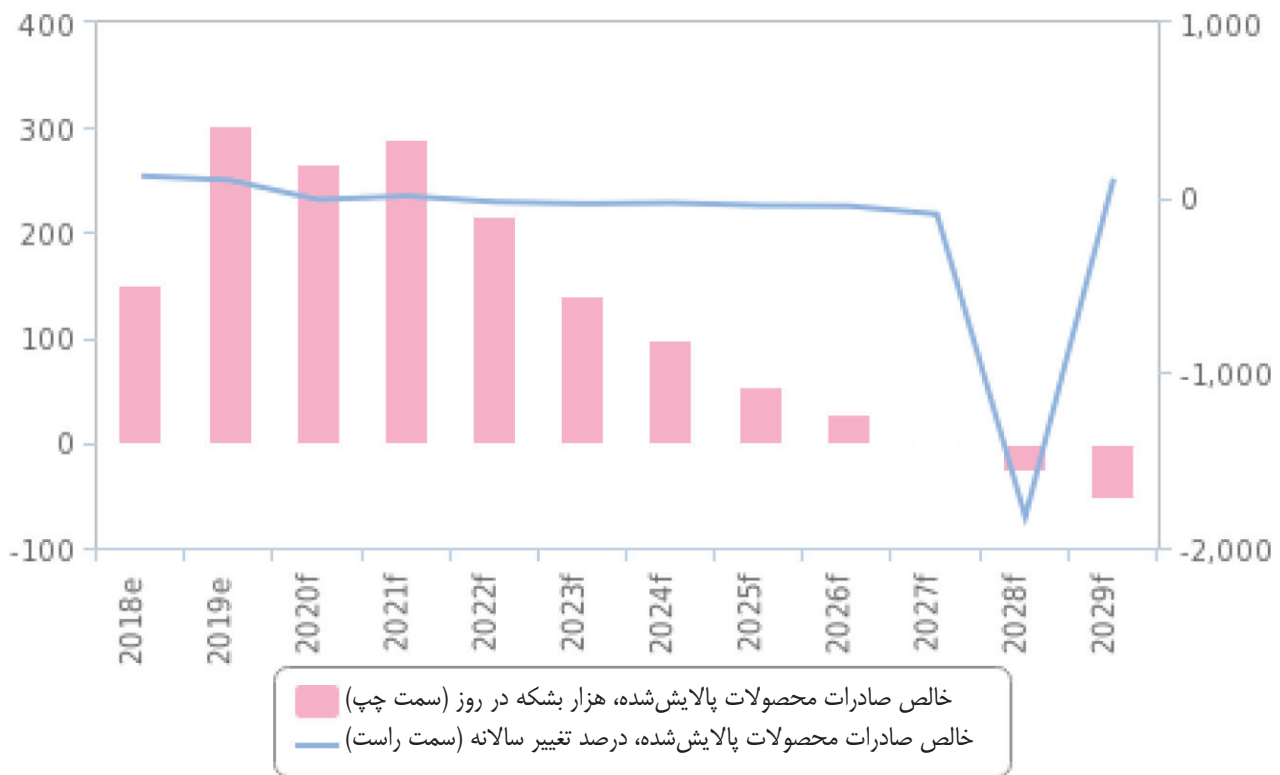
دورنمای تجارت سوخت‌های پالایش شده

ایران در مجموع صادرکننده خالص سوخت‌های پالایش شده است و ظرفیت صادرات این کشور با راه‌اندازی و توسعه پالایشگاه ستاره خلیج فارس به شکل مستمر افزایش یافته است. در کنار کاهش رشد تقاضا برای سوخت به واسطه هدفمندسازی یارانه‌ها و نیز فشار ناشی از تحریم‌های آمریکا، این مسئله نیز به رشد قابل توجه حجم صادرات در سال‌های اخیر کمک کرده است.

انتظار می‌رود مزاد تجارت سوخت در درازمدت کاهش یابد و اگر هیچ ظرفیت پالایش جدیدی وارد مدار نشود، نهایتاً در اواخر دهه ۲۰۲۰ به سمت کسری تجاری پیش رود. میزان محبوبیت نفت کوره در حال کاهش است و ایران نیز می‌کوشد فرایند تبدیل پسماندها به محصولات با ارزش افزوده بالاتر که نیاز بیشتری هم به آن‌ها وجود داشته باشد را بهبود بخشد. این کشور سرمایه‌گذاری سنگینی را برای افزایش ظرفیت داخلی تولید بنزین به خصوص از طریق پالایشگاه ستاره خلیج فارس انجام داده است. از سال ۲۰۱۹ و متعاقب اصلاحات یارانه‌ای اساسی برای کنترل تقاضای داخلی، میزان تولید بنزین در ایران از میزان مصرف آن پیشی گرفته است. در درازمدت افزایش استفاده از وسائل نقلیه گازسوز نیز می‌تواند حجم سوخت موجود جهت صادرات را افزایش دهد، گرچه این نیز تنها اثر محدودی بر حجم صادرات خواهد داشت.

افزایش مصرف داخلی، صادرات را کاهش می‌دهد

پیش‌بینی خالص صادرات محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

خالص صادرات محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۳)

شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۱۵۲,۲	۳۰۳,۴	۲۶۶,۲	۲۸۹,۲	۲۱۷,۲	۱۴۰,۹
تغییر سالانه خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (درصد)	۱۲۳,۳	۹۹,۳	-۱۲,۲	۸,۶	-۲۴,۹	-۳۵,۱
خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (میلیارد دلار)	۵,۱	۸,۳	۶,۸	۸,۰	۶,۷	۴,۸

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

خالص صادرات محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۲۳-۲۰۲۹)

شاخص	f۲۰۲۴	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹
خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۹۸,۲	۵۳,۸	۲۸,۰	۱,۵	-۲۵,۸	-۵۳,۷
تغییر سالانه خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (درصد)	-۳۰,۳	-۴۵,۱	-۴۸,۰	-۹۴,۷	-۱۸۲۴,۰	-۱۰۸,۷
خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (میلیارد دلار)	۳,۶	۲,۳	۱,۵	۰,۸	۰,۲	-۰,۵

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

تجارت گاز

نمای کلی: ایران باید برای به حداکثر رساندن میزان بهره‌وری ظرفیت‌های جدید تولید خود، بازارهای صادراتی تازه‌ای برای گاز خود در کشورهای همسایه بیابد، گرچه چشم‌انداز اکثر مسیرهای صادراتی پیشنهادی ضعیف است که نشان‌دهنده هزینه سرمایه بالا و تقاضای ناکافی در بازارهای نهایی است.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- در سپتامبر ۲۰۲۰ دولت ایالات متحده معافیت ۶۰ روزه جدیدی را صادر نمود که امکان تداوم واردات گاز از ایران را برای عراق فراهم می‌کرد. عراق یکی از بازارهای عمده صادرات ایران است که مقصد حدود مجموعاً یک سوم از صادرات گاز طبیعی و برق این کشور است.
- پرداخت‌های عراق به ایران، معوق شده است. در اکتبر ۲۰۲۰ دو کشور برای تسویه بدهی از طریق دارو و سایر اقلام توسط عراق به توافق رسیدند.
- شرکت ملی نفت ایران اعلام داشته که انتظار دارد روزانه ۷۰ میلیون متر مکعب گاز را در طول فصل زمستان صادر کند که یک رکورد برای این شرکت قلمداد می‌گردد.
- بر اساس گزارش‌ها، این شرکت در حال مذاکره با ترکیه برای یک قرارداد جدید صادرات گاز است. این دو کشور در حال حاضر یک توافق دارند که شامل تأمین ۱۰ میلیارد متر مکعب بوده و در سال ۲۰۲۶ منقضی می‌شود.
- ایران بار دیگر به گاز طبیعی مایع به عنوان مسیری بالقوه برای درآمدزایی از منابع داخلی خود می‌اندیشد. با این حال، با وجود تحریم‌ها و با توجه به این که چنین پروژه‌ای منوط به دسترسی به فناوری و سرمایه بین‌المللی است، انجام آن بعید به نظر می‌رسد.
- تهران و اسلام‌آباد قرارداد خرید و فروش گاز میان خود را به مدت پنج سال و تا اوت سال ۲۰۲۴ تمدید کرده‌اند. اجرای این طرح به دلیل عدم لوله‌گذاری پاکستان در خاک خود با تأخیر مواجه شد. در طرح اصلاحی قرار شده این خط لوله تا پایان بازه زمانی پنج‌ساله تکمیل شود.
- با توجه به تداوم وجود موانع عمده بر سر راه اجرای طرح مبادله گاز میان ایران و پاکستان و از جمله تهدیدات امنیتی و فقدان اعتبارات مالی کافی، ما صادرات به پاکستان را در بازه زمانی پیش‌بینی خود لحاظ نکرده‌ایم.

روندهای ساختاری

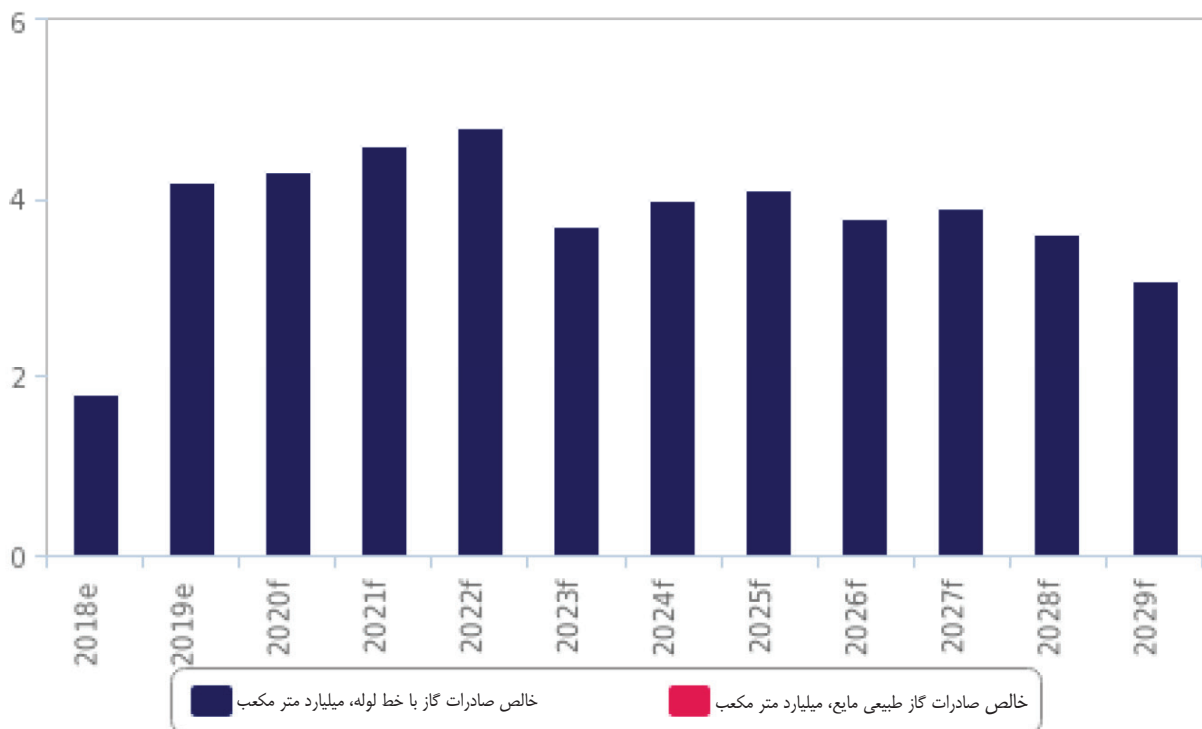
دورنمای تجارت گاز

ایران مقادیر اندکی گاز طبیعی را در سطح منطقه از طریق خطوط لوله مبادله می‌کند و صادرکننده گاز طبیعی به شمار می‌رود. از دیرباز، بخش عمده واردات گاز به ایران از ترکمنستان بوده است، اما از اول ژانویه ۲۰۱۷ صادرات گاز ترکمنستان به ایران به دلیل اختلاف نظر بر سر مبالغ پرداختی متوقف شده است. ایران به ویژه در ماه‌های زمستان یعنی زمانی که میزان مصرف در بخش خانگی به اوج خود می‌رسد، به واردات گاز متکی بود. اما اکنون و با احداث خط لوله انتقال گاز از دامغان به نکا، گاز در فصل زمستان به این منطقه منتقل می‌شود و دیگر نیازی به واردات گاز از ترکمنستان نیست.

با آغاز به‌کار فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی در بازه زمانی ۲۰۲۰-۲۰۱۸، ظرفیت صادرات ایران افزایش یافته است. عراق و ترکیه و به ویژه عراق مهم‌ترین طرف‌های ذی‌نفع در این مسئله هستند. افغانستان نیز برای تأمین انرژی خود به شدت به ایران وابسته است و میزان واردات گاز این کشور از ایران نیز هرچند در مقادیر بسیار پایین، اما به سرعت در حال افزایش است. بنابر گزارش‌ها، حجم صادرات گاز ایران در سال ۲۰۱۹ به ۳۶ میلیارد متر مکعب رسید که بخش عمده‌ای از این میزان (۲۵ میلیارد متر مکعب) به عراق صادر شده است. ایران افزایش قابل توجه حجم صادرات خود به عراق و رساندن آن به ۴۰ میلیارد متر مکعب در سال را هدف‌گذاری کرده است. اما تحقق این هدف بلندپروازانه در این بازه زمانی از جمله به واسطه تحریم‌های جاری آمریکا محال است. ایالات متحده آمریکا معافیت‌هایی را برای ادامه واردات گاز از ایران برای عراق در نظر گرفته و به دلیل وابستگی بسیار شدید عراق به این گاز وارداتی در تولید انرژی، انتظار می‌رود این معافیت‌ها تمدید شوند. اما بعید است به عراق اجازه داده شود حجم مبادلات تجاری خود با تهران را به میزان قابل توجهی افزایش دهد.

ایران نیازمند مسیرهای صادراتی جدیدی است

پیش‌بینی خالص صادرات گاز ایران (۲۰۱۸-۲۹)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

ریسک صعودی درازمدت برای صادرات

ما وجود ریسک صعودی قوی برای صادرات گاز را از سال ۲۰۲۲ به قید تحقق دو شرط پیش‌بینی می‌کنیم:

- **افزایش قابل توجه تولید در دهه ۲۰۲۰:** ما در پیش‌بینی‌های مربوط به حجم تولید گاز، فرض را بر تکمیل تمامی فازهای میدان گازی پارس جنوبی و سایر میادین کشف‌شده‌ای قرار داده‌ایم که به دلیل دورنمای تیره توسعه در محاسبات لحاظ نشده‌اند. با توجه به منابعی که هنوز توسعه نیافته‌اند، افزایش حجم تولید به طول مدت اعمال تحریم‌ها و سرعت و مقیاس بازگشت شرکت‌های بین‌المللی نفتی به این کشور پس از لغو این تحریم‌ها بستگی خواهد داشت.
- **وضعیت زیرساختی به لحاظ احداث خطوط لوله:** علاوه بر افزایش حجم تولید گاز، توسعه زیرساخت‌های لازم برای صادرات گاز به کشورهای همسایه نیز لازمه افزایش قابل توجه صادرات گاز ایران است. ایران از ظرفیت قابل توجهی برای صدور گاز از طریق خط لوله به ترکیه و عراق برخوردار است. این کشور همچنین از ظرفیت کمتری برای صادرات گاز به دو کشور آذربایجان و ارمنستان برخوردار است. احداث یک خط لوله به عمان به منظور استفاده از ظرفیت این کشور در زمینه صادرات گاز مایع و نیز تکمیل خط لوله انتقال گاز به پاکستان به میزان قابل توجهی به ظرفیت بالقوه ایران برای افزایش صادرات گاز خواهد افزود.

صادرات گاز به کشورهای منطقه از طریق خط لوله در بازه زمانی مورد پیش‌بینی

- سه پروژه احداث خط لوله وجود دارند که ممکن است در بازه زمانی پیش‌بینی ما تکمیل شوند و این پیش‌بینی ما را که بخش عمده صادرات گاز ایران در این بازه زمانی به بازیگران منطقه‌ای خواهد بود، تقویت نمایند.
- **عراق:** صادرات گاز به این کشور از طریق نخستین خط لوله در سال ۲۰۱۷ و پس از یک تأخیر چهارساله جهت گازرسانی به بغداد آغاز شد. عملیات لوله‌گذاری دیگری به مقصد منطقه بصره نیز انجام شده و این خط لوله در سال ۲۰۱۸ به بهره‌برداری رسیده است. عدم وجود منابع داخلی تأمین گاز در عراق و نیز محدود بودن گزینه‌های جایگزین برای واردات گاز، مجال افزایش میزان صادرات گاز به این کشور را بیش از پیش فراهم می‌کند.
 - **عمان:** یک خط لوله زیردریایی میان ایران و عمان به منظور انتقال گاز به پایانه صادراتی گاز مایع عمان جهت مایع‌سازی و عرضه احداث شده است. دولت عمان از قصد خود برای تداوم اجرای این پروژه علی‌رغم تصمیم آمریکا به وضع مجدد تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران خبر داده است. اما اجرای این پروژه احتمالاً با موانعی مواجه خواهد بود و بعید است شرکت‌هایی که ارتباطات قابل توجهی با آمریکا دارند در اجرای آن مشارکت کنند.
 - **پاکستان:** پاکستان با کمبود مزمن انرژی روبه‌رو است که ضمن ایجاد اختلال در تولید در بخش صنعت، نارضایتی عمومی را سبب شده است. با این حال، کار احداث خط لوله انتقال گاز ایران به پاکستان تا به امروز پیشرفت اندکی داشته و احتمالاً در آینده نیز با مسائل و مشکلاتی در زمینه تأمین منابع مالی کافی مواجه خواهد بود.

دورنمای گاز طبیعی مایع

هرچند انتظار ما آن است که ایران بتواند در نیمه دوم بازه مورد پیش‌بینی ما به یک صادرکننده مهم گاز مایع در منطقه تبدیل شود، اما لازمه تحقق این هدف ورود به بازارهای عمده مصرف گاز است. از دیدگاه ما، گاز مایع در تحقق این هدف و رساندن گاز ایران به اروپا و آسیا نقشی محوری خواهد داشت. به باور ما گزینه احداث خط لوله انتقال گاز از ایران به اروپا گزینه معقولی نیست. ایران برای صدور گاز خود به اروپا باید نسبت به تجهیز و نوسازی خطوط لوله کنونی و نیز احداث خطوط لوله جدید اقدام کند. همچنین این کشور برای اجرای مقرون به صرفه چنین طرحی احتمالاً به تمامی ظرفیت حاصل از توسعه خط لوله ترانس-آناطولی نیاز است که طرح توسعه حجم گاز انتقالی از مسیر آن از ۱۶ به ۳۱ میلیارد متر مکعب تا سال ۲۰۲۶ نیز ارائه شده. خط لوله ترانس آدریاتیک که به اروپا وارد می‌شود، امکان افزایش ظرفیت به میزان ۱۰ میلیارد متر مکعب را دارد، اما استفاده از این گزینه مشروط به رعایت بسته سوم مقررات اتحادیه اروپا در حوزه انرژی است که بر طبق آن، تنها ۵۰ درصد از ظرفیت یک خط لوله در اختیار یک شرکت قرار می‌گیرد.

بنابر ارزیابی ما، میزان تقاضا برای گاز در اروپا برای پشتیبانی از طرحی که حجم آن برای حمایت از صادرات مناسب باشد، کافی نیست و اروپا از ظرفیت لازم برای پذیرش حجم بالای گاز برخوردار نیست. صادرات گاز مایع همچنان گزینه‌ای مقرون به صرفه‌تر و انعطاف‌پذیرتر برای افزایش قابل توجه حجم صادرات گاز ایران است. طبق اعلام شرکت ملی صادرات گاز ایران، ۵۰ درصد از عملیات مربوط به اجرای دو پروژه تولید گاز مایع یعنی پارس و پرشین که پیش از اعمال تحریم‌های آمریکا اجرای آن‌ها آغاز شده به اتمام رسیده است. به باور ما، پس از لغو مجدد تحریم‌ها، شرکت‌های بین‌المللی علاقه قابل توجهی به مشارکت در این پروژه‌ها از خود نشان خواهند داد. با این حال، ثابت شد که علیرغم کاهش تحریم‌ها در دولت باراک اوباما، اکثر آنها برای ورود به این بازار دارای نگرانی هستند، و با توجه به وضعیت خطرناک بخش گاز طبیعی مایع جهانی و محدودیت‌های شدید در مورد مخارج سرمایه‌ای، چشم‌اندازهای توسعه در کوتاه تا میان مدت کماکان ضعیف است.

خالص صادرات گاز ایران (۲۰۱۸-۲۰۲۳)

شاخص	e۲۰۱۸	e۲۰۱۹	f۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳
خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۱,۸	۴,۲	۴,۳	۴,۶	۴,۸	۳,۷
تغییر سالانه خالص صادرات گاز طبیعی خشک (درصد)	-۷۶,۰	۱۲۸,۷	۳,۰	۷,۰	۳,۰	-۲۲,۱
خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد دلار)	۰,۶	۱,۳	۰,۸	۱,۰	۱,۱	۰,۹
خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (میلیارد متر مکعب)	۱,۸	۴,۲	۴,۳	۴,۶	۴,۸	۳,۷
تغییر سالانه خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد)	-۷۶,۰	۱۲۸,۷	۳,۰	۷,۰	۳,۰	-۲۲,۱
خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد از کل)	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰
خالص صادرات گاز طبیعی مایع (میلیارد متر مکعب)	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰
خالص صادرات گاز طبیعی مایع (درصد از کل صادرات گاز)	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

خالص صادرات گاز ایران (۲۰۲۴-۲۹)

شاخص	۲۰۲۴	۲۰۲۵	۲۰۲۶	۲۰۲۷	۲۰۲۸	۲۰۲۹
خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۴,۰	۴,۱	۳,۸	۳,۹	۳,۶	۳,۱
تغییر سالانه خالص صادرات گاز طبیعی خشک (درصد)	۸,۳	۱,۰	-۵,۸	۱,۲	-۶,۱	-۱۴,۶
خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد دلار)	۱,۱	۱,۲	۱,۲	۱,۲	۱,۱	۱,۰
خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (میلیارد متر مکعب)	۴,۰	۴,۱	۳,۸	۳,۹	۳,۶	۳,۱
تغییر سالانه خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد)	۸,۳	۱,۰	-۵,۸	۱,۲	-۶,۱	-۱۴,۶
خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد از کل)	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰
خالص صادرات گاز طبیعی مایع (میلیارد متر مکعب)	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰
خالص صادرات گاز طبیعی مایع (درصد از کل صادرات گاز)	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

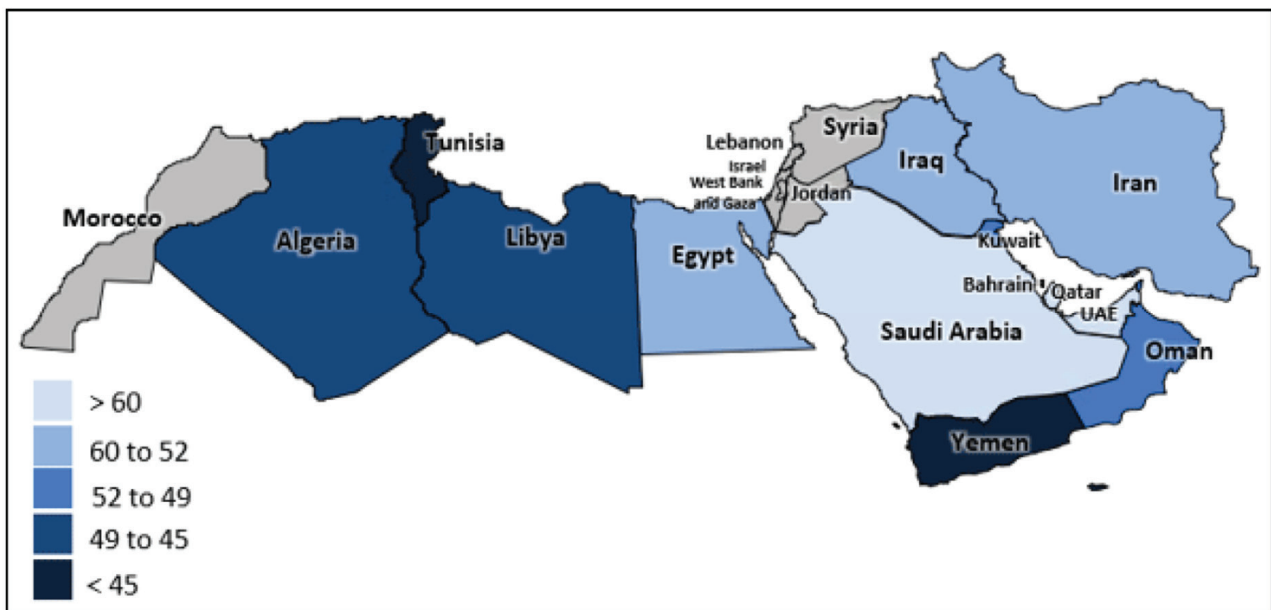
شاخص ریسک به بازده در صنایع نفت و گاز

شاخص ریسک به بازده در بخش‌های بالادستی نفت و گاز در خاورمیانه و شمال آفریقا

نمای کلی: میزان بازده سرمایه‌گذاری در این منطقه با داشتن عظیم‌ترین منابع نفت و گاز در جهان قابل توجه است، اما بهره‌مندی از این بازدهی نیازمند تحمل ریسک است. محدودیت‌های موجود در زمینه مشارکت خارجی، شرایط نامناسب در زمینه مالیات و اعطای مجوز و ریسک‌های فراوان بهره‌برداری از میزان بازدهی سرمایه‌گذاری در منابع زیرزمینی می‌کاهند و پتانسیل بالادستی منطقه را محدود می‌کنند.

ریسک بالا به بازده بالقوه صدمه می‌زند

نقشه ریسک به بازده صنایع بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

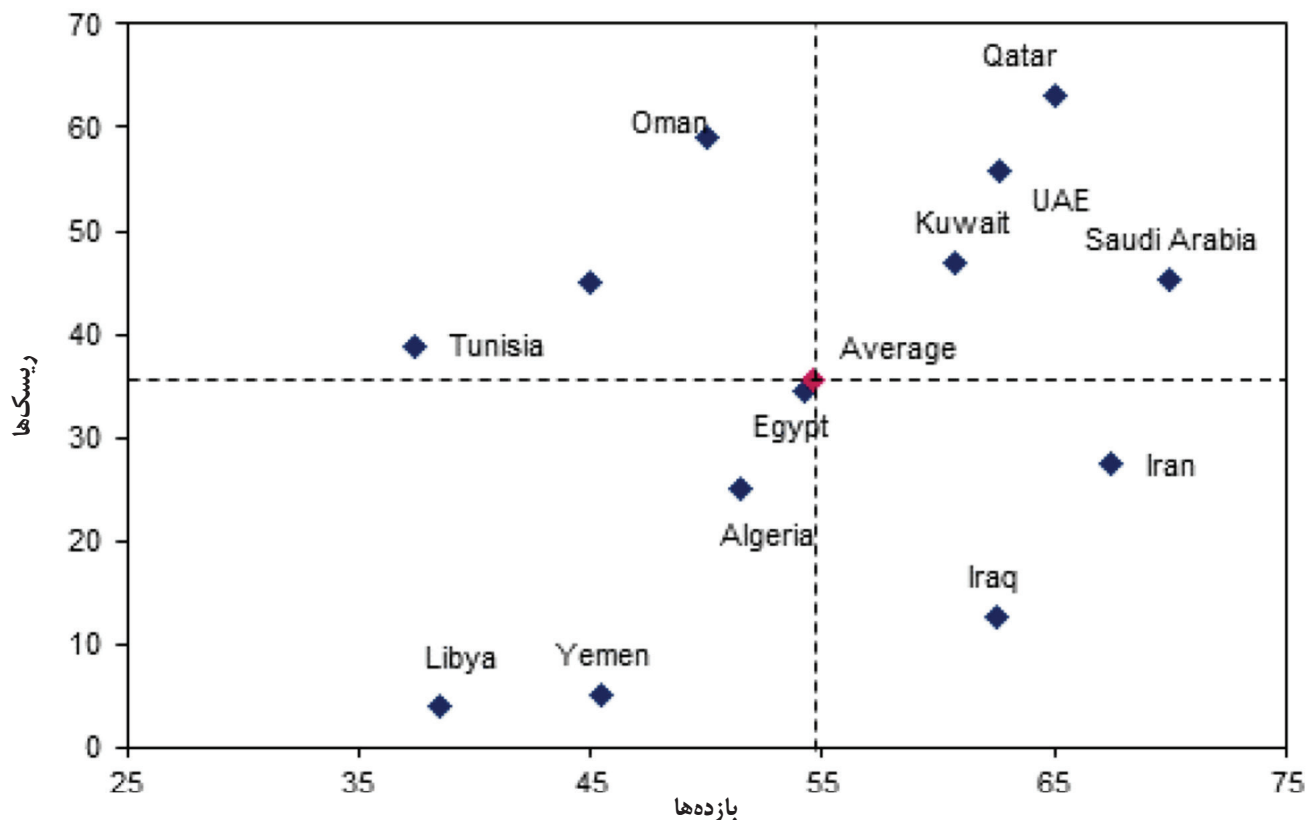

ویژگی‌های اصلی منطقه و آخرین به‌روزرسانی‌ها

- علی‌رغم برخورداری از عظیم‌ترین منابع و نیز ظرفیت‌های تولیدی در قیاس با هر منطقه دیگری در جهان، تنها با اختلاف بسیار کمی در شاخص ریسک به بازده با کسب امتیاز ۵۱,۹ از متوسط جهانی (۵۰,۰) بیشتر است.
- این منطقه با کسب امتیاز ۶۵,۳ در شاخص بازده صنعتی عملکردی بهتر از میانگین جهانی دارد که این مسئله بازتاب‌دهنده میزان منابع سوخت‌های فسیلی و پیش‌بینی رشد بالای تولید از محل این منابع است. با این حال، سلطه دولت‌ها بر این بخش از اقتصاد، امتیاز مربوط به بازدهی کشورها را کاهش داده است.
- میزان ریسک‌های بالادستی مربوط به کل این صنعت و نیز کشورها به دلیل تلفیقی از شرایط نامطمئن اقتصادی و سیاسی، بسترهای حقوقی و اداری پیچیده و چالش‌های کلی‌تر در حوزه عملیاتی در کل منطقه بالا است. علاوه بر این، نرخ بالای مالیات و ساختارهای غیرجذاب قراردادهای ریسک سرمایه‌گذاری را در اکثر بازارها افزایش می‌دهند.
- در فصل پیش شاهد انجام مذاکراتی بر سر توافق جدید کاهش تولید میان اعضای اوپک پلاس بودیم که در آن اعضا متعهد شدند در ماه‌های مه و ژوئن (که بعداً تا ژوئیه نیز تمدید شد) ۹,۷ میلیون بشکه در روز از میزان عرضه بکاهند و میزان کاهش را از ماه اوت به ۷,۷ میلیون و از ژانویه سال ۲۰۲۱ تا زمان انقضای مدت اعتبار این توافق در آوریل ۲۰۲۲ به ۵,۸ میلیون بشکه در روز برسانند.
- هرچند میزان بالای پایداری به مفاد این توافق میزان تولید را در میان تولیدکنندگان اصلی در حوزه خلیج فارس پایین نگه خواهد داشت، عربستان سعودی و امارات متحده عربی همچنان جایگاه‌های ممتاز خود را در این شاخص حفظ کرده‌اند. با توجه به روند کند افزایش مجدد قیمت نفت پس از شیوع کووید-۱۹، اکثر بازارها در بازه‌های زمانی سه‌ماهه پیش رو با کاهش قابل توجه میزان مخارج و نیز تولید نفت مواجه خواهند بود.
- روند کاهش بودجه در میان کشورهای حوزه خلیج فارس به احتمال قوی از هر منطقه دیگری در جهان ملایم‌تر خواهد بود و همین مسئله دورنمای بخش‌های بالادستی را در درازمدت بهبود می‌بخشد، زیرا شرکت‌های بین‌المللی همچنان به دنبال کسب درآمد از منابع عظیم و کم‌هزینه موجود در منطقه هستند.
- در مورد بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز نیز لیبی، یمن و تونس دارای پایین‌ترین سطح عملکرد در سطح منطقه هستند. شرایط نامناسب امنیتی مانع بزرگی بر سر راه سرمایه‌گذاری در دو کشور لیبی و یمن به شمار می‌رود، در حالی که مانع اصلی در مسیر سرمایه‌گذاری در تونس کمبود منابع و پتانسیل تولید است.

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس دارای ریسک پایین و بازده بالا هستند

وضعیت ریسک به بازده صنایع بالادست کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

تداوم پیشتازی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس

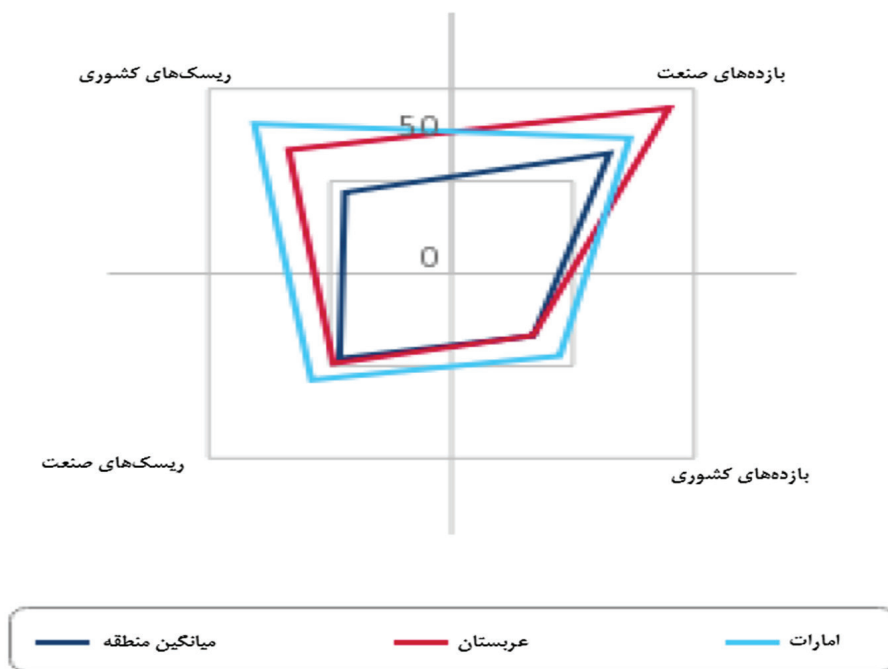
عربستان سعودی جایگاه خود را در صدر جدول علی‌رغم کاهش شدید میزان تولید به موجب توافق اعضای اوپک برای کاهش تولید همچنان حفظ کرده است. عربستان سعودی بیشترین میزان کاهش تولید را متقبل شده و احتمالاً در طول اجرای توافق نیز بیشترین تعهد را نسبت به اجرای مفاد آن از خود نشان خواهد داد. با این حال، کاهش میزان تولید از نیمه دوم سال ۲۰۲۰ تا نیمه دوم سال ۲۰۲۱ تا حدی امکان رشد تولید نفت را فراهم کرده است، درحالی که افزایش میزان تولید در مراکز فضیلی، حویه و حرص میزان تولید گاز طبیعی را بالا برده است. به طور کلی عربستان سعودی از نمایه ریسک به بازده مناسبی برخوردار است که این مسئله ناشی از وجود ذخایر عظیم اثبات شده، نرخ ثابت کشف منابع جدید، مسیر مثبت تولید در درازمدت و زیرساخت‌های توسعه‌یافته است. میزان ریسک‌های بی‌ارتباط با منابع زیرزمینی محدود است، اما کنترل انحصاری دولت بر این بخش از اقتصاد، سرمایه‌گذاری را به شدت محدود می‌کند.

امارات متحده عربی در اکثر شاخص‌ها نسبت به عربستان سعودی عملکرد بهتری دارد و از مزایایی همچون وجود تنوع و شفافیت بیشتر در عرصه رقابت، بستر جذاب‌تر برای سرمایه‌گذاری و شرایط مناسب‌تر در زمینه مالیات و اخذ مجوزها برخوردار است. با این حال، برخورداری از ذخایر کمتر و ظرفیت تولید کمتر سبب شده تا این کشور به لحاظ شاخص ریسک به بازده نسبت به عربستان در رتبه پایین‌تری قرار بگیرد. علی‌رغم تولید بیش از پیش‌بینی در ماه اوت، پیش‌بینی

می‌شود امارات متحده عربی نیز مانند عربستان سعودی میزان بالایی از پایداری به توافق اوپک در زمینه کاهش تولید را از خود به نمایش بگذارد. با این حال امارات متحده عربی طرح‌های متعددی در این حوزه در دست اجرا دارد که فرصت‌های عظیمی را برای رشد در درازمدت ایجاد می‌کنند. علاوه بر این، اصلاح مقررات در قالب اعطای مجوزهای متعدد در مدت اخیر دورنمای اکتشاف را به موازات بهبود شرایط بازار پس از همه‌گیری کووید-۱۹ بهبود بخشیده است.

بازده قوی صنعت، دلیل جایگاه مناسب عربستان سعودی است

شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست عربستان سعودی، امارات متحده عربی و متوسط منطقه

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

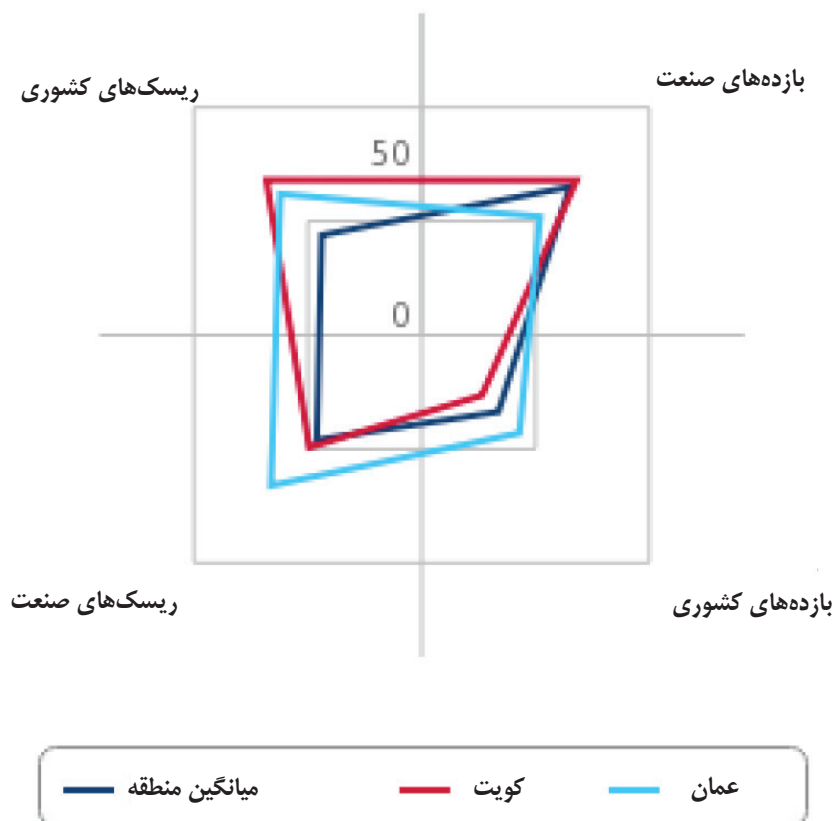
قطر که در شاخص ما در جایگاه سوم قرار گرفته در کنار امارات متحده عربی و عربستان سعودی در زمره بازارهایی به شمار می‌رود که به واسطه هزینه‌های پایین تولید و منابع مالی سرشار، برای مقابله با چرخه نزولی کنونی در موقعیت بسیار مناسبی قرار دارند. قطر پس از عمان جذاب‌ترین پروفایل ریسک را در سطح منطقه دارد و طرح‌های موجود جهت توسعه زیرساخت‌های این کشور به منظور صادرات گاز مایع نیز به افزایش بازدهی بالقوه سرمایه‌گذاری در این کشور کمک کرده است. قطر در سال گذشته از بروزرسانی تازه‌ای در زمینه طرح‌های توسعه خود در این بخش خبر داد. قطر اکنون قصد دارد میزان ظرفیت مایع‌سازی گاز در داخل کشور را تا سال ۲۰۲۷ با افزایشی ۶۴ درصدی به ۱۲۶ میلیون تن در سال برساند.

پروفایل ریسک عمان، این کشور را در میانه جدول قرار داده است، اما این کشور به دلیل پایین‌تر بودن میزان ذخایر آن نسبت به میزان میانگین و دورنمای محدود رشد میزان تولید، نسبت به سایر کشورهای حوزه خلیج فارس همچنان عملکرد ضعیف‌تری خواهد داشت. کویت نیز در این شاخص وضعیت مناسبی ندارد و علی‌رغم برخورداری از منابع بسیار

بیشتر و ظرفیت تولید بالاتر و امکان بیشتر رشد، تنها یک پله بالاتر از عمان قرار گرفته است. در حالی که کویت نسبت به عمان به لحاظ پروفایل بازده در شرایط بهتری قرار دارد، مالکیت شدید دولت بر دارایی‌ها و ضعف در ساختار حاکم بر مالیات‌ها و اخذ مجوزها مشکلات فراوانی را ایجاد کرده است.

ریسک در کویت و بازده در عمان عامل محدودکننده هستند

شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست عمان، کویت و متوسط منطقه

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

مصر همچنان در مقام پنجم

جایگاه مصر در جدول مربوط به بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز در سال جاری افت به شدت داشته است. کاهش قیمت جهانی نفت میزان بودجه بخش‌های بالادستی در این کشور را کاهش خواهد داد و این مسئله به نوبه خود به افت میزان سالانه تولید نفت خواهد انجامید. هرچند شرایط تولید گاز در مصر همچنان مثبت باقی خواهد ماند، پروژه‌هایی که پس از تصمیم نهایی سرمایه‌گذاری (FID)^۱ به تدریج و در طی سال‌های آتی به بهره‌برداری خواهند رسید و شرایط کنونی بازار دورنمای تصمیمات مشابه در آینده را با ابهاماتی مواجه کرده است. مصر از مزایایی همچون تنوع در عرصه رقابت،

^۱ Final Investment Decision

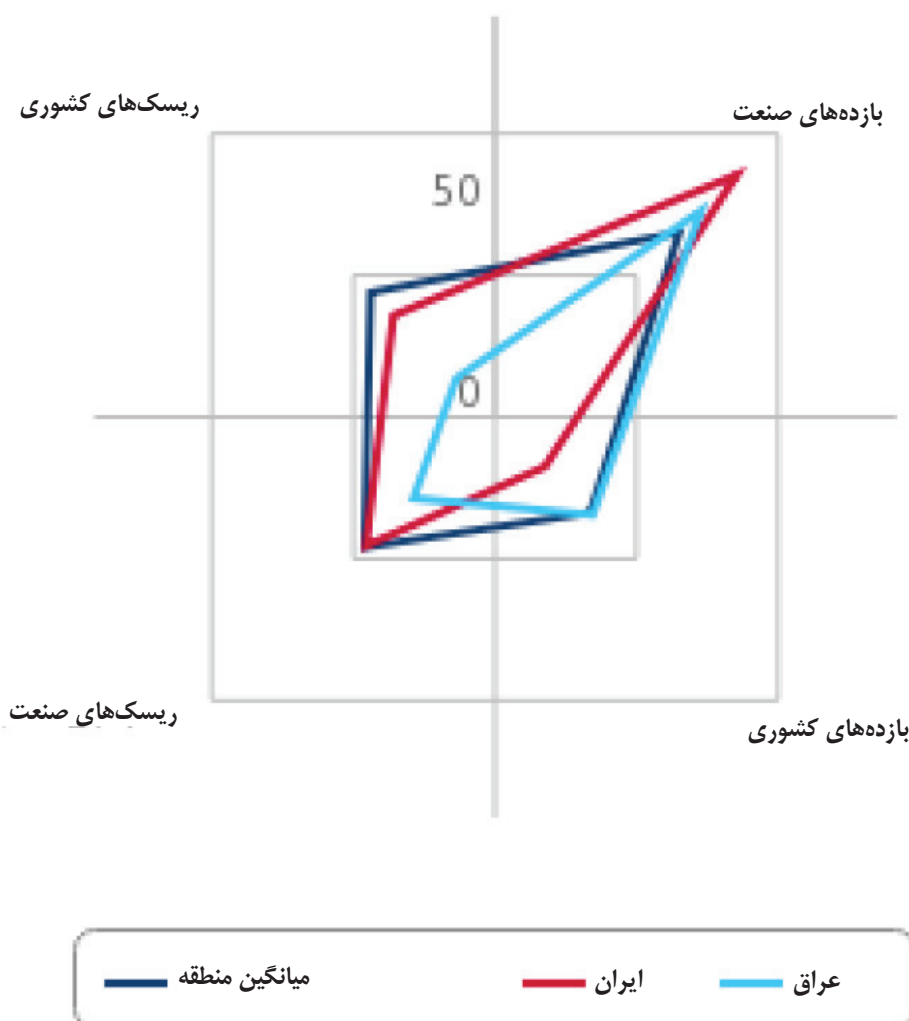
شرایط جذاب در زمینه مالیات و اعطای مجوز و منابع بالقوه دور از ساحل برخوردار است که می‌توانند در میان‌مدت به جذب مجدد سرمایه کمک کنند. بالا بودن ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی همچنان امتیاز کلی مصر در شاخص ریسک به بازده را پایین نگاه داشته‌اند، اما بازار این کشور همچنان بهترین عملکرد را در منطقه شمال آفریقا دارد و در مقایسه با کشور همسایه یعنی الجزایر، به میزان قابل توجهی کاهش بودجه و کاهش تولید پایین‌تری را تجربه خواهد کرد.

ایران، عراق و ریسک‌های فزاینده

عراق با یک پروفایل بازدهی قوی، دارای یکی از عظیم‌ترین منابع در میان کشورهای جهان و دورنمای قوی رشد منابع زیرزمینی است. اما این کشور یکی از غیرجذاب‌ترین سازوکارهای قانونی اعطای مجوز را در میان تمامی کشورهای جهان دارد و همین مسئله در کنار تشدید ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی همچنان مانعی در مسیر سرمایه‌گذاری در داخل به شمار می‌رود. افت بهای جهانی نفت نیز این مشکلات بنیادین را تشدید خواهد کرد و پیش‌بینی ما نیز حاکی از افت حجم تولید سالانه در سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ به واسطه خروج سرمایه‌های خارجی از این کشور است. ایران نیز بر مبنای استانداردهای جهانی بازاری نسبتاً پریسک برای سرمایه‌گذاری به شمار می‌رود و فشار ناشی از تحریم‌ها نیز بر دامنه مشکلات این کشور افزوده است. همین مسئله مانع از بهره‌برداری کامل از منابع نفت و گاز قابل توجه و کم‌هزینه این کشور و درآمدزایی از آنها شده است. با توجه به تحریم‌های کنونی، می‌توان گفت کاهش بهای نفت در قیاس با بیشتر بازارهای دیگر، تأثیر کمتری بر فعالیت‌های بالادستی در این بخش از اقتصاد این کشور داشته است. با این حال، محدودیت‌های بیشتر در زمینه توانایی دولت در تأمین هزینه‌های ریسک‌های نزولی را ایجاد می‌کند.

ریسک‌های بالا مانع بازده بالقوه

شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست ایران، عراق و متوسط منطقه

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

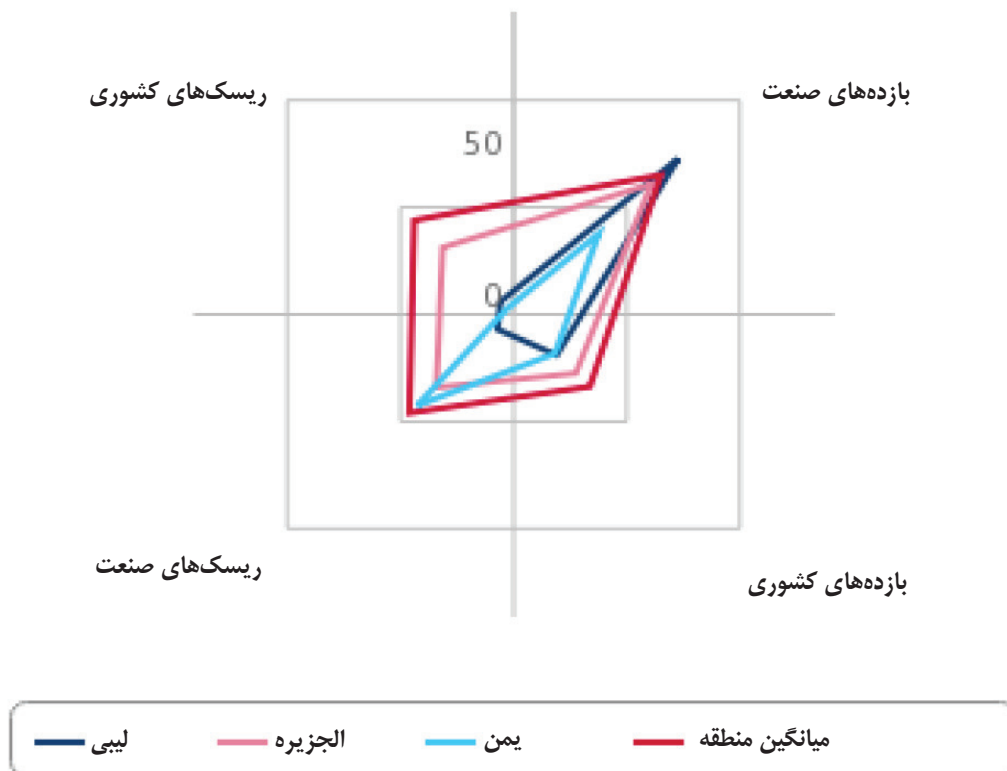
شمال آفریقا، عامل عقب ماندن کل منطقه از عرصه رقابت

شمال آفریقا همواره در شاخص ریسک به بازده در بخش‌های بالادستی عملکرد ضعیفی داشته است، اما دلایل این امر در کشورهای مختلف این منطقه متفاوت است. تونس به لحاظ منابع و پتانسیل رشد تولید به عنوان عوامل خنثی‌کننده وجود یک سازوکار نسبتاً جذاب در زمینه مالیات و اخذ مجوز، نسبت به کل منطقه عملکرد ضعیف‌تری دارد. یمن و لیبی صحنه مناقشات داخلی هستند و همین مسئله ضمن تأثیر شدید بر امتیازات این کشورها در زمینه ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی، پتانسیل این کشورها برای افزایش تولید را علی‌رغم برخورداری از منابع قابل توجه تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد. در الجزایر، وجود منابع عظیم نفت و گاز و تداوم اصلاحات در زمینه مصرف سوخت‌های فسیلی در کنار افزایش مجدد بهای نفت، دورنمای نسبتاً روشنی را برای سرمایه‌گذاری در این کشور ایجاد کرده است. با این حال، سلطه

شرکت دولتی سوناتراچ^۱، بالا بودن ریسک‌های سیاسی و وجود یک نظام اداری عریض و طویل از جمله چالش‌های متعدد کنونی پیش روی کسب و کارهای بی‌ارتباط با منابع زیرزمینی به شمار می‌روند. علاوه بر این، در شرایط کنونی بازار، الجزایر یکی از آسیب‌پذیرترین کشورها در برابر احتمال کاهش میزان مخارج در سطح جهانی است. با توجه به فرسودگی تدریجی میادین نفت و گاز در این کشور و محدود بودن امکان اضافه کردن میادین جدید به منظور جبران این مسئله، پیش‌بینی می‌شود روند کاهش میزان تولید در این کشور در سال‌های آتی شتاب گیرد.

ریسک‌های روی زمین بر بازده‌های بالقوه غلبه می‌کند

شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست یمن، لیبی و الجزیره

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

^۱ Sonatrach

شاخص ریسک به بازده بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا

کشور	بازده صنعت	بازده کشور	ریسک بازده	ریسک صنعت	ریسک کشور	ریسک به بازده	رتبه منطقه‌ای	رتبه جهانی
عربستان سعودی	۸۹	۳۳٫۶	۶۶٫۸	۴۸٫۶	۷۰٫۱	۵۲٫۹	۱	۷
امارات	۷۳٫۴	۴۴٫۶	۶۲٫۰	۵۷٫۶	۷۹٫۲	۶۱٫۹	۲	۱۰
قطر	۷۰٫۰	۴۸٫۴	۶۱٫۳	۶۰٫۶	۷۲٫۲	۶۲٫۹	۳	۱۱
ایران	۸۶٫۲	۱۷٫۶	۵۸٫۸	۴۵٫۴	۳۳٫۱	۴۲٫۹	۴	۲۰
مصر	۶۷٫۹	۴۱٫۵	۵۷٫۴	۴۶٫۵	۴۸٫۹	۴۷٫۰	۵	۲۳
عراق	۷۳٫۵	۳۴٫۵	۵۷٫۹	۲۸٫۵	۱۱٫۰	۲۵٫۰	۶	۲۵
کویت	۶۸٫۹	۲۵٫۸	۵۱٫۷	۴۹٫۳	۶۹٫۵	۵۳٫۳	۷	۳۱
عمان	۵۲	۴۲٫۵	۴۸٫۲	۶۶٫۱	۶۵٫۰	۶۵٫۸	۸	۳۷
الجزیره	۶۰٫۶	۲۷٫۰	۴۷٫۱	۴۳٫۵	۳۲٫۰	۴۱٫۲	۹	۴۵
لیبی	۷۱٫۸	۱۹٫۰	۵۰٫۷	۷٫۰	۵٫۹	۶٫۸	۱۰	۴۷
تونس	۳۲٫۰	۵۰٫۹	۳۹٫۶	۶۵٫۶	۳۶٫۷	۵۹٫۹	۱۱	۵۵
یمن	۳۷٫۶	۱۷٫۴	۲۹٫۵	۴۲٫۵	۳٫۱	۳۴٫۶	۱۲	۷۰
میانگین جهانی	۵۰	۵۰٫۰	۵۰٫۰	۵۰٫۰	۵۰٫۰	۵۰٫۰	~	~
میانگین منطقه‌ای	۶۵٫۳	۳۳٫۶	۵۲٫۶	۴۶٫۸	۴۳٫۹	۴۶٫۲	~	~

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده صنایع بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا

کشور	ذخایر نفت	ذخایر گاز	نرخ اکتشافات	تولید هیدروکربنی	رشد تولید هیدروکربنی	بازده صنعت	بازده
عربستان سعودی	۹۸٫۶	۹۰٫۱	۹۸٫۶	۹۷٫۲	۶۰٫۶	۸۹	۶۶٫۸
امارات	۹۱٫۵	۸۷٫۳	۱۶٫۲	۹۱٫۵	۸۱٫۷	۷۳٫۴	۶۲٫۰
قطر	۸۱٫۷	۹۵٫۸	۱۶٫۲	۹۰٫۱	۶۶٫۲	۷۰٫۰	۶۱٫۳
ایران	۹۷٫۲	۹۷٫۲	۵۳٫۵	۹۵٫۸	۸۷٫۳	۸۶٫۲	۵۸٫۸
مصر	۵۹٫۲	۷۰٫۴	۹۴٫۴	۷۴٫۶	۴۰٫۸	۶۷٫۹	۵۷٫۴
عراق	۹۴٫۴	۸۴٫۵	۵۳٫۵	۸۸٫۷	۴۶٫۵	۷۳٫۵	۵۷٫۹
کویت	۹۳٫۰	۷۳٫۲	۱۶٫۲	۸۳٫۱	۷۸٫۹	۶۸٫۹	۵۱٫۷
عمان	۶۷٫۶	۵۴٫۹	۱۶٫۲	۶۹٫۰	۵۲٫۱	۵۲	۴۸٫۲
الجزیره	۷۸٫۹	۸۳٫۱	۵۳٫۵	۷۸٫۹	۸٫۵	۶۰٫۶	۴۷٫۱
لیبی	۸۸٫۷	۶۹٫۰	۵۳٫۵	۵۷٫۷	۹۰٫۱	۷۱٫۸	۵۰٫۷
تونس	۳۳٫۸	۱۹٫۷	۳۴٫۵	۱۸٫۳	۵۳٫۵	۳۲٫۰	۳۹٫۶
یمن	۶۰٫۶	۵۰٫۷	۱۶٫۲	۱۵٫۵	۴۵٫۱	۳۷٫۶	۲۹٫۵
میانگین جهانی	۵۰٫۰	۵۰٫۰	۵۰٫۰	۵۰٫۰	۵۰٫۰	۵۰	۵۰٫۰
میانگین منطقه‌ای	۷۸٫۸	۷۳٫۰	۴۳٫۵	۷۱٫۷	۵۹٫۳	۶۵٫۳	۵۲٫۶

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده بالادست کشور در خاورمیانه و شمال آفریقا					
کشور	مالکیت دارایی دولت	فضای رقابتی	کامل بودن زیرساخت‌ها	بازده کشور	بازده
عربستان سعودی	۳,۵	۱,۴	۹۵,۸	۳۳,۶	۶۶,۸
امارات	۳۲,۴	۵,۶	۹۵,۸	۴۴,۶	۶۲,۰
قطر	۳۶,۶	۱۲,۷	۹۵,۸	۴۸,۴	۶۱,۳
ایران	۳,۵	۲,۸	۴۶,۵	۱۷,۶	۵۸,۸
مصر	۵۹,۹	۵۰,۷	۱۴,۱	۴۱,۵	۵۷,۴
عراق	۴۷,۲	۹,۹	۴۶,۵	۳۴,۵	۵۷,۹
کویت	۳,۵	۰,۰	۷۳,۹	۲۵,۸	۵۱,۷
عمان	۴۷,۲	۳۳,۸	۴۶,۵	۴۲,۵	۴۸,۲
الجزیره	۲۰,۴	۱۴,۱	۴۶,۵	۲۷,۰	۴۷,۱
لیبی	۳,۵	۷,۰	۴۶,۵	۱۹,۰	۵۰,۷
تونس	۴۷,۲	۶۷,۶	۳۸,۰	۵۰,۹	۳۹,۶
یمن	۳۲,۴	۱۹,۷	۰,۰	۱۷,۴	۲۹,۵
میانگین جهانی	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰
میانگین منطقه‌ای	۲۸,۱	۱۸,۸	۵۳,۸	۳۳,۶	۵۲,۶

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک صنایع بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا							کشور
ریسک	ریسک صنعت	ریسک محیط قانونی	محیط اداری	نوع مجوز	مالیات بر درآمد	حق امتیازات	
۵۲,۹	۴۸,۶	۸۱,۷	۷۱,۸	۷۰,۴	۹,۲	۹,۹	عربستان سعودی
۶۱,۹	۵۷,۶	۹۳,۰	۹۴,۴	۷۰,۴	۱,۴	۲۸,۹	امارات
۶۲,۹	۶۰,۶	۸۴,۵	۷۴,۶	۴۸,۶	۲۶,۱	۶۹,۰	قطر
۴۲,۹	۴۵,۴	۲۶,۸	۳۸,۰	۴,۲	۶۶,۹	۹۰,۸	ایران
۴۷,۰	۴۶,۵	۳۱,۰	۴۷,۹	۴۸,۶	۱۴,۱	۹۰,۸	مصر
۲۵,۰	۲۸,۵	۷,۰	۱۸,۳	۰,۰	۲۶,۱	۹۰,۸	عراق
۵۳,۳	۴۹,۳	۷۳,۲	۶۲,۰	۱,۴	۹۰,۸	۱۹,۰	کویت
۶۵,۸	۶۶,۱	۸۵,۹	۷۷,۵	۷۰,۴	۵,۶	۹۰,۸	عمان
۴۱,۲	۴۳,۵	۴۰,۸	۲۸,۲	۱۲,۷	۶۶,۹	۶۹,۰	الجزیره
۶,۸	۷,۰	۵,۶	۰,۰	۱۲,۷	۲,۸	۱۴,۱	لیبی
۵۹,۹	۶۵,۶	۶۴,۸	۷۸,۹	۴۸,۶	۶۶,۹	۶۹,۰	تونس
۳۴,۶	۴۲,۵	۲,۸	۱۱,۳	۱۲,۷	۹۵,۱	۹۰,۸	یمن
۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	میانگین جهانی
۴۶,۲	۴۶,۸	۴۹,۸	۵۰,۲	۳۳,۴	۳۹,۳	۶۱,۱	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک بالادست کشوری در خاورمیانه و شمال آفریقا							کشور
ریسک	ریسک کشور	شاخص ریسک عملیاتی	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت	
۵۲,۹	۷۰,۱	۸۰,۳	۸۳,۱	۳۶,۶	۷۲,۵	۶۷,۶	عربستان سعودی
۶۱,۹	۷۹,۲	۹۱,۵	۹۵,۸	۹۰,۱	۴۱,۵	۶۴,۸	امارات
۶۲,۹	۷۲,۲	۸۴,۵	۸۸,۷	۷۸,۹	۴۴,۴	۵۲,۱	قطر
۴۲,۹	۳۳,۱	۳۸,۰	۴۲,۳	۳۲,۴	۱۸,۳	۲۹,۶	ایران
۴۷,۰	۴۸,۹	۵۶,۳	۳۴,۵	۴۶,۵	۵۲,۱	۴۷,۹	مصر
۲۵,۰	۱۱,۰	۴,۲	۷,۰	۸,۵	۲۵,۴	۱۶,۹	عراق
۵۳,۳	۶۹,۵	۶۳,۴	۸۴,۵	۶۷,۶	۶۷,۶	۷۰,۴	کویت
۶۵,۸	۶۵,۰	۸۳,۱	۸۷,۳	۸۴,۵	۱۴,۱	۳۸,۰	عمان
۴۱,۲	۳۲,۰	۳۵,۲	۹,۹	۴۰,۱	۳۲,۴	۳۹,۴	الجزیره
۶,۸	۵,۹	۷,۷	۴,۲	۰,۰	۷,۰	۸,۵	لیبی
۵۹,۹	۳۶,۷	۴۷,۹	۲۸,۹	۷۳,۲	۹,۹	۱۲,۷	تونس
۳۴,۶	۳,۱	۲,۸	۰,۰	۴,۲	۵,۶	۲,۸	یمن
۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	میانگین جهانی
۴۶,۲	۴۳,۹	۴۹,۶	۴۷,۲	۴۶,۹	۳۲,۶	۳۷,۶	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

لطفاً توجه داشته باشید که شاخص‌های ریسک به بازده ما مکرراً به روزرسانی می‌شوند. بنابراین امتیازها در این بخش گزارش ممکن است با ادامه گزارش همخوانی نداشته باشد.

شاخص ریسک به بازده در بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

نمای کلی: ویژگی‌های مناسب جمعیتی، تقاضای بالا و وجود یک بخش بزرگ و مدرن پالایش سبب شده تا امتیازات کشورهای این منطقه در شاخص ریسک به بازده فعالیت‌های پایین‌دستی در صنایع نفت و گاز بالا باشد، اما تخصیص یارانه به انواع سوخت و بالا بودن ریسک در برخی کشورهای این منطقه عملکرد کلی منطقه را تضعیف کرده است. سازمان همکاری خلیج فارس پیشرو در منطقه است

نقشه ریسک به بازده صنایع پایین‌دست در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ویژگی‌های اصلی منطقه و آخرین به‌روزرسانی‌ها

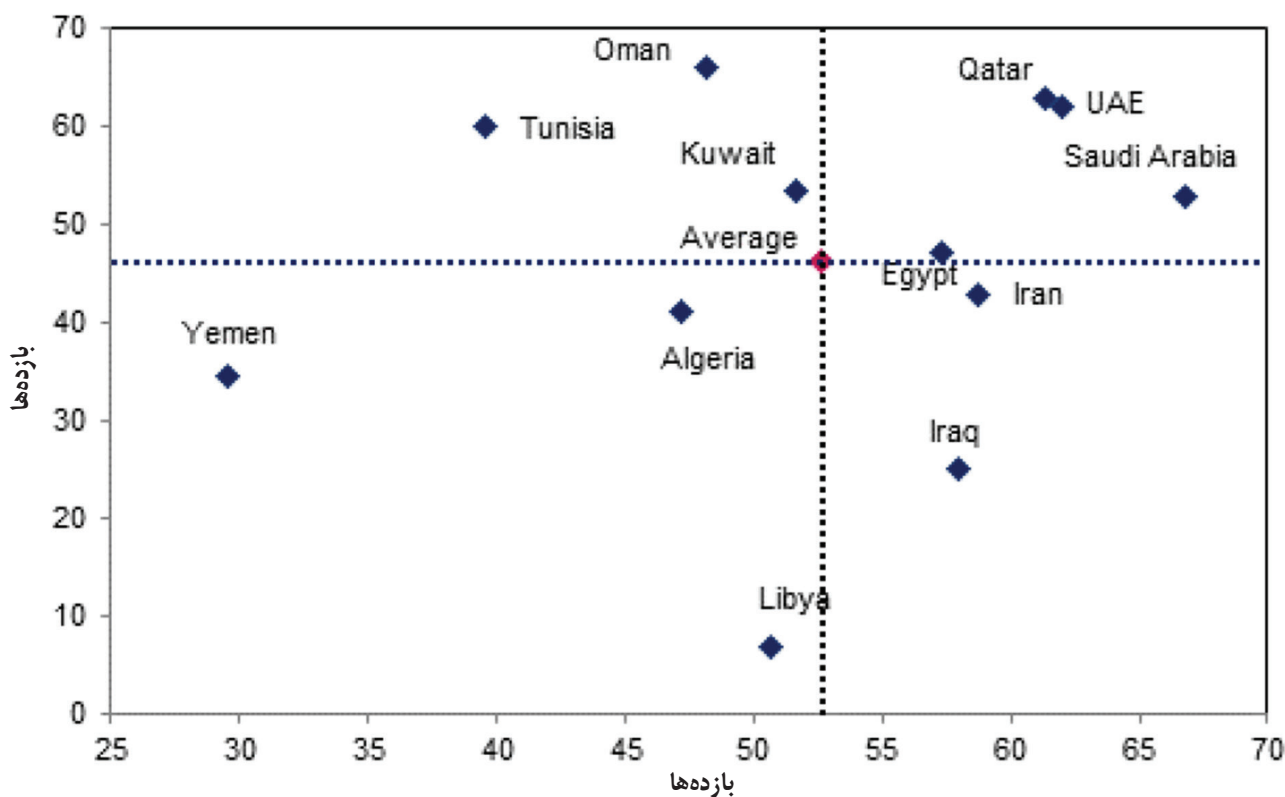
- شاخص ریسک به بازده فعالیت‌های پایین‌دستی در صنایع نفت و گاز برای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در سه‌ماهه جاری با امتیاز ۵۲٫۷ تقریباً هموار باقی ماند که همچنان از میانگین عملکرد جهانی (۵۰٫۰) بیشتر است.
- عملکرد این منطقه در زیرگروه بازدهی صنعتی (۵۹٫۳) به دلیل وجود یک بخش پالایش شده بزرگ و در حال نوسازی، دسترسی به منابع فراوان مواد خام در داخل و دورنمای قوی تقاضا برای سوخت، به میزان قابل توجهی بهتر از میانگین جهانی است.
- عملکرد این منطقه در تمامی زیرگروه‌های دیگر به واسطه بالا بودن انواع ریسک شامل ریسک‌های لجستیک و عملیاتی و بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی در برخی کشورها پایین‌تر از متوسط جهانی قرار دارد.
- هرچند شیوع همه‌گیری کووید-۱۹ بسیاری از بازارها با ریسک کاهش بازده مواجه می‌کند، اما این ریسک‌ها غالباً کوتاه‌مدت هستند و تأثیر معناداری بر دورنمای میان‌مدت و درازمدت سرمایه‌گذاری که این شاخص برای نشان دادن آن‌ها طراحی شده، ندارند.
- عربستان سعودی، امارات متحده عربی و قطر به واسطه کمتر بودن عوامل ریسک، برخورداری از بخش‌های پالایش شده پیشرفته‌تر و دسترسی به خوراک کم‌هزینه برای مراکز تولیدی در این منطقه بالاترین سطوح عملکرد را دارند.

- ایران در سه‌ماهه جاری به واسطه تداوم رشد بخش پالایش‌شده و تأثیرات مثبت ناشی از آزادسازی تدریجی بهای سوخت در جایگاه سوم این شاخص قرار گرفته است.
- یمن، تونس و لیبی به واسطه وجود مراکز پالایشگاهی قدیمی با نرخ بهره‌وری پایین، میزان اندک تقاضا در داخل و بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی، کشورهای اصلی بازمانده از رقابت در شاخص ریسک به بازده فعالیت‌های پایین‌دستی هستند.

بازارهای شمال آفریقا از رقابت بازمانده‌اند

وضعیت ریسک به بازده کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

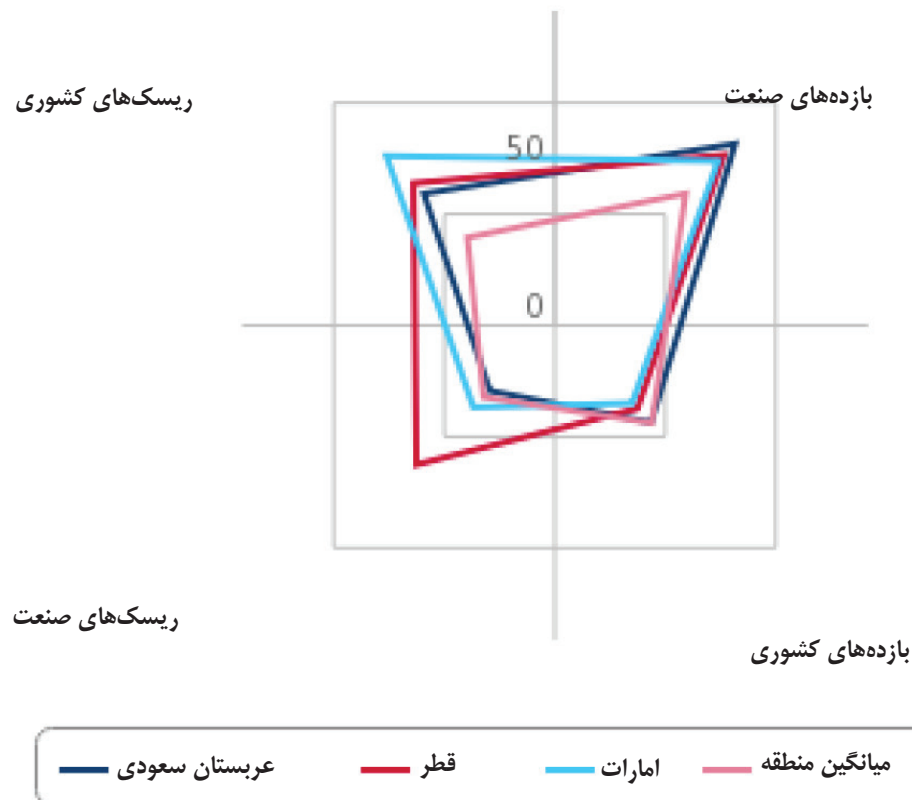
عملکرد بالاتر از میانگین بازارهای حوزه خلیج فارس

بازدهی بالای ناشی از وجود یک بازار بزرگ و در حال گسترش سوخت در منطقه، وجود ظرفیت قابل توجه مراکز پالایشگاهی و وجود منابع فراوان، امتیازات منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در شاخص ریسک به بازده در فعالیت‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز را بالا نگه داشته است. اما عملکرد این منطقه به لحاظ ریسک‌های موجود در صنایع نفت و گاز (امتیاز ۳۲,۲ در مقابل میانگین جهانی ۵۰,۰) به شدت پایین‌تر از میانگین جهانی است و این مسئله نیز عمدتاً ناشی از وجود یارانه‌های سوخت و بالا بودن ریسک‌های لجستیک است. آزادسازی هرچه بیشتر قیمت سوخت می‌تواند امتیاز منطقه را در این شاخص در سال‌های آتی بهبود بخشد، هرچند در بسیاری بازارها امکان انجام اصلاحات بیشتر در آینده نزدیک محدود است.

در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، اختلاف فاحشی میان کشورهای حوزه خلیج فارس در صدر جدول و کشورهای شمال آفریقا که در انتهای جدول قرار دارند به چشم می‌خورد. عربستان سعودی، قطر و امارات متحده عربی به پشتوانه برخورداری از مراکز پالایشگاهی مدرن و کارآمدی که قادر به تولید به میزانی بیش از تأمین نیازهای داخلی هستند، عملکردی بهتر از میانگین دارند. هرچند سلطه دولت بر صنایع نفت و گاز در هر سه کشور امتیازات بازدهی آن‌ها را کاهش داده است، ریسک‌های کلی در این بازارها نیز به میزان قابل توجهی پایین‌تر از میانگین منطقه‌ای هستند و این مسئله بازتاب‌دهنده ثبات فراگیر در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی در این کشورها است. با این حال، امتیاز عربستان سعودی در زمینه ریسک سیاسی درازمدت (۳۱,۹) به میزان قابل توجهی پایین‌تر از میانگین منطقه (۳۹,۹) است که نشان‌دهنده شکنندگی جو روانی حاکم بر سرمایه‌گذاران در ارتباط با محیط کسب و کار در این کشور در درازمدت است.

کشورهای سازمان همکاری خلیج فارس ترکیبی مطلوب از ریسک و بازده را ارائه می‌کنند

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست در کشورهای عربستان سعودی، امارات، قطر و میانگین منطقه

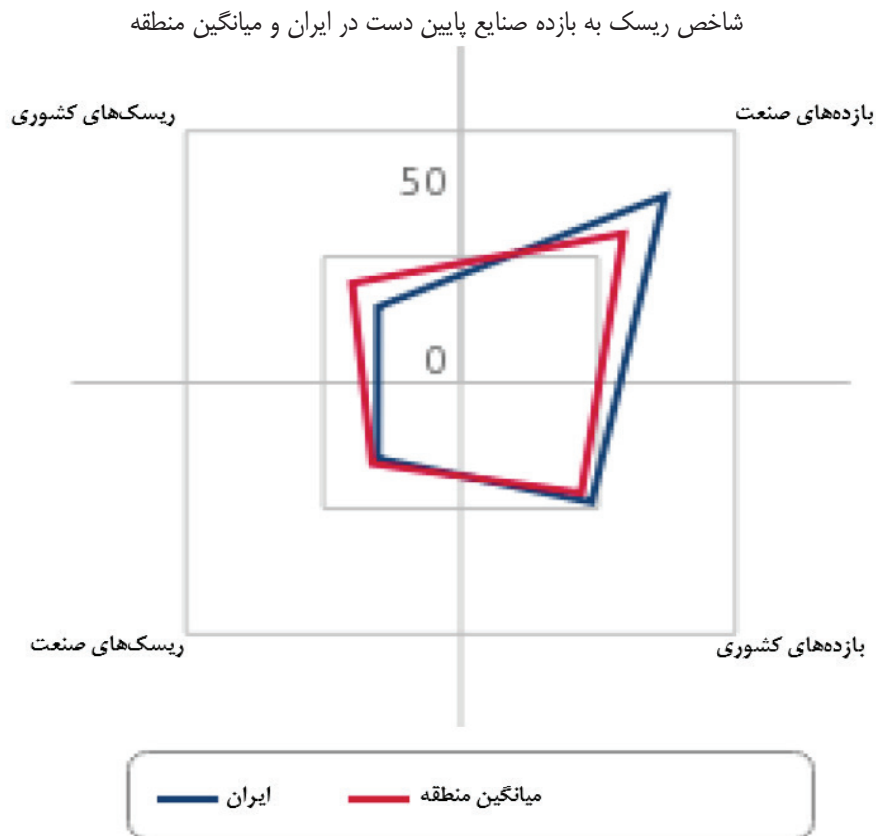

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ایران علی‌رغم داشتن یک پروفایل ریسک پرنوسان، در سه‌ماهه جاری به رتبه سوم در این شاخص صعود کرده است. عملکرد ایران به لحاظ بازده صنعت و نیز بازده کشورها به پشتوانه وجود صنایع پالایشگاهی عظیم و در حال رشد و نیز وجود منابع عظیم مواد خام در داخل، بالاتر از میانگین منطقه بوده است. جمعیت فراوان و در حال رشد، دورنمای روشنی از شرایط تقاضا به دست می‌دهد و لغو احتمالی تحریم‌های آمریکا نیز ریسک سعودی قابل توجهی را به وجود می‌آورد.

با این وجود، بخش فعالیت‌های پایین‌دستی به شدت تحت کنترل دولت قرار دارد و بازیگران بخش خصوصی و خارجی حتی در دوران پساتحریم نیز مجال چندانی برای مشارکت در این عرصه نخواهند داشت. شرایط سرمایه‌گذاری در ایران نسبت به کل منطقه و نیز جهان نامناسب و میزان ریسک‌های سیاسی و اقتصادی در این کشور نیز بالا است.

صنایع پایین‌دست ایران یک ملغمه

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

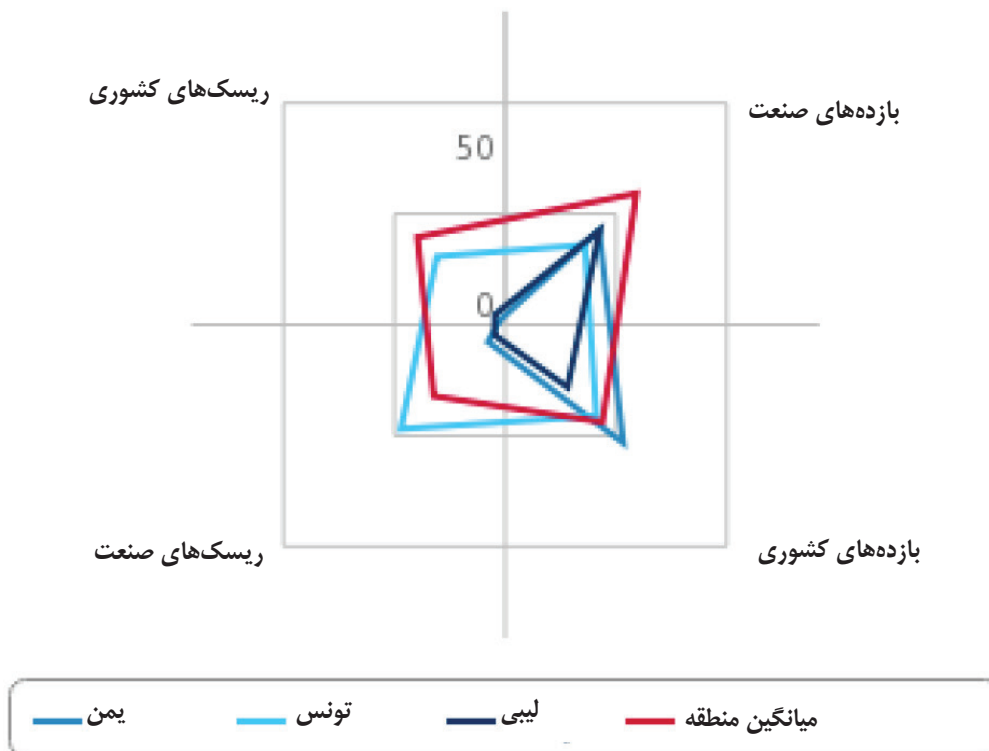
یمن، تونس و لیبی همچنان در قعر جدول قرار دارند

عملکرد ضعیف یمن و لیبی که هر دو نیز درگیر مناقشات داخلی هستند، بر عملکرد کل منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا تأثیر منفی داشته است. بازسازی زیرساخت‌های آسیب‌دیده نیازمند سرمایه‌گذاری قابل توجه است که تحقق این امر با توجه به قرار گرفتن هر دو کشور در پایین‌ترین رتبه‌ها در جهان به لحاظ وجود ریسک‌های سیاسی و عملیاتی، در آینده نزدیک بعید است. میانگین امتیازات دو کشور در شاخص‌های مربوط به ریسک‌های سیاسی کوتاه‌مدت و درازمدت ۵٫۸ از ۱۰۰٫۰ است. تونس نیز یکی از کشورهای دارای عملکرد ضعیف در این منطقه است. این کشور از ثبات سیاسی بیشتری در قیاس با یمن و لیبی برخوردار است، اما با چالش‌های اقتصادی قابل توجهی مواجه است. هر سه کشور لیبی، یمن و تونس از محدودیت ظرفیت پالایش، میزان بالایی از ریسک‌های لجستیکی و بازار نسبتاً محدود داخلی برای سوخت رنج می‌برند. تونس همچنین با کمبود میزان تولید مواد خام در داخل نیز مواجه است.

طیف متنوعی از بازارها نیز در میانه جدول قرار گرفته‌اند. برخی از آن‌ها مانند عمان و بحرین دارای سطوح پایینی از ریسک سرمایه‌گذاری در مقیاس منطقه‌ای هستند، اما ظرفیت محدودتری در زمینه تولید مواد خام در داخل دارند، از صنعت پالایشگاهی کوچک‌تری برخوردار هستند و بازار داخلی سوخت آن‌ها نیز کوچک‌تر است. با این وجود، توسعه ظرفیت مراکز پالایشگاهی این کشورها می‌تواند موقعیت آن‌ها را در این جدول در سال‌های پیش رو بهبود بخشد و ما نسبت به افزایش میزان تقاضا برای سوخت در هردوی این بازارها خوشبین هستیم. برخی دیگر از این کشورها مانند مصر و عراق به پشتوانه جمعیت فراوان و تقاضای بالا برای سوخت، وجود منابع عظیم مواد خام در داخل و ظرفیت قابل توجه صنایع پالایشگاهی دارای پروفایل‌های بازدهی قوی هستند، اما زیرساخت‌های هر دو کشور نیازمند ارتقا و میزان بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود در آن‌ها نیز پایین است. میزان ریسک در هر دو کشور مصر و عراق بالا است، هرچند عراق در مقیاس منطقه‌ای نیز وضعیت نامناسبی دارد و همین مسئله بر عملکرد کلی این دو کشور تأثیر منفی می‌گذارد.

ریسک قطعی و پیچیدگی پایین عملکرد را محدود می‌کنند

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست در لیبی، تونس، یمن و میانگین منطقه

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

کشور	بازده صنعت	بازده کشور	بازده	ریسک صنعت	ریسک کشور	ریسک به بازده	رتبه منطقه‌ای	رتبه جهانی
عربستان سعودی	۸۱,۳	۴۳,۶	۷۰,۰	۲۸,۸	۶۱,۹	۴۵,۴	۱	۴
قطر	۷۶,۸	۳۷,۴	۶۵,۰	۶۱,۵	۶۴,۷	۶۳,۱	۲	۷
ایران	۷۵,۹	۴۷,۶	۶۷,۴	۲۷,۵	۲۷,۷	۲۷,۶	۳	۱۱
امارات	۷۴,۶	۳۵,۰	۶۲,۷	۳۶,۸	۷۴,۶	۵۵,۷	۴	۱۲
کویت	۷۶,۱	۲۴,۹	۶۰,۸	۳۱,۶	۶۲,۱	۴۶,۸	۵	۲۲
عراق	۶۲,۳	۶۲,۸	۶۲,۵	۱۶,۵	۹,۱	۱۲,۸	۶	۲۵
مصر	۴۷,۴	۷۰,۱	۵۴,۲	۲۷,۵	۴۱,۵	۳۴,۵	۷	۳۹
عمان	۵۲,۴	۴۴,۵	۵۰,۱	۵۹,۶	۵۸,۲	۵۸,۹	۸	۴۴
الجزیره	۵۱,۶	۵۱,۱	۵۱,۴	۲۳,۱	۲۷,۲	۲۵,۱	۹	۴۹
بحرین	۵۱,۲	۳۰,۴	۴۴,۹	۴۲,۹	۴۷,۲	۴۵,۰	۱۰	۶۲
یمن	۴۲,۱	۵۳,۳	۴۵,۴	۷,۷	۲,۴	۵,۰	۱۱	۷۰
تونس	۳۵,۹	۴۱,۲	۳۷,۵	۴۷,۰	۳۰,۷	۳۸,۸	۱۲	۷۸
لیبی	۴۲,۹	۲۸,۲	۳۸,۵	۳,۶	۴,۶	۴,۱	۱۳	۸۳
میانگین جهانی	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	~	~
میانگین منطقه‌ای	۵۹,۳	۴۳,۹	۵۴,۶	۳۱,۸	۳۹,۴	۳۵,۶	~	~

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

کشور	ظرفیت پالایش	نرخ بکارگیری	تقاضای داخلی سوخت	رشد تقاضای داخلی	تقاضای منطقه‌ای سوخت	طول زیرساخت‌ها	عمر صادرات نفت خام	بازده صنعت	بازده
عربستان سعودی	۹۴,۵	۶۰,۴	۹۲,۳	۵۳,۸	۷۰,۹	۹۷,۳	۱۰۰	۸۱,۳	۷۰,۰
قطر	۵۶,۰	۱۰۰,۰	۴۶,۲	۷۸,۶	۷۰,۹	۹۷,۳	۸۹,۰	۷۶,۸	۶۵,۰
ایران	۹۲,۳	۵۸,۲	۸۷,۹	۷۸,۶	۷۰,۹	۴۸,۹	۹۴,۵	۷۵,۹	۶۷,۴
امارات	۷۵,۸	۳۵,۲	۷۴,۷	۷۱,۴	۷۰,۹	۹۷,۳	۹۶,۷	۷۴,۶	۶۲,۷
کویت	۸۳,۵	۷۴,۷	۶۱,۵	۷۳,۶	۷۰,۹	۷۷,۵	۹۱,۲	۷۶,۱	۶۰,۸
عراق	۷۳,۶	۳۸,۵	۷۰,۳	۳۶,۳	۷۰,۹	۴۸,۹	۹۷,۸	۶۲,۳	۶۲,۵
مصر	۶۹,۲	۲۷,۵	۷۱,۴	۳۲,۴	۱۲,۱	۴۸,۹	۷۰,۳	۴۷,۴	۵۴,۲
عمان	۶۰,۴	۴۰,۷	۴۱,۸	۲۰,۹	۷۰,۹	۴۸,۹	۸۳,۵	۵۲,۴	۵۰,۱
الجزیره	۶۴,۸	۷۲,۵	۵۸,۲	۱۹,۸	۱۲,۱	۴۸,۹	۸۴,۶	۵۱,۶	۵۱,۴
بحرین	۵۰,۵	۷۹,۱	۱۴,۳	۶۱,۵	۷۰,۹	۴۸,۹	۳۳,۰	۵۱,۲	۴۴,۹
یمن	۳۴,۱	۲۰,۹	۲۵,۳	۹۳,۴	۷۰,۹	۱,۶	۴۸,۴	۴۲,۱	۴۵,۴
تونس	۱۹,۸	۳۰,۸	۳۳,۰	۵۲,۷	۱۲,۱	۳۹,۰	۶۳,۷	۳۵,۹	۳۷,۵
لیبی	۵۲,۷	۲۲,۰	۵۳,۸	۷۵,۳	۱۲,۱	۱,۶	۸۲,۴	۴۲,۹	۳۸,۵
میانگین جهانی	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰
میانگین منطقه‌ای	۶۳,۷	۵۰,۸	۵۶,۲	۵۷,۶	۵۲,۸	۵۴,۲	۷۹,۶	۵۹,۳	۵۴,۶

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده صنایع پایین دست کشور در خاورمیانه و شمال آفریقا

کشور	مالکیت دارایی دولت	جمعیت	رشد جمعیت	بازده کشور	بازده
عربستان سعودی	۳,۳	۶۰,۴	۶۷,۰	۴۳,۶	۷۰,۰
قطر	۳۰,۸	۹,۹	۷۱,۴	۳۷,۴	۶۵,۰
ایران	۳,۳	۸۴,۶	۵۴,۹	۴۷,۶	۶۷,۴
امارات	۲۶,۹	۲۹,۷	۴۸,۴	۳۵,۰	۶۲,۷
کویت	۳,۳	۱۲,۱	۵۹,۳	۲۴,۹	۶۰,۸
عراق	۴۰,۱	۶۳,۷	۸۴,۶	۶۲,۸	۶۲,۵
مصر	۵۱,۱	۸۶,۸	۷۲,۵	۷۰,۱	۵۴,۲
عمان	۴۰,۱	۱۵,۴	۷۸,۰	۴۴,۵	۵۰,۱
الجزیره	۱۷,۰	۶۵,۹	۷۰,۳	۵۱,۱	۵۱,۴
بحرین	۳,۳	۵,۵	۸۲,۴	۳۰,۴	۴۴,۹
یمن	۲۶,۹	۵۲,۷	۸۰,۲	۵۳,۳	۴۵,۴
تونس	۴۰,۱	۳۷,۴	۴۶,۲	۴۱,۲	۳۷,۵
لیبی	۳,۳	۲۴,۲	۵۷,۱	۲۸,۲	۳۸,۵
میانگین جهانی	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰
میانگین منطقه‌ای	۲۲,۳	۴۲,۲	۶۷,۱	۴۳,۹	۵۴,۶

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

کشور	ریسک لجستیک	یارانه سوخت	ریسک صنعت	ریسک
عربستان سعودی	۵۶,۰	۱,۶	۲۸,۸	۴۵,۴
قطر	۷۶,۹	۴۶,۲	۶۱,۵	۶۳,۱
ایران	۳۹,۶	۱۵,۴	۲۷,۵	۲۷,۶
امارات	۶۷,۰	۶,۶	۳۶,۸	۵۵,۷
کویت	۳۷,۴	۲۵,۸	۳۱,۶	۴۶,۸
عراق	۱۷,۶	۱۵,۴	۱۶,۵	۱۲,۸
مصر	۵۰,۵	۴,۴	۲۷,۵	۳۴,۵
عمان	۶۰,۴	۵۸,۸	۵۹,۶	۵۸,۹
الجزیره	۳۰,۸	۱۵,۴	۲۳,۱	۲۵,۱
بحرین	۷۰,۳	۱۵,۴	۴۲,۹	۴۵,۰
یمن	۰,۰	۱۵,۴	۷,۷	۵,۰
تونس	۳۵,۲	۵۸,۸	۴۷,۰	۳۸,۸
لیبی	۵,۵	۱,۶	۳,۶	۴,۱
میانگین جهانی	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰
میانگین منطقه‌ای	۴۲,۱	۲۱,۶	۳۱,۸	۳۵,۶

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک کشوری صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

کشور	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه مدت	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت	شاخص ریسک سیاسی کوتاه مدت	ریسک کشور	ریسک
عربستان سعودی	۵۹,۳	۶۴,۸	۳۱,۹	۷۶,۹	۶۱,۹	۴۵,۴
قطر	۴۵,۱	۳۹,۰	۶۸,۱	۸۱,۵	۶۴,۷	۶۳,۱
ایران	۲۴,۲	۱۶,۵	۲۷,۵	۳۶,۳	۳۰,۸	۲۷,۶
امارات	۵۷,۱	۳۶,۸	۸۱,۳	۹۴,۵	۸۹,۰	۵۵,۷
کویت	۶۳,۷	۶۰,۴	۵۹,۳	۸۳,۵	۵۲,۷	۴۶,۸
عراق	۱۳,۲	۲۲,۵	۶,۶	۵,۵	۳,۳	۱۲,۸
مصر	۴۱,۸	۴۶,۲	۳۹,۶	۲۹,۱	۴۶,۲	۳۴,۵
عمان	۳۳,۰	۱۲,۱	۷۳,۶	۸۵,۷	۷۲,۵	۵۸,۹
الجزیره	۳۴,۱	۲۹,۷	۳۴,۶	۷,۷	۲۸,۶	۲۵,۱
بحرین	۱۷,۶	۷,۷	۲۹,۷	۷۸,۶	۷۴,۷	۴۵,۰
یمن	۲,۲	۴,۴	۳,۳	۰,۰	۲,۲	۵,۰
تونس	۹,۹	۸,۸	۶۳,۷	۲۴,۷	۳۸,۵	۳۸,۸
لیبی	۶,۶	۵,۵	۰,۰	۳,۳	۶,۰	۴,۱
میانگین جهانی	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰	۵۰,۰
میانگین منطقه‌ای	۳۱,۴	۲۷,۳	۳۹,۹	۴۷,۳	۴۵,۲	۳۵,۶

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

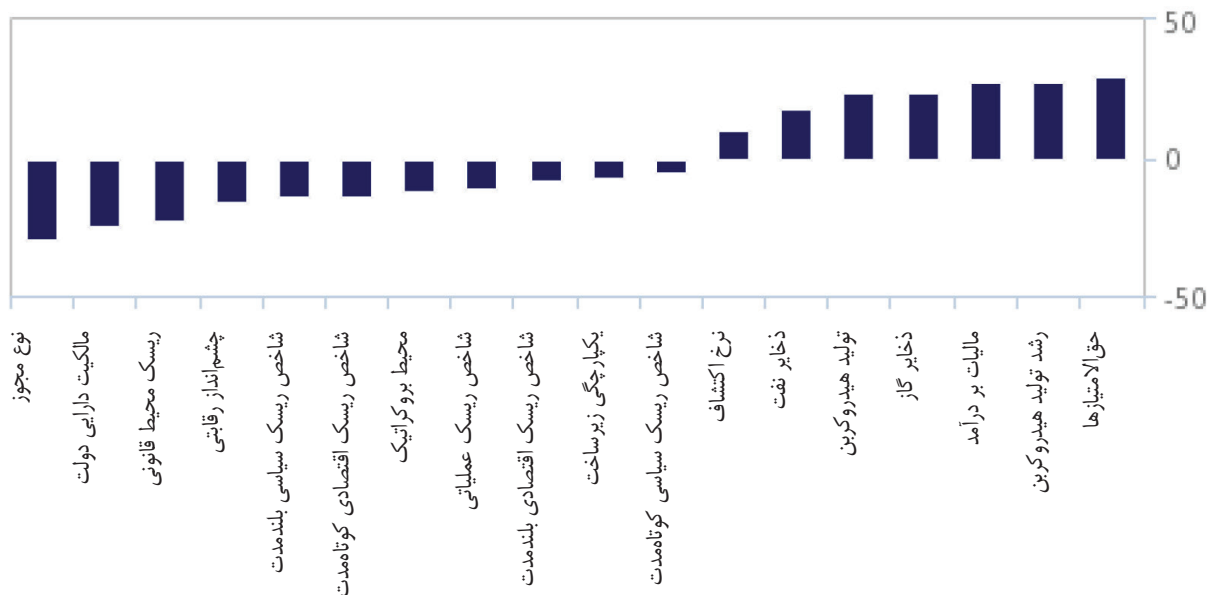
لطفاً توجه داشته باشید که شاخص‌های ریسک به بازده ما مکرراً به روزرسانی می‌شوند. بنابراین امتیازها در این بخش گزارش ممکن است با ادامه گزارش همخوانی نداشته باشد.

شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز ایران

نمای کلی: ایران با توجه به منابع عظیم نفت و گاز همچنان یک گزینه معقول جهت سرمایه‌گذاری است، اما عوامل ریسک بالا همچنان مانعی عمده در مسیر سرمایه‌گذاری در این کشور به شمار می‌روند.

ماتریس شکست شاخص ریسک به بازده ایران

شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست به تفکیک اجزاء، انحراف از میانگین منطقه‌ای

منبع: مؤسسه فیچ

رتبه جهانی و منطقه‌ای

- رتبه منطقه‌ای (در میان ۱۲ کشور): چهارم
- رتبه جهانی (در میان ۷۲ کشور): بیستم

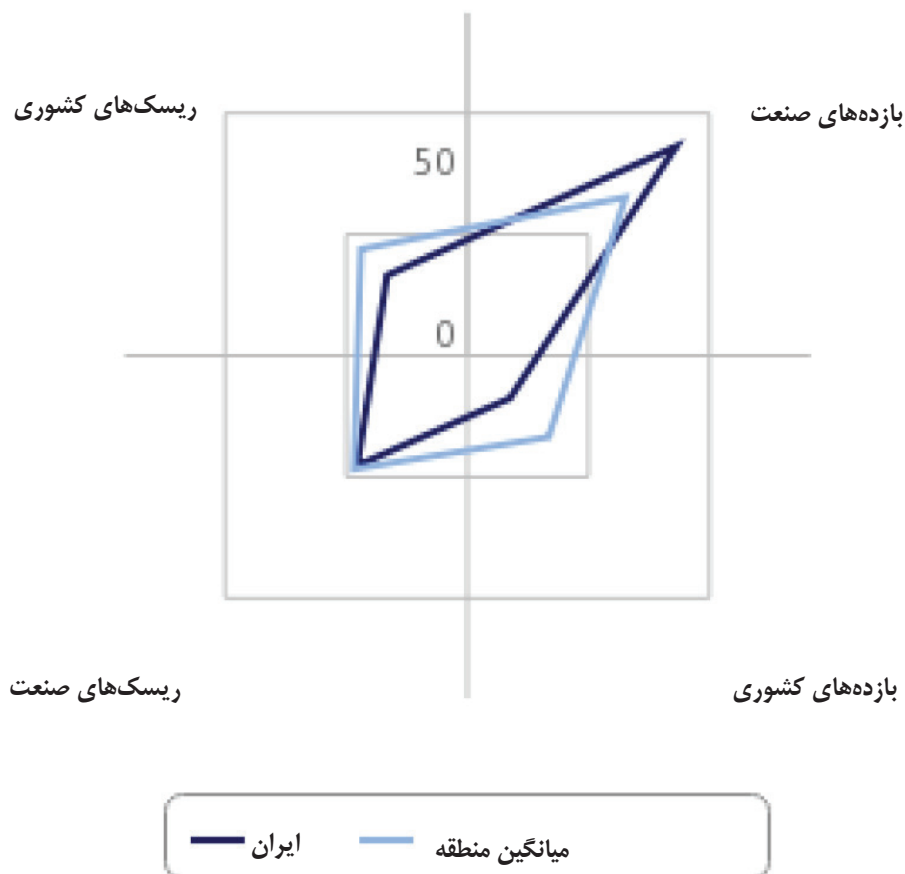
ویژگی‌های کلیدی و آخرین به‌روزرسانی‌ها

- ایران به پشتوانه منابع قابل توجه نفت و گاز خود در شاخص بازدهی صنعت، امتیازی بالاتر از میانگین منطقه‌ای و جهانی به دست آورده است.
- انحصار شرکت ملی نفت ایران به عنوان عامل محدودکننده رقابت و نوآوری بر عملکرد ایران تأثیر منفی داشته است. در نتیجه عملکرد ایران در زیرگروه بازده کشورها به میزان قابل توجهی ضعیف است.
- ایران همچنان مقصدی پرریسک برای سرمایه‌گذاری به شمار می‌رود. وضع مجدد تحریم‌ها و تأثیرات ناشی از این مسئله بر محیط کسب و کار و اقتصاد، تأثیر قابل توجهی بر امتیازات ریسک این کشور داشته‌اند.

- امتیاز ایران در زیرگروه ریسک صنعت در میان کشورهای منطقه از همه بدتر نیست و وضعیت این کشور به لحاظ نرخ مالیات نسبتاً مطلوب و به لحاظ محیط بروکراتیک نیز متوسط است. عدم شفافیت پیرامون قراردادهای آی‌پی‌سی در صنایع نفت بر امتیاز کلی ریسک ایران تأثیر منفی دارد.

بازده صنعت قوی، ریسک صنعت ضعیف

ریسک به بازده کشور و صنعت ایران

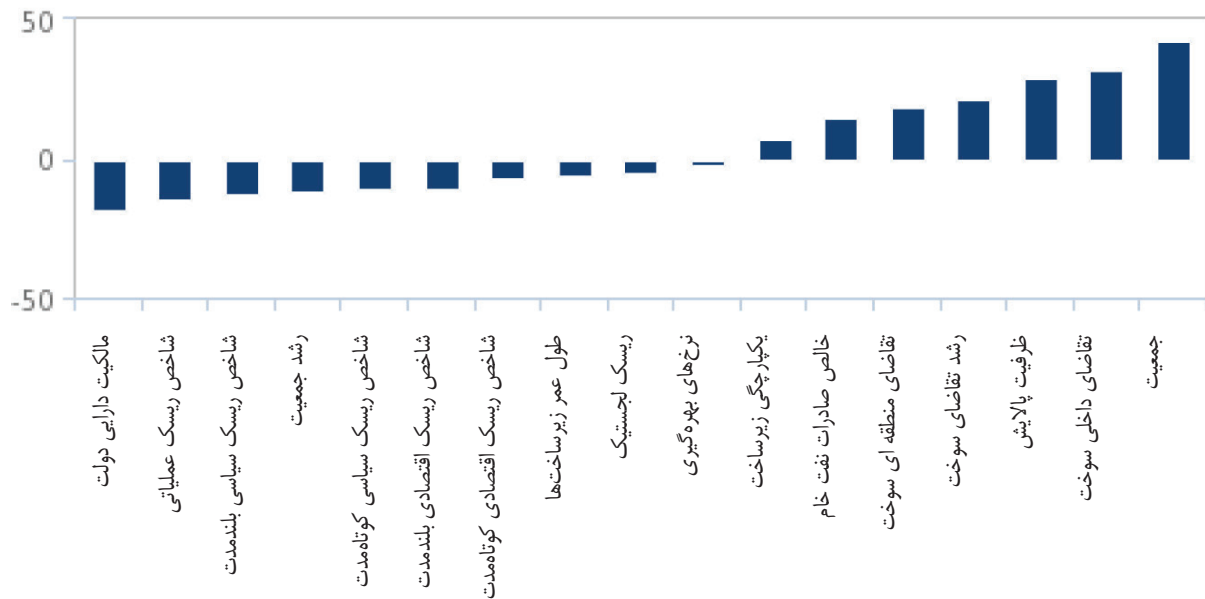
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

شاخص ریسک به بازده بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز ایران

نمای کلی: بخش پایین‌دستی فعالیت‌ها در صنایع نفت و گاز ایران حجم قابل توجهی دارد و تنوع آن نیز در حال افزایش است، اما سایه نفوذ دولت از طریق نفوذ شرکت ملی نفت ایران بر پالایشگاه‌ها و نیز یارانه‌های دولتی سوخت، همچنان بر سر آن سنگینی می‌کند.

ماتریس شکست شاخص ریسک به بازده ایران

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین‌دست به تفکیک اجزا، انحراف از میانگین منطقه‌ای

منبع: مؤسسه فیچ

رتبه جهانی و منطقه‌ای

- رتبه منطقه‌ای (در میان ۱۳ کشور): سوم
- رتبه جهانی (در میان ۹۲ کشور): یازدهم

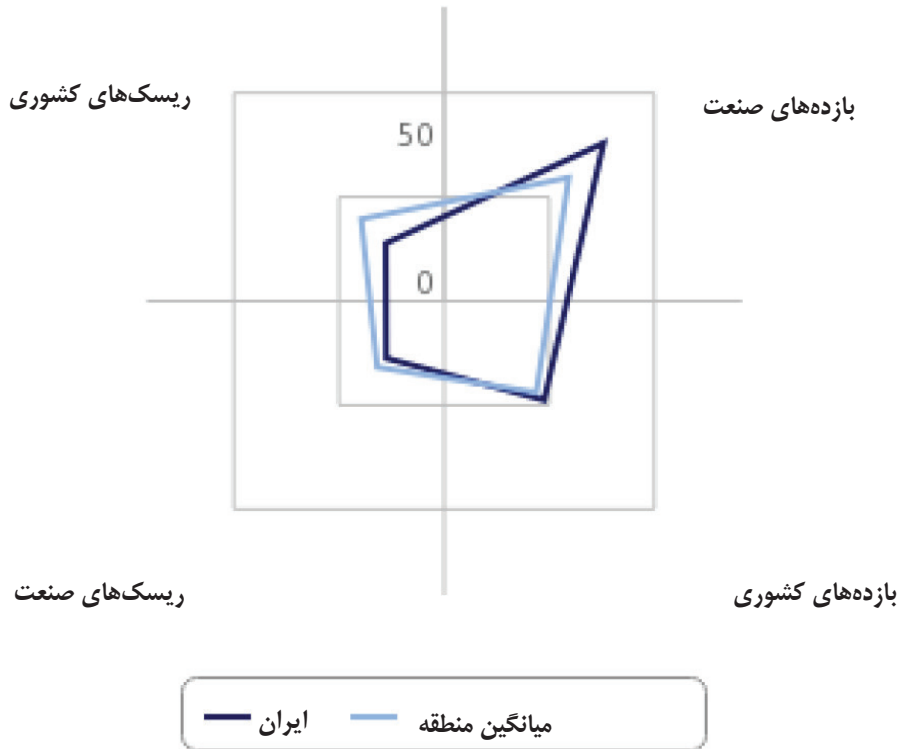
ویژگی‌های کلیدی و آخرین به‌روزرسانی‌ها

- تحریم‌های قبلی علیه ایران این کشور را به بهبود فعالیت‌های پایین‌دستی در صنایع نفت و گاز به منظور تأمین تقاضای داخلی وادار کردند. اکنون و با قرار گرفتن صنایع پالایش‌شده در مسیر رشد و نیز به پشتوانه ظرفیت بالا و بهبود میزان کارایی تأسیسات خود، ایران در زیرگروه بازدهی مربوط به صنایع نفت و گاز امتیاز قابل قبولی به دست آورده است.
- میزان بالای مالکیت دولت در صنایع پالایشگاهی همچنان مانع اصلی افزایش امتیاز ایران در زیرگروه بازدهی کشوری است و یارانه‌های سوخت و به ویژه یارانه‌های مربوط به گازوئیل عامل کلیدی کاهش امتیاز ریسک این کشور به شمار می‌روند.

- اما برنامه هدفمندی یارانه‌ها همچنان در حال اجرا است. حذف میزان بیشتری از یارانه‌ها در سال ۲۰۱۹ که در چارچوب همین برنامه صورت گرفت، بر میزان جذابیت این بازار برای سرمایه‌گذاری افزوده است.

ریسک بالا، بازدهی بالقوه را کم‌اثر می‌سازد

ریسک به بازده صنعت و کشور ایران

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

نگاهی به بازار

نگاهی به بازار انرژی

بخش عمده فرآیندهای مربوط به تولید، فرآوری و پخش در صنایع نفت و گاز ایران توسط شرکت‌های دولتی صورت می‌گیرند که مستقیماً توسط وزارت نفت اداره می‌شوند. شرکای خارجی و به ویژه شرکت‌های ملی نفت حضور محدودی در بخش انرژی ایران دارند و بخش عمده مشارکت شرکت‌های نفتی بین‌المللی در بازار انرژی این کشور به شرکت‌های ملی نفت سایر کشورها اختصاص یافته است.

شرکت ملی نفت ایران کنترل تمامی فعالیت‌های بالادستی و پایین‌دستی در حوزه نفت و گاز را در دست دارد. فعالیت‌های مربوط به پالایش و پخش نیز توسط شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی صورت می‌گیرد که یک شرکت دولتی است و در سال ۱۹۹۱ از شرکت ملی نفت ایران جدا شد. این شرکت اداره نه پالایشگاه نفت خام، خطوط لوله انتقال نفت و بیش از هزار جایگاه عرضه سوخت را در دست دارد. فعالیت‌های مربوط به توسعه میادین گازی زیر نظر شرکت ملی گاز ایران، و فعالیت‌های مربوط به پالایش و پخش محصولات پتروشیمی زیر نظر شرکت ملی پتروشیمی ایران صورت می‌گیرند.

نظام مالی

حرکت از قراردادهای بیع متقابل به سمت آی‌پی‌سی

مدل بیع متقابل به دوران پیش از وضع تحریم‌ها مربوط می‌شود. این نوع از قراردادها، قراردادهای خدماتی کوتاه‌مدتی میان شرکت ملی نفت ایران یا یکی از زیرمجموعه‌های آن و یک شرکت خارجی هستند. به موجب این نوع از قراردادها، شرکت خارجی مسئولیت اکتشاف یا توسعه یک میدان را با تأمین کامل منابع مالی مورد نیاز جهت اجرای پروژه می‌پذیرد، اما سهمی از سوخت تولیدی یا دارایی‌های فیزیکی مربوط به پروژه دریافت نمی‌کند، بلکه در مقابل، مبلغی را به عنوان بازپرداخت سالانه بر مبنای یک نرخ بازگشت سرمایه که پیش‌تر در مورد آن توافق شده دریافت می‌کند. میدان مورد نظر باید پس از پرداخت سهم شرکت خارجی (معمولاً در یک بازه زمانی هفت تا نه‌ساله) به شرکت ملی نفت ایران بازگردانده شود.

اما این قراردادها برای شرکت‌های خارجی جذاب نیستند، زیرا انعطاف‌پذیری و بازگشت سرمایه در آن‌ها محدود است. علاوه بر این، این نوع از قراردادها به دلیل تعیین هزینه ثابت و تعیین بازگشت هزینه بر مبنای هزینه‌های سرمایه‌ای اولیه که پیش از توسعه میدان مورد نظر برآورد می‌شوند ریسک بالایی برای سرمایه‌گذاران ایجاد می‌کنند. اتخاذ چنین رویکردی سبب می‌شود که اگر هزینه‌های نهایی بیش از مقدار پیش‌بینی شده باشد، امکان بازگشت آن وجود نداشته باشد و همین مسئله میزان سوددهی یک پروژه را کاهش می‌دهد.

قرارداد نفتی ایران (آی پی سی)

وزارت نفت ایران با هدف افزایش میزان جذابیت صنعت نفت کشور برای سرمایه‌گذاران خارجی نوع تازه‌ای از قراردادها را به شرکت‌های خارجی علاقه‌مند به ورود مجدد به بازار نفت و گاز ایران پیشنهاد کرده است. رئوس کلی این نوع از قراردادها روشن است، اما مفاد آن‌ها تا حدی مبهم باقی مانده است.

یک نسخه پیش‌نویس از جزئیات قراردادهای تازه در اختیار شرکت‌های حاضر در کنفرانس تهران که در روزهای ۲۱ و ۲۲ نوامبر ۲۰۱۵ برگزار شده بود، قرار گرفت. قراردادهای جدید تفاوت‌های قابل توجهی با قراردادهای بیع متقابل خواهند داشت، اما ممکن است این قراردادها هم آن اندازه که انتظار می‌رفت جذاب نباشند. انتظار می‌رود شکل این قراردادها به قرار ذیل باشد:

- این قراردادها از نوع قراردادهای خدمات ریسک هستند که در آن‌ها امکان بازگشت کامل هزینه‌ها در پنج تا هفت سال نخست وجود دارد.
- میزان هزینه بازگشتی به ازای هر بشکه بر مبنای قیمت نفت و میزان پیچیدگی هر پروژه تعیین و در طول مدت اجرای پروژه پرداخت می‌شود.
- طول مدت قرارداد ۲۵ سال خواهد بود و اکتشاف، توسعه و تولید همگی ذیل یک قرارداد واحد تعریف می‌شوند.
- توسعه میادین نفت و گاز ذیل یک قرارداد واحد تعریف می‌شود.
- ابهاماتی که ممکن است برخی سرمایه‌گذاران را از سرمایه‌گذاری در ایران منصرف نمایند شامل موارد زیر است:
 - هنوز مشخص نیست آیا شرکت‌های نفت و گاز قادر به رزرو ذخایر نفتی بدون نقض اصول قانون اساسی ایران هستند یا خیر و اگر چنین امکانی وجود دارد، چگونه می‌توانند نسبت به استفاده از آن اقدام کنند. امکان رزرو ذخایر یکی از معیارهای کلیدی شرکت‌های خارجی برای سرمایه‌گذاری است.
 - سرمایه‌گذاران خارجی ملزم به تشکیل شرکت‌های سرمایه‌گذاری مشترک با شرکت‌های ایرانی در میادین جدید هستند. اما روشن نیست که این سرمایه‌گذاری مشترک در چه قالبی صورت خواهد گرفت و با توجه به تحریم‌ها آیا امکان مشارکت وجود دارد یا خیر.
 - در قراردادهای آی پی سی، بررسی موارد اختلافی منحصراً در حیطه صلاحیت محاکم قضایی ایران تعریف شده است، حال آنکه ارجاع این دسته از موارد به محاکم داوری بین‌المللی در نظر سرمایه‌گذاران مطلوب‌تر است.

زیرساخت‌های نفت و گاز

پالایشگاه‌های نفت

ایران دارای هفت پالایشگاه بزرگ با ظرفیت تولید بیش از ۱۰۰ هزار بشکه در روز و نیز چند مرکز کوچک‌تر، هر کدام با ظرفیت تولید کمتر از ۶۰ هزار بشکه در روز است. بنابر ارزیابی ما، ایران دست کم دارای ده مرکز پالایشگاهی فعال با مجموع ظرفیت ۲ میلیون بشکه در روز است. تمامی پالایشگاه‌ها در ایران زیر نظر شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های شرکت ملی نفت ایران فعالیت می‌کنند. دو فاز نخست پالایشگاه ستاره خلیج فارس (با ظرفیت تولید ۱۲۰ هزار بشکه در روز) فعالیت خود در مقیاس تجاری را آغاز کرده‌اند و فاز سوم این پالایشگاه نیز تا مارس ۲۰۱۹ به طور کامل به بهره‌برداری خواهد رسید. همچنین طرح‌هایی به منظور نوسازی پالایشگاه‌های اصفهان، بندرعباس، تهران، آبادان، اراک و لاوان در دست است.

پالایشگاه‌های ایران

ظرفیت عملیاتی جاری (هزار بشکه در روز)

آبادان	۳۹۹
اصفهان	۳۷۵
بندرعباس	۲۸۴
تهران	۲۴۵
اراک	۲۴۲
تبریز	۱۱۰
شیراز	۵۶
کرمانشاه	۲۲
لاوان	۴۸
ستاره خلیج فارس	۴۵۰
قشم	۱۲۰

منبع: شرکت ملی پخش و پالایش فراورده‌های نفتی ایران، اوپک و مؤسسه فیچ

جایگاه‌های سوخت

شرکت پالایش و پخش فراورده‌های نفتی تنها بازیگر عمده در بازار خرده‌فروشی عرضه سوخت در ایران است که اداره حدود ۱۱۰۰ جایگاه توزیع سوخت را در دست دارد و سهم آن از بازار رسمی نیز ۱۰۰ درصد است.

ذخیره نفت

ظرفیت ذخیره نفت ایران حدود ۶۰ میلیون بشکه است. بر پایه آمار اداره اطلاعات انرژی آمریکا، بخش قابل توجهی از این ظرفیت در پایانه‌های صادراتی این کشور قرار دارد. ظرفیت ذخیره‌سازی در جزیره خارک به عنوان پایانه صادراتی اصلی کشور ۲۰,۲ میلیون بشکه و ظرفیت پایانه صادراتی جزیره لاوان نیز ۵ میلیون بشکه است. ایران تلاش کرده انبارهای ذخیره نفت خود در مجاورت ساحل را با استفاده از انبارهای شناور ذخیره‌سازی تکمیل کند. خبرگزاری فارس در

سال ۲۰۰۸ اعلام کرد که ایران حدود ۲۸ میلیون بشکه نفت خام خود را در نفت‌کش‌هایی دور از ساحل ذخیره کرده است. به تازگی نیز این ارزیابی مطرح شده که احتمالاً حدود ۲۵ تا ۴۰ میلیون بشکه نفت، میعانات گازی و مشتقات نفتی در نفت‌کش‌هایی بر روی آب ذخیره شده‌اند.

پایانه‌های نفتی

ایران با در اختیار داشتن حدود ده پایانه از ظرفیت قابل توجهی در زمینه صادرات نفت و مشتقات نفتی برخوردار است که بیشتر این پایانه‌ها در ساحل جنوبی این کشور واقع شده‌اند. جزایر خارک و لاوان بزرگ‌ترین پایانه‌های نفتی صادراتی ایران هستند. پایانه‌های دیگری نیز در آبادان، ماهشهر، رأس بحرگان، جزیره سیری، بندرعباس و جزیره کیش واقع شده‌اند.

جزیره خارک

پایانه نفتی جزیره خارک که در ۴۸۰ کیلومتری غرب دهانه خلیج فارس قرار گرفته پایانه اصلی صادرات نفت ایران است که ۹۵ درصد از صادرات نفت خام این کشور از طریق آن صورت می‌گیرد. این پایانه که در دهه ۱۹۶۰ احداث شده از طریق یک خط لوله زیربستر دریا به طول ۲۵ کیلومتر به ساحل متصل شده است که از یک ایستگاه پمپاژ در گناوه آغاز می‌شود. این پایانه در دهه ۱۹۹۰ و پس از آسیب‌های وارده به آن در جریان جنگ ایران و عراق بازسازی و ظرفیت صادرات آن نیز به ۵ میلیون بشکه در روز افزایش یافت و بدین ترتیب به یکی از بزرگ‌ترین پایانه‌های نفتی در منطقه تبدیل شد. در ژوئن ۲۰۱۷ و با تکمیل یک برنامه نوسازی، ظرفیت این پایانه به حدود ۸ میلیون بشکه در روز افزایش یافت.

جزیره لاوان

پایانه نفتی جزیره لاوان به پالایشگاه این جزیره با ظرفیت ۳۰ هزار بشکه در روز متصل است و مواد خام مورد نیاز را از میدین زیردریایی نفت و گاز لاوان تأمین می‌کند. طبق آمار اداره اطلاعات انرژی آمریکا، این پایانه نفتی با ظرفیت ۲۰۰ هزار بشکه در روز، یکی از بزرگ‌ترین پایانه‌های نفتی ایران به شمار می‌رود. بزرگ‌ترین میدان تأمین‌کننده مواد خام این پایانه، میدان سلمان است که با یک خط لوله زیردریایی به طول ۱۴۰ کیلومتر به جزیره خارک متصل شده است.

بندر ماهشهر

پایانه بندر ماهشهر تا پیش از احداث پایانه خارک، یکی از پایانه‌های نفتی اصلی ایران بود. این پایانه پس از تکمیل عملیات احداث عمدتاً برای صادرات مشتقات نفتی از پالایشگاه آبادان مورد استفاده قرار گرفت.

خطوط لوله انتقال نفت

بر پایه آمار اداره اطلاعات انرژی آمریکا، شبکه خطوط لوله انتقال نفت در داخل ایران شامل پنج خط لوله مجزا است. دو خط لوله بزرگ‌ترین پالایشگاه کشور در آبادان را به مراکز تولیدی در خوزستان و پالایشگاه اراک در استان مرکزی متصل می‌کنند. یکی از این خطوط لوله به سمت شمال و تا تهران نیز امتداد می‌یابد و در نهایت نیز به پالایشگاه تبریز در شمال

غرب کشور منتهی می‌شود. یک خط لوله دیگر، نفت را از خوزستان به پالایشگاه اصفهان و از آنجا به سمت جنوب شرق و به پالایشگاه کرمان و در نهایت نیز به پالایشگاه بندرعباس و پایانه صادرات نفت در مجاورت تنگه هرمز منتقل می‌کند. پالایشگاه‌های اصفهان و تهران نیز با خط لوله به هم متصل هستند.

خطوط لوله انتقال گاز

ایران از یک شبکه بزرگ و توسعه‌یافته خطوط لوله انتقال گاز داخلی و بین‌المللی برخوردار است و چند پروژه بزرگ نیز در این حوزه در دست انجام هستند. خطوط لوله واردات گاز، ایران را به آذربایجان و ترکمنستان متصل کرده، ظرفیت واردات ایران از این دو کشور را به ترتیب به ۱۰ و ۲۰ میلیارد متر مکعب افزایش داده‌اند. خطوط لوله مخصوص صادرات نیز ایران را به ترکیه (۱۰,۲ میلیارد متر مکعب) و ارمنستان (۲,۳ میلیارد متر مکعب) متصل کرده‌اند. در صورت احداث خطوط لوله جدیدی که طرح ساخت آن‌ها ارائه شده است، ظرفیت صادرات گاز ایران به ترکیه افزایش خواهد یافت و امکان صادرات گاز به پاکستان و هند نیز فراهم خواهد شد.

خط لوله‌های پیشنهادی اصلی					
نام پروژه	اندازه	واحد	شرکت‌ها	پیش‌بینی پایان	وضعیت
خط لوله زیر دریایی ایران و عمان	۱۰,۲۲	میلیارد متر مکعب در سال	دولت عمان (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده) شرکت مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی ایران (حمایت‌کننده)	-	مطالعات امکان‌سنجی
خط لوله ایران-پاکستان - هند-چین	۴۰	میلیارد متر مکعب در سال	دولت چین (حمایت‌کننده)، دولت هند (حمایت‌کننده)، دولت پاکستان (حمایت‌کننده) و دولت ایران (حمایت‌کننده)	۲۰۱۷	در حال ساخت
خط لوله ایران-کویت	-	-	شرکت نفت کویت (حمایت‌کننده)، شرکت ملی صادرات گاز ایران (حمایت‌کننده)	-	در مرحله برنامه‌ریزی
خط لوله ایران (میدان گازی پارس جنوبی) - عراق (بصره)	۱۰۰	کیلومتر	دولت عراق (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده)	۲۰۱۶	کامل شده
خط لوله سوخت تبریز (آذربایجان شرقی ایران) - یراسخ (آرات ارمنستان)	-	-	دولت ارمنستان (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده)	-	در مرحله برنامه‌ریزی
خط لوله گاز زیر دریایی ایران-هند	-	-	دولت هند (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده)	-	در مرحله برنامه‌ریزی

منبع: مؤسسه فیچ

مخازن گاز برنامه‌ریزی شده، در حال ساخت و عملیاتی شده

تأسیسات	وضعیت	ظرفیت (میلیارد متر مکعب)
شورجه	عملیاتی	۴,۸
سراجه	عملیاتی	۳,۳
نصرآباد	در جریان ساخت	۴,۵
یورتشا	در جریان ساخت	-
قزل‌تپه	برنامه‌ریزی شده	-

منبع: شرکت ملی گاز ایران، منابع مختلف، مؤسسه فیچ

عرصه رقابت

خلاصه وضعیت

صنعت نفت در ایران به طور کامل در کنترل دولت قرار دارد. وزارت نفت کنترل شرکت ملی نفت ایران را در دست دارد و این شرکت نیز کنترل تمامی شرکت‌های نفت کشور و بخش عمده تولید را در اختیار دارد و یا دست کم سهم عمده‌ای در این شرکت‌ها دارا است. به دلیل تأثیرات ناشی از تحریم‌ها، شرکت‌های نفتی خارجی اندکی در ایران فعالیت دارند.

شرکت ملی نفت چین (سی‌ان‌پی‌سی) و شرکت نفت و پتروشیمی چین (سینوپک) در ایران فعالیت داشته‌اند، اما از زمان برداشته شدن محدودیت‌های مربوط به صادرات نفت خام در ژانویه ۲۰۱۶، تنها فعالیت‌های مربوط به میادین اصلی را پیش برده‌اند. سایر شرکت‌های ملی نفت از روسیه، هند و آسیای جنوب شرقی نیز برای ورود به بازار ایران ابراز تمایل کرده‌اند. اما دورنمای این همکاری‌ها در پی وضع مجدد تحریم‌ها روشن نیست.

توتال تنها شرکت نفتی غربی بود که در پی لغو تحریم‌ها در سال ۲۰۱۶ به سرمایه‌گذاری در این کشور از طریق شراکت با شرکت ملی نفت چین در توسعه فاز ۱۱ میدان گازی پارس جنوبی متعهد شد. اما این شرکت در اوت ۲۰۱۸ تحت فشار تحریم‌ها رسماً از این پروژه خارج شد. پس از آن نیز شرکت ملی نفت چین سرمایه‌گذاری در این پروژه را به حال تعلیق درآورد و اکنون نیز تصمیم گرفته به طور کامل از آن خارج شود.

شرکت‌های غیر از شرکت ملی نفت ایران که در بخش نفت ایران مشارکت دارند

شرکت	میدان	تاریخ	نوع
لوک اوپل	آب تیمور / منصوری	۱۴ ژانویه ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
توتال	آزادگان جنوبی	۲۴ مارس ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
وینترشال	بند کرخه	۱۲ آوریل ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
اواموی	منطقه زاگرس	۴ مه ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
زاروبزنت	آبان / پایدار غرب	۱۳ ژوئیه ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
نفت و گاز پرشیا	فاز ۲ یاران شمالی	۴ اکتبر ۲۰۱۶	آی‌پی‌سی
نفت و گاز پرشیا	کوپال ای‌اوار	۴ اکتبر ۲۰۱۶	آی‌پی‌سی
نفت و گاز پرشیا	ماران ای‌اوار	۴ اکتبر ۲۰۱۶	آی‌پی‌سی
تات‌نفت	دهلران	۸ اکتبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
پی‌جی‌ان‌آی‌جی	سومار	۶ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
توتال (۵۰،۱)، سی‌ان‌پی‌سی (۳۰)، پتروپارس (۱۹،۹)	فاز ۱۱ پارس جنوبی	۸ نوامبر ۲۰۱۶	اچ او اف
دی‌ان‌او	چنگوله	۱۶ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
پرگاسم	شادگان / ارگ سفید / کراچانی	۲۳ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
شلومبرژه	شادگان / ارگ سفید / پارسی	۲۷ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
ب‌تی‌تی‌ای‌پی	چنگوله / بلال / دلامپری	۶ دسامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
شل	آزادگان جنوبی / یادآوران / کیش	۷ دسامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
گازپروم نفت	چنگوله / چشمه	۱۳ دسامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
شرکت سرمایه‌گذاری غدیر	کیش، سپهر، جفیر و فاز ۳ دارخوین	۱۹ آوریل ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
انی	کیش و دارخوین	۱۹ ژوئن ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
گازپروم	فرزاد ب	۳ ژوئن ۲۰۱۷	توافق اولیه
زاروبزنت	شادگان و رگ سفید	۱۷ ژوئیه ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
اوا‌ای‌سی، گازپروم نفت	چنگوله / آذر	۳۰ ژوئیه ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
سفره گاز	فازهای ۲ و ۳ پارس جنوبی	۶ سپتامبر ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
زاروبزنت / دانا	پایدار و آبان	۱۴ مارس ۲۰۱۸	آی‌پی‌سی
پرتامینا	منصوری	۲۸ مارس ۲۰۱۸	آی‌پی‌سی

منبع: مؤسسه فیچ

نگاهی به شرایط منطقه

نگاهی به شرایط صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

نمای کلی: علی‌رغم فشارهای کوتاه‌مدت بر طرف عرضه به واسطه کاهش بهای نفت، کاهش داوطلبانه میزان تولید از سوی تولیدکنندگان و تحریم‌های آمریکا، منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا همچنان دلیل افزایش عرضه جهانی به موازات افزایش سرمایه‌گذاری از سوی تولیدکنندگان به منظور درآمدزایی از منابع سرشار منطقه در دهه پیش رو خواهد بود. نفت همچنان بخش اصلی عرضه را در بازه زمانی مورد پیش‌بینی تشکیل خواهد داد، اما با توجه روزافزون دولت‌ها به توسعه منابع داخلی، بر سهم گاز نیز در سبد عرضه افزوده خواهد شد. میزان تقاضا برای گاز نیز به سرعت و به موازات میزان عرضه رشد خواهد کرد و پیش‌بینی می‌شود میزان تقاضا برای نفت نیز پس از افتی چندساله و به پشتوانه تأثیر مثبت عوامل بنیادی جمعیتی و کلان مجدداً در مسیر رشد قرار گیرد.

به منظور برجسته‌سازی محورهای کلیدی در پیش‌بینی شرایط صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، کشورهای این منطقه را بر مبنای شاخص‌های کلیدی ذیل با یکدیگر مقایسه کرده‌ایم:

- میزان تولید نفت
- میزان مصرف نفت
- ظرفیت پالایش
- تولید گاز
- مصرف گاز

کشورهایی که در این تحلیل مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند شامل الجزایر، بحرین، مصر، ایران، عراق، اردن، کویت، لبنان، لیبی، عمان، قطر، عربستان سعودی، سوریه، تونس، امارات متحده عربی و یمن هستند.

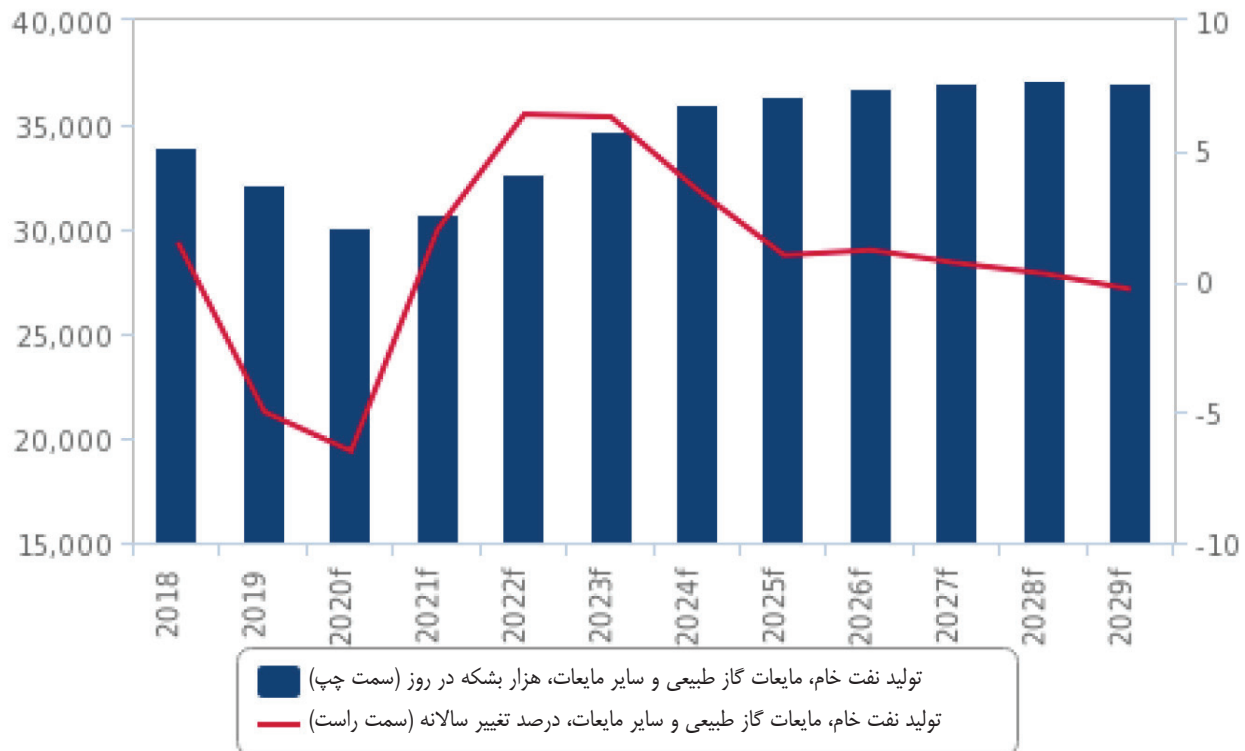
تولید نفت: خیز کشورهای حوزه خلیج فارس برای احیای روند رشد تولید

در فصل پیش شاهد احیای توافقی کاهش تولید اعضای اوپک پلاس بودیم و میزان پابندی به مفاد این توافق نیز بالا بوده و انتظار می‌رود اوپک همچنان مدیریت دقیق بر بازار را در فصل چهارم سال ۲۰۲۰ و نیز در سال ۲۰۲۱ ادامه دهد. این مسئله میزان تولید در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا را به شدت کاهش خواهد داد. پیش‌بینی ما بر این فرض استوار است که این توافق تا سال ۲۰۲۲ پابرجا خواهد بود. با این حال، پابندی به این توافق در طی زمان کاهش یافته و همکاری سعودی-روسی و فراتر از آن، انسجام درون گروه را در معرض ریسک قرار می‌دهد. علاوه بر این، افزایش تولید در میان تولیدکنندگان غیرمشارکت‌کننده (شامل لیبی و ایران) این احتمال را کاهش می‌دهد که با بازگشت قیمت‌ها، این گروه توافقات مربوط به کاهش تولید را تعمیق داده یا گسترش دهد.

افت بهای نفت سبب افزایش فشارهای مالی بر دولت‌های منطقه شده و پیش‌بینی می‌شود شرکت‌های ملی نفت در واکنش به این مسئله میزان هزینه‌های سرمایه‌ای خود را در سال ۲۰۲۰ به میزان معناداری کاهش دهند. مخارج سرمایه‌ای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در این سال حدود ۲۱,۵ درصد کاهش خواهد یافت. اجرای برخی از پروژه‌های در دست توسعه با تأخیر مواجه شده و دست کم یک پروژه عمده نیز لغو شده است. اما علی‌رغم این روندهای نامطلوب ابتدایی، پیش‌بینی می‌شود کشورهای حوزه خلیج فارس در کنار آمریکا همچنان نقشی کلیدی در رشد میزان تولید در بازه زمانی ده ساله مورد پیش‌بینی ما تا سال ۲۰۲۹ داشته باشند و حدود ۴,۳۲ میلیون بشکه در روز به سبد عرضه اضافه نمایند. کشورهای شورای همکاری خلیج فارس همچنان پیشتاز رشد خواهند بود، جایی که تولید قرار است در طول این دوره تا ۲,۸۴ میلیون بشکه در روز افزایش یابد. رشد در خاورمیانه غیر از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس هم با ۲,۰۲ میلیون بشکه در روز، مثبت است. با این حال، این رشد عمدتاً مربوط به ایران (افزایش ۲,۰۵ میلیون بشکه در روز) و در نتیجه بازگشت میزان تولید ناشی از رفع تحریم‌ها و نه اضافه شدن میدان جدید است. چشم‌انداز آفریقای شمالی نیز نزولی است، به گونه‌ای که عرضه حدود ۵۴۱ هزار بشکه در روز کاهش می‌یابد که بیشتر مربوط به الجزیره است.

تولید در خاورمیانه و شمال آفریقا آماده پرش است

تولید نفت خام، میعانات و مایعات گاز طبیعی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، هزار بشکه در روز

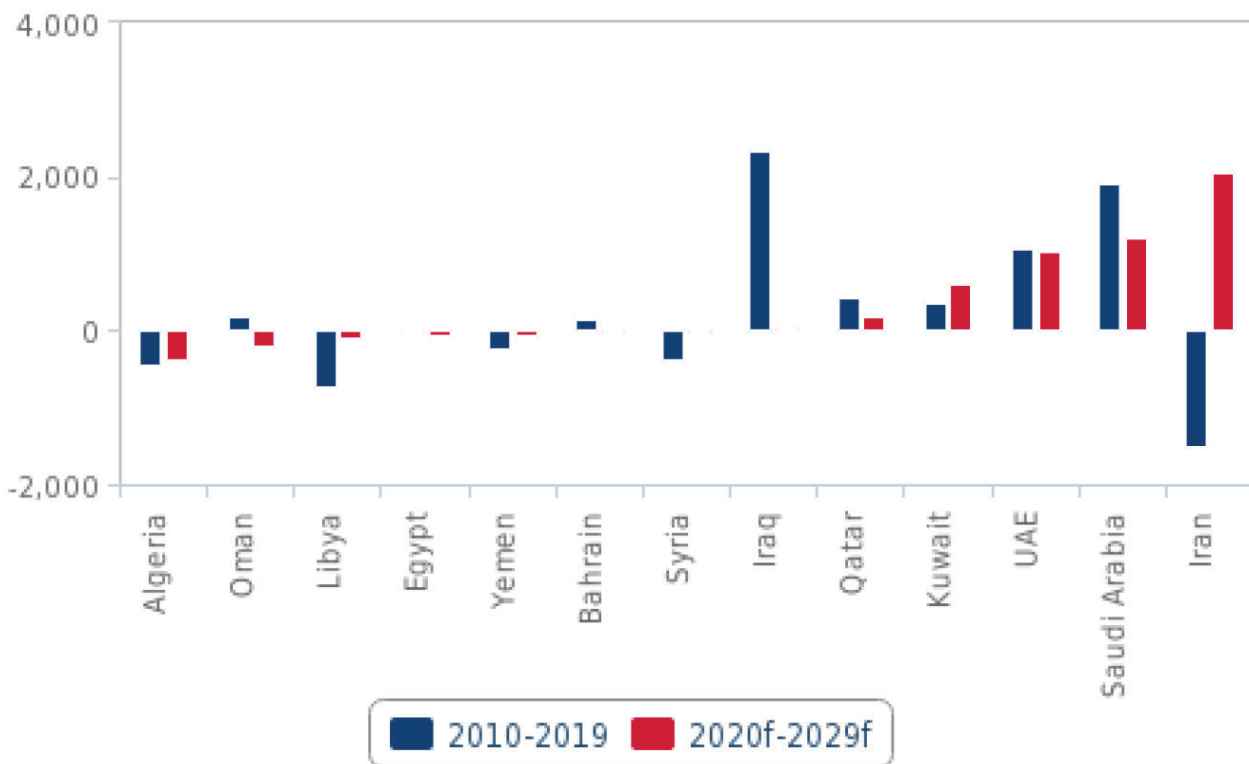
e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی و مؤسسه فیچ

عربستان سعودی برای حفظ ظرفیت تولید ۱۲,۰ میلیون بشکه در روز سرمایه‌گذاری‌های هنگفتی انجام داده و اعلام کرده که سرگرم بررسی امکان افزایش این ظرفیت به ۱۳ میلیون بشکه در روز است. با خارج شدن عرضه‌های دارای هزینه تمام شده بالاتر از منحنی هزینه به واسطه ازسرگیری روند افت قیمت‌ها، انتظار می‌رود عربستان سعودی بخش بیشتری از ظرفیت مازاد خود را در درازمدت فعال نگاه دارد و میزان عرضه در سال ۲۰۲۹ به میزان ۱,۲۱ میلیون بشکه در روز بیش از سال ۲۰۱۹ باشد. پیش‌بینی ما در مورد امارات متحده عربی نیز به واسطه منابع کشف‌شده عظیم، ازسرگیری فعالیت‌های اکتشافی و نقش فزاینده بازیگران خارجی و فعالان بخش خصوصی، بسیار خوشبینانه است. میزان افزایش تولید امارات متحده عربی در پایان بازه زمانی مورد نظر، حدود ۱,۰۴ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی شده است. برای کویت نیز رشد قابل توجه میزان تولید به میزان ۶۲۶ هزار بشکه در روز در طی ده سال آینده پیش‌بینی می‌شود. بخش قابل توجهی از این رشد ناشی از آغاز به کار مجدد منطقه تقسیم‌شده بی‌طرف^۱ (۵۰۰ هزار بشکه در روز) مشترک با عربستان سعودی و افزایش تولید پس از انقضای مدت اجرای توافق کاهش تولید اوپک است. این کشور برای سرمایه‌گذاری ورودی با چالش مواجه است (که نشانگر محیط سرمایه‌گذاری نامطلوب است) و دولت مجبور به تکیه بر اهداف بلندپروازانه رشد تولید خود خواهد بود.

¹ Neutral Partitioned Zone

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در رشد تولید دست بالا را دارند

تغییر خالص در تولید گاز مایع، نفت خام و میعانات کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا (هزار بشکه در روز)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

ایران و عراق، بیشترین سهم از تولید کشورهای غیرعضو شورای همکاری خلیج فارس را دارند، اما هردوی این کشورها با چالش‌های عمده‌ای در این زمینه مواجه هستند. علی‌رغم برخورداری عراق از منابع عظیم زیرزمینی، پیش‌بینی می‌شود رشد تولید نفت عراق (افزایش ۳۴ هزار بشکه در روز) در ده سال آینده به واسطه شرایط نامناسب مالی و اخذ مجوز و محدودیت‌های مالی پیش روی دولت ضعیف باشد. همین عوامل سبب می‌شوند شرکت‌های نفتی بین‌المللی نیز سرمایه خود را در بازه‌های سه‌ماهه پیش رو از این بازار خارج کنند و همین مسئله کاهش حجم تولید سالانه را در بازه زمانی ۲۰۲۰-۲۲ به همراه خواهد داشت. کاهش میزان تولید ایران به دلیل تحریم‌های آمریکا نیز در دهه ۲۰۲۰ و با لغو احتمالی این تحریم‌ها جبران خواهد شد. علاوه بر این، ریاست جمهوری بایدن می‌تواند این زمان‌بندی را تسریع نماید، به گونه‌ای که برخی از این بازگشت حجم‌ها احتمالاً تا نیمه دوم سال ۲۰۲۱ محقق می‌گردد. اما امکان رشدی بیش از این با توجه به عدم تمایل بازیگران خارجی برای ورود به این بازار و نیز رقابت جهانی شدید بر سر جذب سرمایه، محدود است.

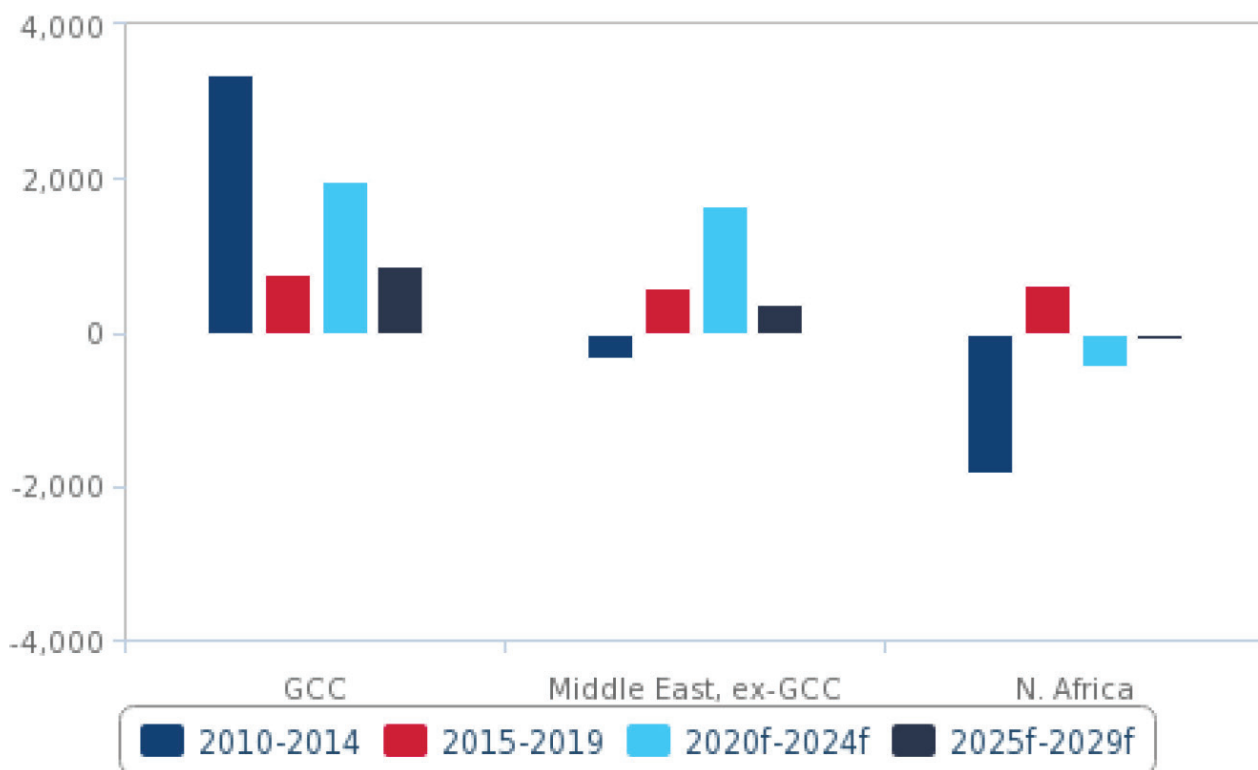
منطقه شمال آفریقا نیز دورنمای مناسبی ندارد. میزان تولید نفت لیبی در سال جاری به واسطه آغاز مجدد مناقشات داخلی در این کشور به شدت افت کرده و به زحمت به بیش از ۱,۰ میلیون بشکه در روز می‌رسد. تلاش‌ها برای یافتن یک راه حل سیاسی پایدار برای این مناقشه همچنان ادامه دارد، اما تا کنون روند پیشرفت این تلاش‌ها کند بوده است. با این حال، خلیفه حفتر - رهبر ارتش ملی لیبی - اخیراً وعده داده که انسداد بنادر را رفع کند، که احتمالاً در فصل چهارم شاهد

بازگشت این حجم خواهیم بود. با توجه به بی‌ثباتی در چشم‌انداز اقتصادی و امنیتی داخلی، پیش‌بینی در مورد حفظ این میزان تولید از قطعیت بالایی برخوردار نخواهد بود. هر گونه افزایش قابل توجه در حجم تولید بیش از ۱,۰ میلیون بشکه در روز مستلزم تداوم ثبات و سرمایه‌گذاری عظیم فعالان بخش خصوصی خواهد بود که با توجه به روند نزولی کنونی، تحقق آن بعید به نظر می‌رسد. با توجه به سلطه شدید شرکت دولتی سوناتراچ بر صنعت نفت الجزایر و مشکلات این شرکت برای مهار نرخ کاهش میزان استخراج از میادین اصلی و در حال فرسودگی خود و نیز برنامه این شرکت برای کاهش هزینه‌های سرمایه‌ای خود در واکنش به افت بهای نفت، دورنمای ما برای الجزایر نیز بدبینانه است. اصلاحات در حوزه سوخت‌های فسیلی که از نوامبر سال ۲۰۱۹ در این کشور به موعده اجرا گذاشته شده‌اند تا حدی دورنمای سرمایه‌گذاری خارجی در درازمدت را تقویت کرده‌اند، اما احتمالاً بازگشت کامل قیمت‌ها به شرایط قبل نیز برای تحقق این امر ضروری خواهد بود. مصر که در صنعت گاز کارنامه روشنی در میان کشورهای منطقه دارد در زمینه تولید نفت به واسطه فرسودگی میادین نفتی و عدم کشف مقادیر کافی منابع نفت خام به منظور جبران روند افت استخراج، با افت تولید در درازمدت مواجه خواهد شد. منابع این کشور عمدتاً به شکل گاز هستند، اما میعانات گازی و گاز مایع تا حدی میزان عرضه نفت را تقویت می‌کنند.

کشورهای شمال آفریقا کماکان از رقابت بازمی‌مانند

تغییر خالص در تولید گاز مایع، نفت خام و میعانات کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا (هزار بشکه در روز)

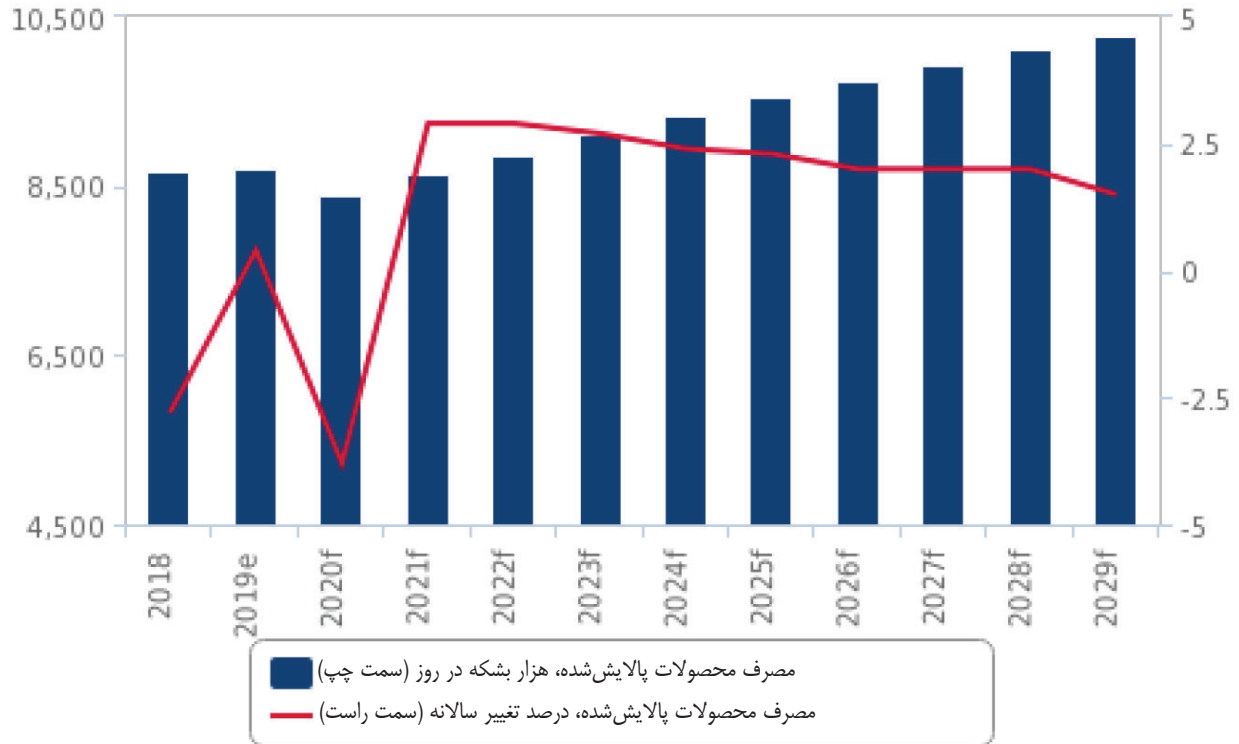
e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

مصرف سوخت‌های پالایش‌شده: شیوع کووید-۱۹ به مثابه یک مانع

شیوع ویروس کووید-۱۹ و محدودیت‌های حاصل از آن، میزان تقاضا برای نفت را در سال ۲۰۲۰ و پس از آن به شکل معناداری کاهش خواهند داد. داده‌های ما، کاهش ۷ درصدی میزان تقاضا در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا را نشان می‌دهد، در حالی که میزان افت پیش‌بینی شده ما برای تقاضا در سطح جهانی ۶,۲ درصد است که نشانگر افت معنادار تقاضا نسبت به انتظارات ما است. در صورت وخیم‌تر شدن شرایط مربوط به شیوع ویروس کووید-۱۹ و نیز با توجه به افت بهای نفت که دامنه تأثیرات آن به بخش‌های غیرنفتی اقتصاد نیز کشیده خواهد شد، ریسک‌ها در کل منطقه به سمت تنزل میل خواهند کرد.

شیوع کووید-۱۹ به مثابه یک مانع

مصرف سوخت‌های پالایش‌شده در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا (۲۰۱۸-۲۰۲۹)

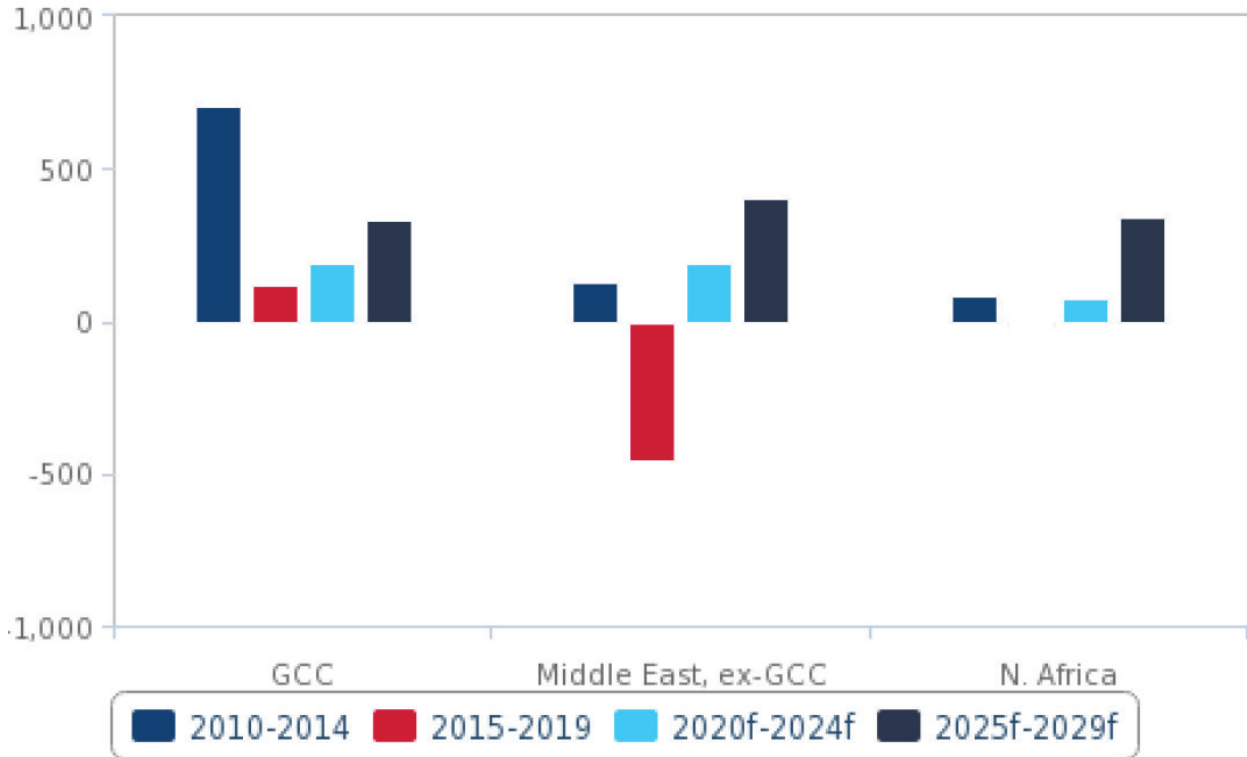

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

پیش‌بینی ما در حال حاضر، یک جهش قوی در تقاضا در میان‌مدت است که به رشد اقتصادی قوی‌تر در بازه زمانی ۲۰۲۰-۲۰۲۴ در قیاس با بازه زمانی ۲۰۱۹-۲۰۱۵ کمک خواهد کرد. با این حال، این تا حدی زیادی نشانگر ضعف در دوره پسین و نه قوت خاص در دوره پیشین است. پس از آخرین سقوط بهای نفت در سال ۲۰۱۴، بسیاری از کشورها برنامه‌های گسترده‌ای را در حوزه هدفمندی یارانه‌ها به موعدها اجرا گذاشتند و همین مسئله در کنار مشکلات اقتصادی داخلی به آغاز رکودی چندساله در تقاضا منجر شد. انتظار نمی‌رود در اکثر کشورها شاهد انجام اصلاحات بیشتری در راستای هدفمندی یارانه‌ها باشیم؛ اصلاحاتی که می‌توانند مانع بزرگی را در مسیر رشد اقتصادی از سر راه بردارند که در جریان آخرین روند احیای مجدد بهای نفت نیز خود را نشان داده است.

تقاضا در منطقه افزایش خواهد یافت

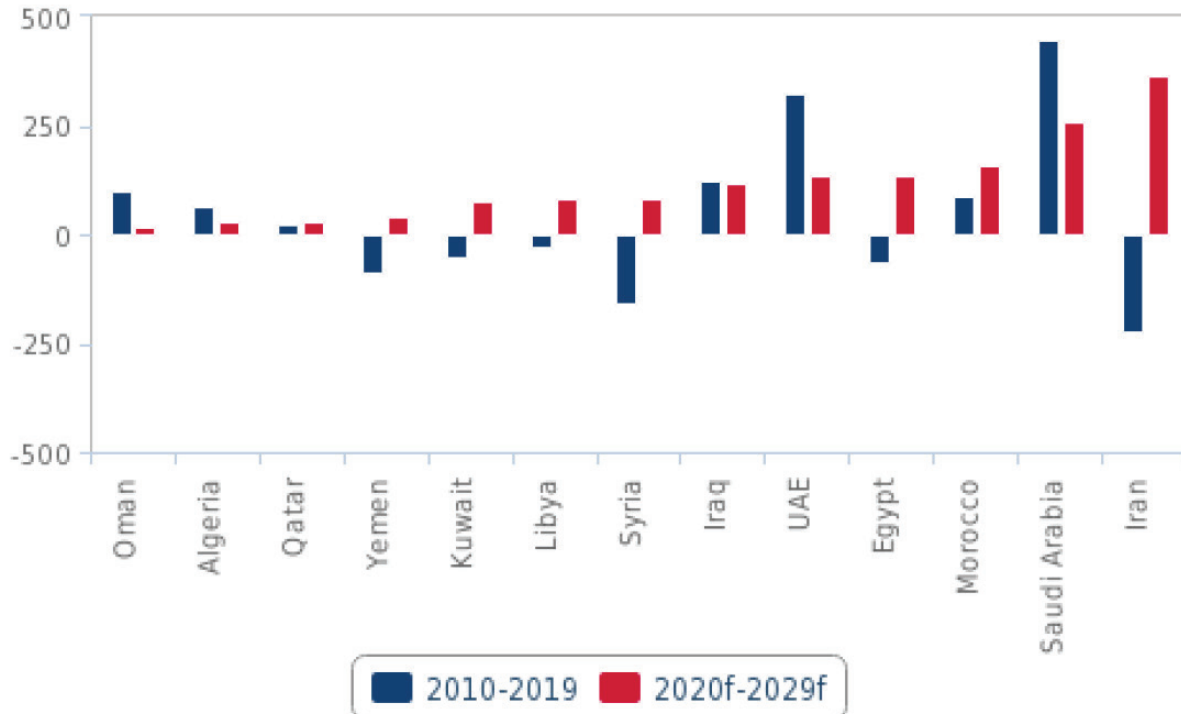
تغییر خالص در مصرف سوخت‌های پالایش‌شده در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا (هزار بشکه در روز)

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ
 اما با توجه به عواملی همچون جمعیت جوان و دورنمای روشن فروش در بخش خودرو، دورنمای درازمدت منطقه همچنان به طور کلی مثبت است. علاوه بر این، انتظار می‌رود توسعه صنایع پالایش محصولات پتروشیمی و سایر صنایع انرژی‌بر با سرعت ادامه یابد و همین مسئله منابع تازه‌ای برای تقاضای سوخت‌های مایع ایجاد نماید. افزایش مجدد بهای نفت که انتظار می‌رود هزینه‌کرد دولت و روند تولیدات صنعتی را از اوایل تا اواسط دهه ۲۰۲۰ تحریک کند، رشد مصرف در سطح منطقه را نیز تحریک خواهد کرد. طبق پیش‌بینی‌های ما، میزان مصرف محصولات پالایش‌شده در خاورمیانه و شمال آفریقا در ده سال آینده ۱,۵۵ میلیون بشکه در روز افزایش یافته و تا سال ۲۰۲۹ به ۱۰,۲ میلیون بشکه در روز می‌رسد.

رشد تقاضا در سراسر منطقه

تغییر خالص در مصرف محصولات پالایش‌شده، هزار بشکه در روز

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

ظرفیت پالایش: پیش‌بینی رشد تولید سوخت

در کوتاه‌مدت، صنایع پالایشگاهی در سطح جهان به دلیل افت تقاضای ناشی از شیوع کووید-۱۹ و فشار شدید ناشی از این کاهش بر حاشیه سود صنایع پالایشگاهی، همچنان با فشارهای قابل توجهی مواجه خواهد بود. این مسئله به کاهش نرخ بهره‌برداری منجر خواهد شد و حتی می‌تواند به تعطیلی برخی پالایشگاه‌های دارای کارایی کمتر نیز بیانجامد. پروژه‌های پایین‌دستی نیز مانند پروژه‌های بالادستی با خطر لغو یا تأخیر مواجه خواهند بود. با این حال، اکثر پروژه‌های در دست احداث مراکز پالایشگاهی جدید در مراحل پایانی هستند و بعید است که اجرای آن‌ها متوقف شود. اجرای بسیاری از پروژه‌ها نیز به دسترسی به مقادیر بالایی مواد خام اولیه کم‌هزینه و حمایت قوی دولت بستگی دارد.

پیش‌بینی می‌شود ظرفیت صنایع پالایشگاهی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در پنج سال آینده رشد بالایی را تجربه کند و با رشدی معادل حدود ۱,۲۹ میلیون بشکه در روز، در سال ۲۰۲۴ به ۱۳,۲۶ میلیون بشکه در روز برسد. ظرفیت‌افزایی در نیمه دوم بازه زمانی موردنظر (افزایش ۸۱۳ هزار بشکه در روز) با توجه به محدودیت‌های کنونی دولت‌ها در زمینه بودجه، افزایش اشباع بازارهای جهانی و تغییر سمت و سوی هزینه‌های سرمایه‌ای از احداث مراکز پالایشگاهی جدید به بازسازی یا تغییر کاربری مراکز پیشین، احتمالاً با سرعت کمتری صورت خواهد گرفت.

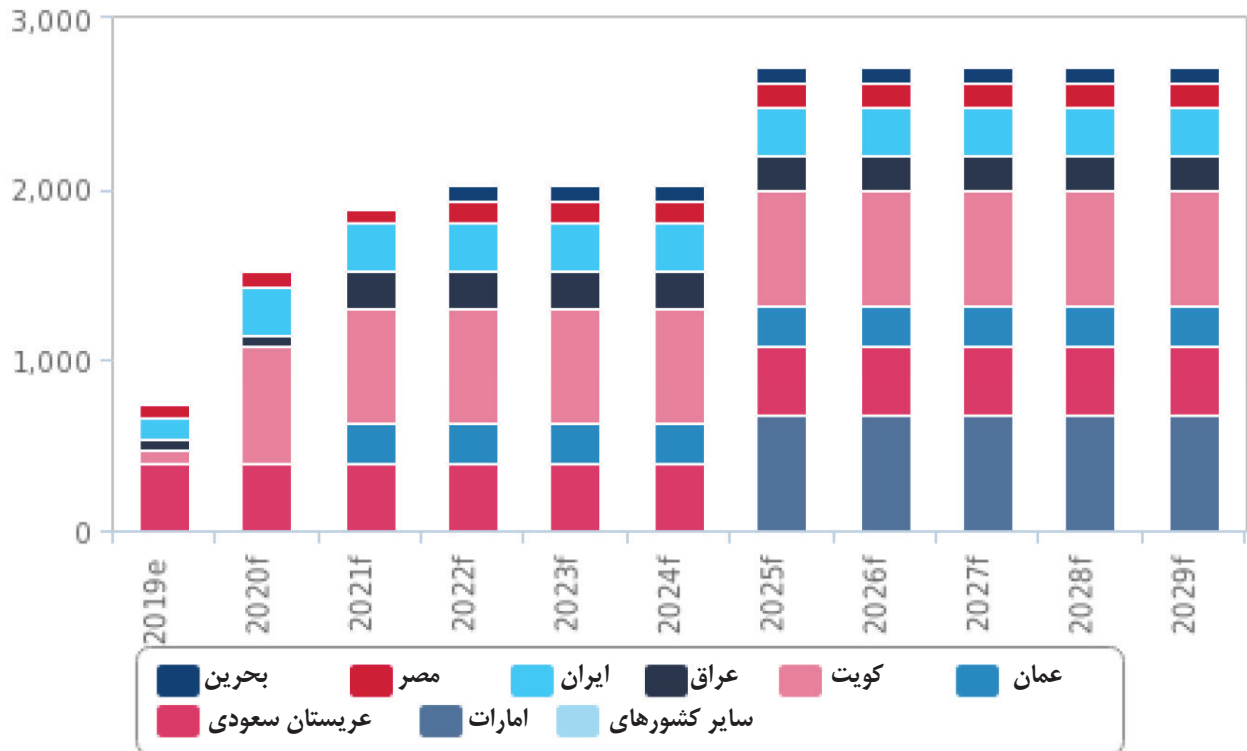
سرمایه‌گذاری‌های جدید در میان چندین طرح توسعه توزیع شده‌اند. مراکز کلیدی کمک‌کننده به این روند رشد به قرار ذیل هستند:

- پالایشگاه جزان در عربستان سعودی با ظرفیت ۴۰۰ هزار بشکه در روز که در سال ۲۰۲۰ به ظرفیت کامل عملیاتی خواهد رسید.
 - پالایشگاه الزور در کویت با ظرفیت تولید ۶۱۵ هزار بشکه در روز که آن نیز قرار است در سال ۲۰۲۰ کار خود را آغاز کند.
 - پالایشگاه کربلا در عراق با ظرفیت تولید ۱۴۰ هزار بشکه در روز که در ابتدا قرار بود در سال ۲۰۲۰ افتتاح شود، اما اکنون افتتاح آن به سال ۲۰۲۲ موکول شده است. این پالایشگاه تکمیل‌کننده پالایشگاه CDU است که با ظرفیت تولید ۷۰ هزار بشکه در روز در سال ۲۰۱۹ در بصره راه‌اندازی شد. عراق همچنین سرگرم احیای ظرفیت‌های آسیب‌دیده در جریان مناقشات داخلی در این کشور است.
 - پالایشگاه ستاره خلیج فارس در ایران با ظرفیت تولید ۳۶۰ هزار بشکه در روز که آخرین فاز آن با ظرفیت تولید ۱۲۰ هزار بشکه در روز در سه‌ماهه نخست سال ۲۰۱۹ به بهره‌برداری رسید و انتظار می‌رود با افتتاح فاز چهارم این پالایشگاه، میزان تولید آن تا سال ۲۰۲۰ به ۵۴۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد.
 - توسعه پالایشگاه روئیس در امارات متحده عربی که با تکمیل آن تا اواسط سال ۲۰۲۰، ۶۰۰ هزار بشکه در روز به ظرفیت تبدیل کامل این کشور افزوده خواهد شد.
 - افزایش ظرفیت پالایشگاه سیترا در بحرین به میزان ۹۰ هزار بشکه در روز که قرار است عملیات مربوط به آن در سال ۲۰۲۲ تکمیل شود.
 - پالایشگاه ضقم در عمان به عنوان یک پالایشگاه تازه تأسیس ۲۳۰ هزار بشکه در روز به ظرفیت تولید صنایع پالایشگاهی این کشور خواهد افزود و قرار است عملیات ساخت آن تا سال ۲۰۲۱ تکمیل شود.
- به موازات فعال شدن تدریجی این ظرفیت‌های اضافی، تمرکز سرمایه‌گذاران از افزایش ظرفیت به سمت پروژه‌های بازسازی، عمدتاً در زمینه تولید سوخت‌های پاک، نوسازی ظرفیت‌های مربوط به پسماندها و حذف گلوگاه‌های کاری حرکت خواهد کرد. این سرمایه‌گذاری‌ها برای تجهیز پالایشگاه‌های قدیمی به منظور رقابت در بازارهای جهانی با توجه به سخت‌گیرانه‌تر شدن استانداردهای مربوط به تولید سوخت و تغییر سبد محصولات ضروری هستند.

تحولات ظرفیت

تغییرات خالص سالانه در ظرفیت پالایشگاهی خاورمیانه و شمال آفریقا (هزار بشکه در روز)

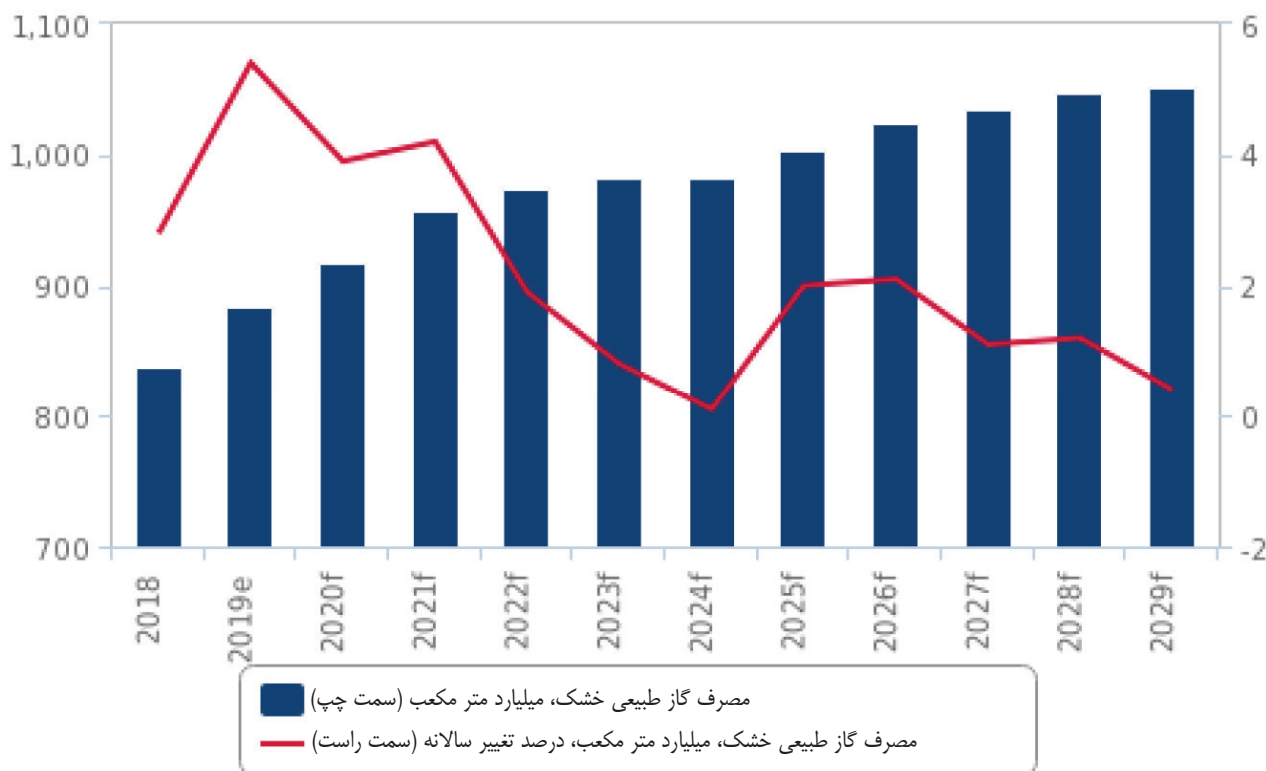
e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

تولید گاز: افت قیمت‌ها عامل تأخیر در پروژه‌ها

قیمت‌ها در کشورهای بزرگ تولیدکننده گاز و نیز قیمت نقدی گاز مایع در سطح منطقه در سال ۲۰۱۹ و به موازات پیشی گرفتن رشد عرضه بر تقاضا، قیمت‌های نقدی گاز را به شکل بی‌سابقه‌ای کاهش داده است. اما در مورد گاز، برخلاف نفت، ضعف قیمت‌ها به کاهش گسترده تولید منجر نخواهد شد، هرچند کاهش بودجه حجم تولید میادین قدیمی‌تر را در معرض خطر قرار می‌دهد. این مسئله به بروز تأخیر در اجرای پروژه‌های در دست برنامه‌ریزی و کندی روند توسعه منجر خواهد شد. به عنوان نمونه، قطر که بیشترین میزان رشد در منطقه را به خود اختصاص داده، اعلام کرده که راه‌اندازی پروژه تولید گاز مایع در این کشور از سال ۲۰۲۴ به سال ۲۰۲۵ موکول شده است. شرکت ملی نفت ابوظبی نیز اجرای پروژه گازی دلما را لغو کرده است.

تمرکز استراتژیک بر گاز طبیعی

تولید گاز طبیعی در خاورمیانه و شمال آفریقا، میلیارد متر مکعب

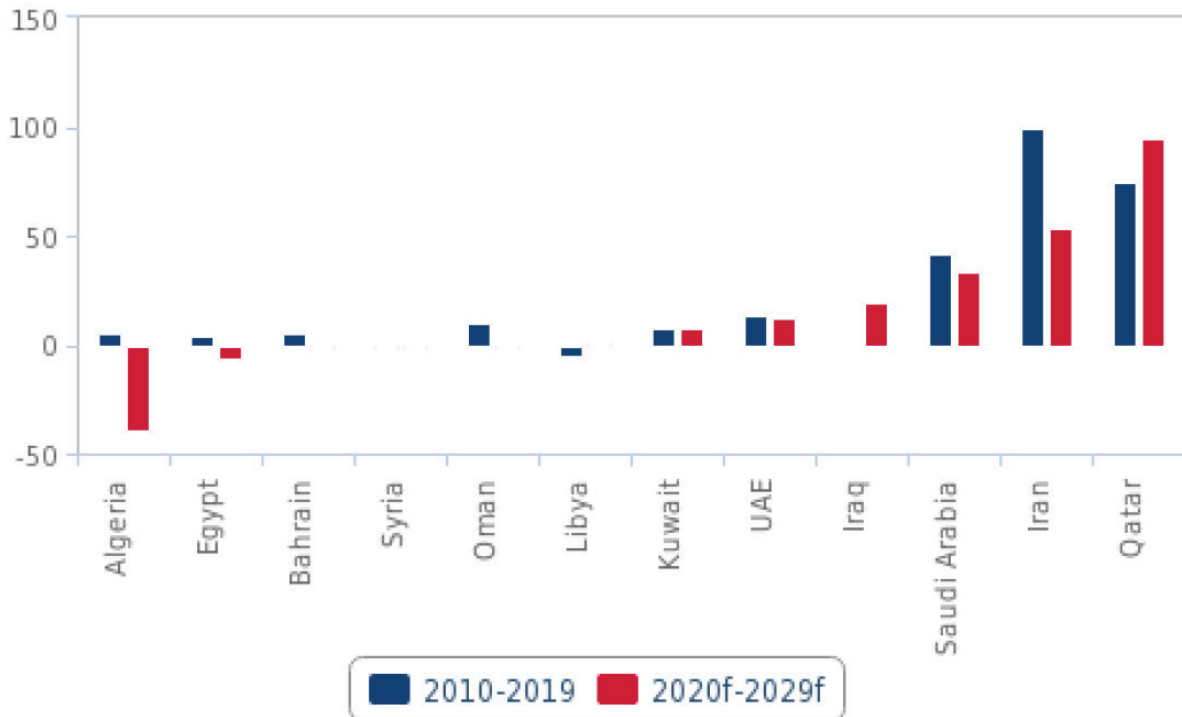

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

دورنمای عوامل بنیادی در درازمدت در بخش گاز نیز مانند صنعت نفت همچنان مثبت است و پیش‌بینی می‌شود میزان تولید گاز منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا با افزایش ۱۷۰ میلیارد متر مکعبی (۲۰,۲ درصد) به ۱۰۱۲ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۲۹ برسد. چند کشور عمده مصرف‌کننده گاز تصمیم گرفته‌اند به منظور متنوع‌سازی سوخت مورد استفاده در تولید برق، آزادسازی حجمی از نفت خام جهت صادرات و تهیه خوراک مورد نیاز جهت افزایش تولید محصولات پتروشیمی، سهم گاز طبیعی در سبد انرژی خود را افزایش دهند. به باور ما با توجه به اهمیت راهبردی افزایش تولید گاز در بسیاری از بازارهای منطقه، تولیدکنندگان اصلی همچنان به سرمایه‌گذاری به منظور توسعه منابع عظیم و دست‌نخورده علی‌رغم بروز تأخیر در برخی از این سرمایه‌گذاری‌ها ادامه خواهند داد (البته بخشی از پروژه‌ها با تأخیر مواجه می‌شوند). بخش بزرگی از حجم کنونی تولید گاز در منطقه با میدین نفتی مشترک است و افزایش تقاضا برای بازتزیق گاز به این میدین به کاهش حجم تولید منجر شده است. ساخت پالایشگاه‌های گازی جدید و مجزا از میدین نفتی راه حل اصلی برای افزایش میزان تولید در آینده خواهد بود.

قطر پیشرو در رشد منطقه‌ای خواهد بود

تغییر خالص در تولید گاز طبیعی خشک در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا (میلیارد متر مکعب)

برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

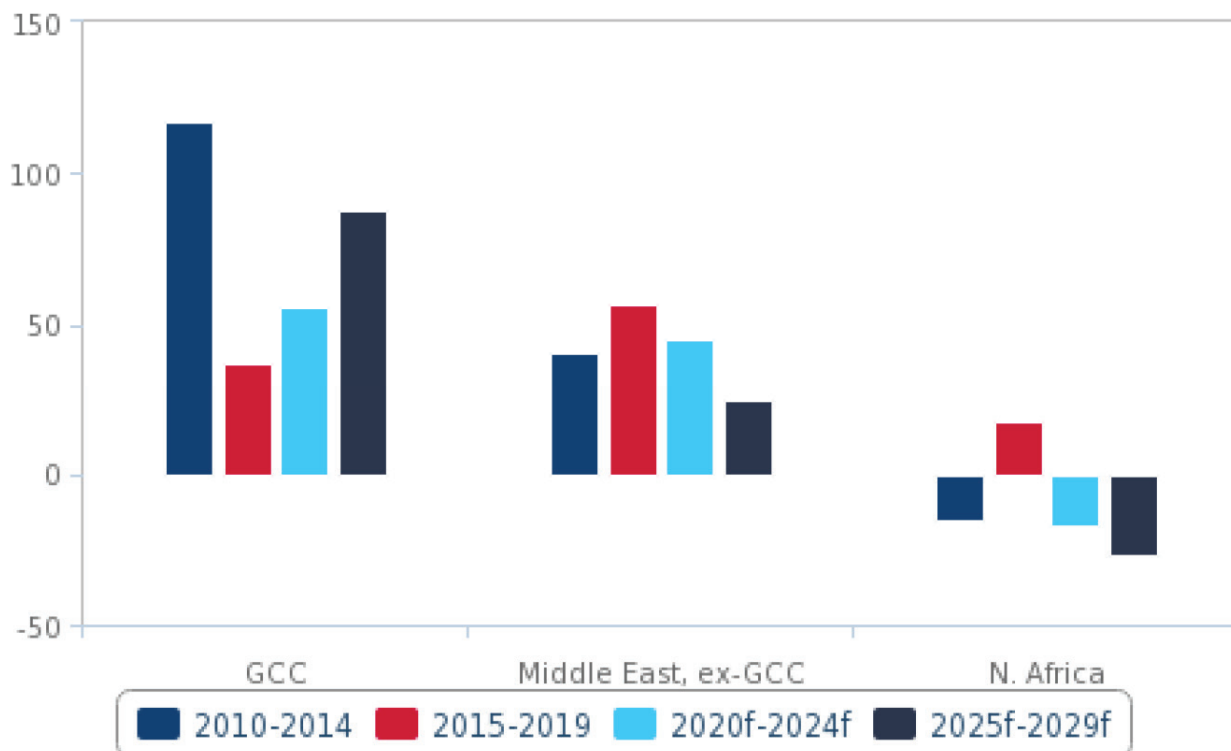
کشورهای حوزه خلیج فارس بخش عمده افزایش میزان تولید گاز را به خود اختصاص خواهند داد. چندین پروژه تولید گاز برای چند سال آینده در دست اجرا هستند که از آن جمله می‌توان به توسعه میدان گازی پارس شمالی (قطر)، هاویه، هراد و فضیلی (در عربستان سعودی)، پروژه منطقه شمال غرب (امارات متحده عربی) و فاز دوم پالایشگاه خزان (در عمان) اشاره کرد. با توجه به حجم منابع موجود، امکان افزایش رشد میزان تولید در منطقه وجود دارد. با این حال، تعیین قیمت‌های پایین برای گاز از سوی دولت‌ها، فقدان مشارکت خارجی و محدودیت‌های زیرساختی مانع از اجرای طرح‌های توسعه در بسیاری از کشورها شده‌اند. طرح‌های درآمدزایی منابع عظیم غیرمتعارف در منطقه نیز ریسک سعودی قابل توجهی ایجاد کرده‌اند. طرح‌هایی که بیشترین میزان پیشرفت را داشته‌اند، مربوط به عربستان سعودی بوده‌اند. عربستان سعودی ۱۱۰ میلیارد دلار را جهت توسعه حوزه گازی جفوره اختصاص داده و قصد دارد میزان تولید از این حوزه گازی را تا سال ۲۰۳۶ به ۲۲,۷ میلیارد متر مکعب برساند.

ایران همچنان عمده‌ترین تولیدکننده گاز در خاورمیانه در خارج از شورای همکاری خلیج فارس خواهد بود. اما با وجود راه‌اندازی بخش عمده‌ای از میدان گازی پارس جنوبی، سرعت رشد تولید این کشور کاهش خواهد یافت. ایران از منابع کشف شده عظیمی برخوردار است که البته توسعه نیافته‌اند و تحریم‌های آمریکا روند توسعه این منابع را کند کرده و در آینده قابل پیش‌بینی نیز شرایط به همین ترتیب خواهد بود. پیش‌بینی می‌شود عراق نیز رشد مطلوبی را شاهد باشد. عراق به دنبال استخراج گاز از منابع مشتعل است و قصد دارد هم از منابع گازی مشترک با میدین نفتی و هم از منابع گازی

جدا از این میادین کسب درآمد کند. اما این روند با تأخیرهایی همراه بوده و کند شدن آن به واسطه کاهش هزینه‌های سرمایه‌ای در فصل‌های پیش رو امری اجتناب‌ناپذیر است.

مصر با ریسک‌های افزایشی مواجه است

تغییر خالص در تولید گاز طبیعی خشک کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا (میلیارد متر مکعب)

برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

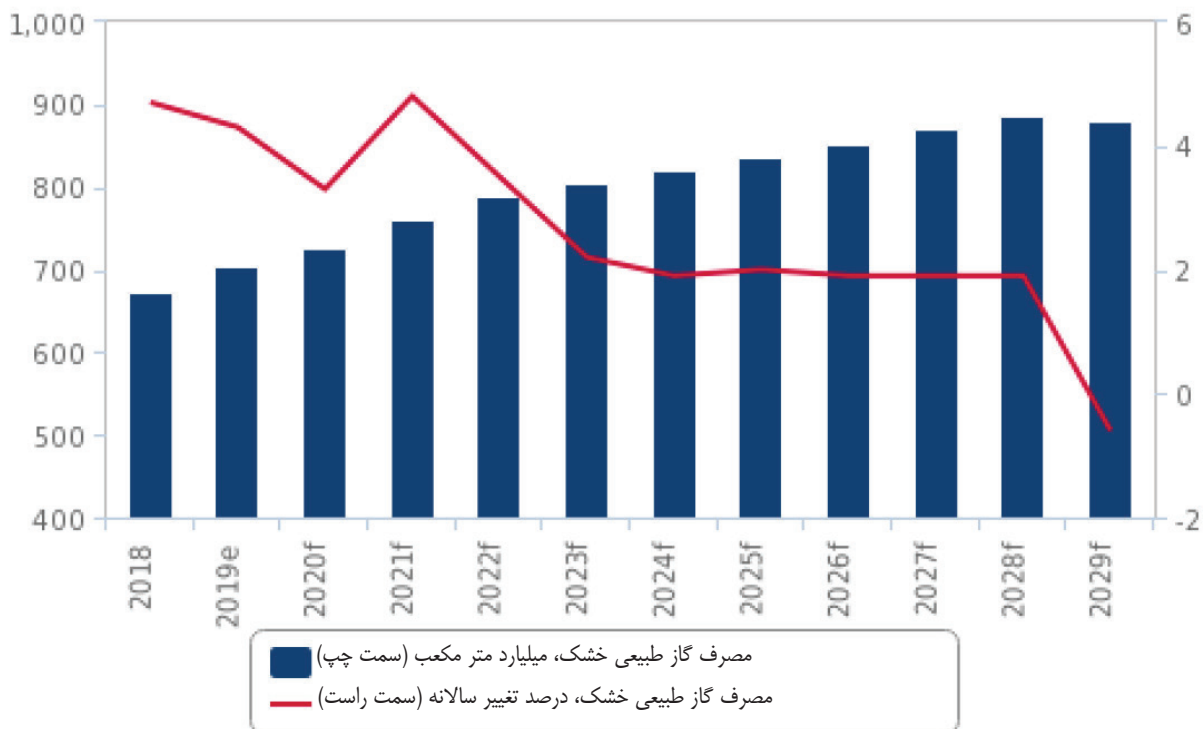
منطقه شمال آفریقا در زمینه تولید گاز نیز مانند تولید نفت از کل منطقه منقب‌تر است. در لیبی، تولید گاز طبیعی مانند نفت به واسطه شرایط امنیتی نامناسب و فقدان مزمین سرمایه‌گذاری با مشکلات عدیده‌ای دست به گریبان است. حجم سرمایه‌گذاری در الجزایر نیز نامیدکننده بوده و آهنگ بالای افت برداشت از میدان هسی در عمل رشد خالص حجم تولید را منفی کرده و تعداد پالایشگاه‌های در دست ساختی که بتوانند فرسوده بودن میادین عظیم این کشور را جبران کنند چندان زیاد نیست. پیش‌بینی می‌شود مصر نیز در طول بازه زمانی ده‌ساله مورد پیش‌بینی شاهد کاهش میزان تولید باشد. اما این پیش‌بینی صرفاً بر مبنای آن دسته از طرح‌هایی ارائه شده که پس از صدور حکم نهایی سرمایه‌گذاری (FID) در این کشور به موعدا اجرا گذاشته شده‌اند و احتمال وجود منابع دور از ساحل در این کشور پس از احیای مجدد روند رشد بازار جهانی، ریسک صعودی قابل توجهی ایجاد می‌کند.

مصرف گاز، پیش‌بینی تداوم رشد تقاضا در بخش‌های صنعت و تولید برق

میزان تقاضا برای گاز طبیعی به دلیل محدود بودن میزان مصرف آن در بخش حمل و نقل، در قیاس با تقاضا برای نفت کمتر در معرض تأثیرات ناشی از شیوع کووید-۱۹ قرار داشته است. با این حال، تمهیدات کنترلی و اختلال‌های ناشی از شیوع این بیماری در فعالیت‌های اقتصادی بر رشد تقاضا در بخش‌های دیگر، از جمله بخش صنعت و تولید برق تأثیر منفی خواهد داشت. با این حال، انتظار می‌رود رشد در سال ۲۰۲۰ و در کل بازه زمانی ده‌ساله پیش‌بینی‌شده، در محدوده مثبت باقی بماند. پیش‌بینی می‌شود میزان تقاضا در درازمدت به سرعت افزایش یابد و با افزایش ۱۷۲ میلیارد متر معکبی (۲۴٫۸ درصد) به ۸۶۷ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۲۹ برسد.

رشد عرضه داخلی تقاضای جدید را تأمین می‌کند

مصرف گاز طبیعی در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا، میلیارد متر مکعب

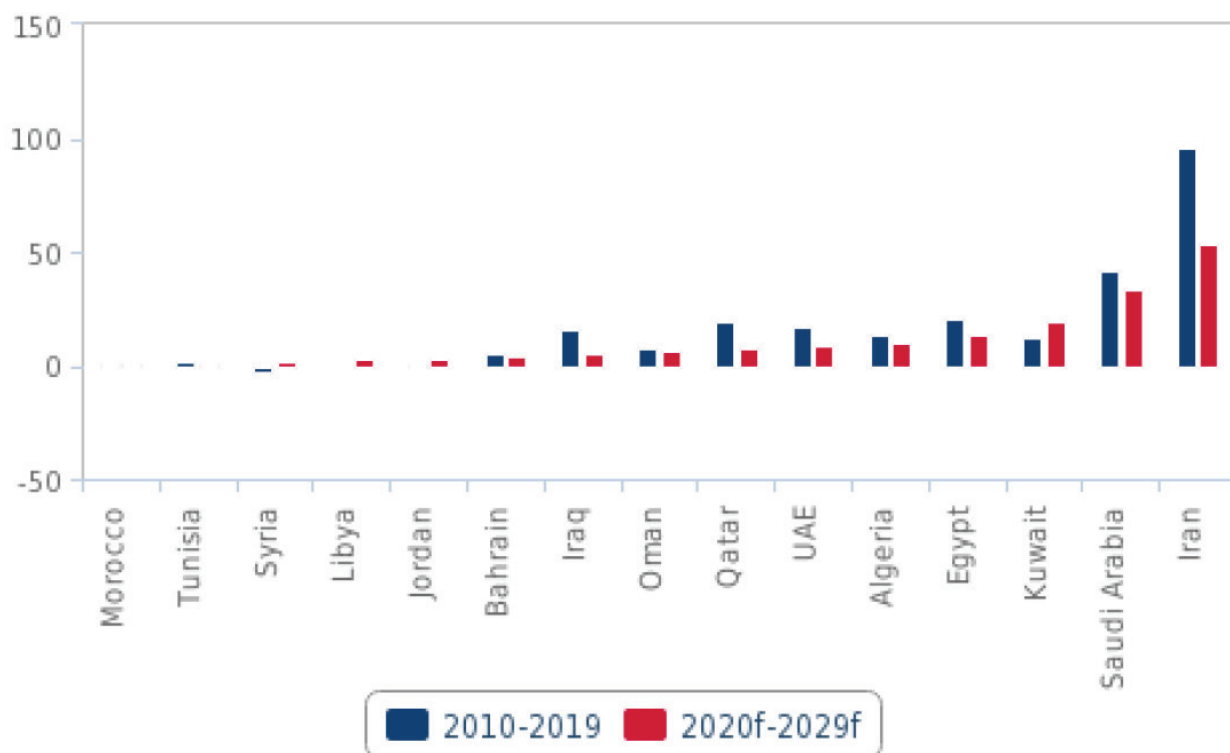

برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

عوامل مثبت بنیادی اقتصادی و جمعیتی، دورنمای درازمدت تقاضا در مقیاس گسترده‌تر در بخش‌های صنعتی، خانگی و تولید برق را تقویت می‌کنند. علاوه بر این، متنوع‌سازی سبد انرژی، تغییر الگوی مصرف از نفت به سمت گاز و رشد صنایع پایین‌دستی سبب می‌شود گاز طبیعی در دهه پیش رو سهم بیشتری از سبد نهایی مصرف را به خود اختصاص دهد. بخش عمده رشد تقاضا از طریق افزایش عرضه داخلی تأمین خواهد شد. طبق پیش‌بینی ما، بیشترین میزان رشد تقاضا مربوط به ایران، عربستان سعودی، کویت، مصر، امارات متحده عربی و قطر خواهد بود، هرچند این رشد به طور کلی شامل کشورهای مختلفی در منطقه شمال آفریقا و خاورمیانه نیز خواهد شد.

تنوع مناسب رشد

تغییر خالص در تقاضا برای گاز طبیعی خشک در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا (میلیارد متر مکعب)

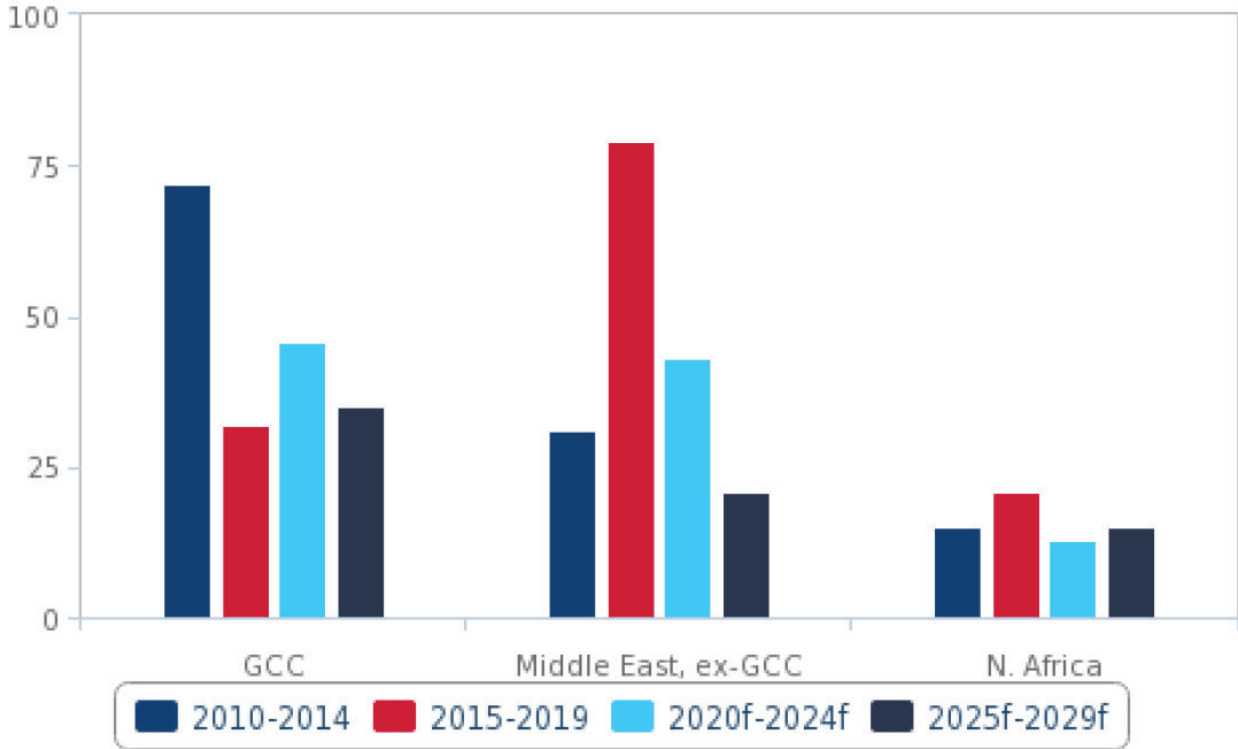

برآورد و پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

در مورد گاز طبیعی، عرضه در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس و سایر کشورهای خاورمیانه غیر از این شورا، در طی ۱۰ سال تا ۲۰۲۹ به ترتیب ۳۳٫۶ درصد و ۲۸٫۳ درصد رشد خواهد نمود. در همین حال، پیش‌بینی می‌شود تقاضا در این دوره ۲۵٫۷ درصد و ۲۴٫۵ درصد افزایش یابد. آفریقای شمالی با رشد تقاضای ۲۳٫۲ درصدی قابل مقایسه است؛ با این حال، عرضه با کاهش شدید ۲۶٫۵ درصدی همراه خواهد بود. همین روند برای نفت هم صادق است، به طوری که پیش‌بینی شده تولید حدود ۱۶٫۵ درصد کاهش یابد، در حالی که مصرف مانند گاز طبیعی (۲۳٫۲ درصد) افزایش پیدا می‌کند. این باعث ایجاد فشارهای مالی بر دولت‌های منطقه می‌گردد، زیرا درآمدهای صادراتی کاهش یافته و وابستگی به واردات هم بیشتر می‌شود.

رشد تقاضای آفریقای شمالی باعث فشار بر عرضه

خالص تغییر در تقاضای گاز طبیعی خشک، میلیارد متر مکعب

e برآورد و f پیش‌بینی‌های مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

روش‌شناسی نفت و گاز

تفکر پیوسته

ما از یک مدل ساده و شفاف به عنوان مبنای پیش‌بینی‌های خود در صنایع مختلف استفاده می‌کنیم، اما اتکای اصلی ما بر ارزیابی‌های کارشناسی تحلیلگران خودمان است تا اطمینان حاصل کنیم تمامی بینش‌های حاصل از رویکرد منحصر به فرد تفکر پیوسته ما در پیش‌بینی‌ها لحاظ می‌شوند. به باور ما، استفاده از تخصص و ارزیابی تحلیلگران بهترین ابزار جهت ارائه دقیق‌ترین، به‌روزترین و جامع‌ترین بینش‌ها به مشتریان است.

در رویکرد مبتنی بر تفکر پیوسته ما در زمینه پیش‌بینی و تحلیل، متغیرهای کلان حاصل از ارزیابی ما پیرامون ریسک کشورها نیز لحاظ شده‌اند تا بدین ترتیب بینش منحصر به فرد و ارزشمندی پیرامون تمامی عوامل ریسک کلان، سیاسی و صنعتی مؤثر بر فعالیت‌های مشتریان و نیز پتانسیل درآمدزایی در صنعت یا صنایعی که آن‌ها در آن فعالیت دارند در اختیارشان قرار دهیم.

روش‌شناسی نفت و گاز

در مورد صنایع نفت و گاز ما داده‌های تاریخی و نیز پیش‌بینی‌هایی ده‌ساله را برای ۴۵ متغیر کلیدی این صنایع شامل تولید نفت و گاز، تولید و مصرف سوخت‌های پالایش‌شده، ظرفیت صنایع پالایشگاهی، تولید سوخت‌های پالایش‌شده و تجارت نفت و گاز طبیعی در اختیار داریم. ما همچنین داده‌های تاریخی و پیش‌بینی‌های ده‌ساله‌ای نیز برای ۳۶ شاخص قیمت انرژی در اختیار داریم.

پیش‌بینی‌های ما ترکیبی از ارزیابی‌های کارشناسی تحلیلگران و سری زمانی تاریخی مربوط به هر بازار هستند. تحلیلگران ما در بخش نفت و گاز با سایر تیم‌های تحلیلی فعال در مؤسسه از جمله تیم ارزیابی ریسک کشورها، تیم کالاهای، برق، خودرو و زیرساخت در تعامل هستند. بدین ترتیب، این تحلیلگران درک جامعی از عوامل خارجی مختلفی که ممکن است در سطح کشوری، منطقه‌ای یا جهانی بر دورنمای صنایع نفت و گاز تأثیرگذار باشند، خواهند داشت. علاوه بر این، در پیش‌بینی‌های ما در ارتباط با صنایع نفت و گاز ارزیابی‌های مربوط به ریسک سیاسی، دورنمای قوانین و مقررات و نیز دورنمای هزینه‌های سرمایه‌ای در این صنایع نیز لحاظ می‌شوند.

یک چرخه پایش داده‌ها به طور مستمر در جریان است که در آن پایگاه‌های داده هر سه ماه یک بار به‌روز رسانی می‌شوند. تحلیلگران در صورت نیاز به منظور اعمال تغییرات لازم در پیش‌بینی‌ها از ارزیابی‌های خود خارج از این چرخه نیز استفاده می‌کنند.

روش‌شناسی مختص بخش

رویکرد ما در زمینه پیش‌بینی، ترکیبی از تحلیل‌های از بالا به پایین و از پایین به بالا با تکیه بر داده‌های مربوط به طیف گسترده‌ای از منابع شرکتی، دولتی و چندجانبه است. همچنین در این پیش‌بینی‌ها از داده‌ها و تحلیل‌های اختصاصی مربوط به ۱۲۵ بازار و ۲۵ رشته صنعتی استفاده شده است.

تولید در صنایع بالادستی

پیش‌بینی‌های ما پیرامون طرف عرضه ماهیت از پایین به بالا دارد و در آن پروژه‌های مربوط به احداث مراکز جدید و نوسازی مراکز موجود تا سطح بازار با یکدیگر جمع شده‌اند و از این راه رقمی به عنوان تعداد کل به دست آمده است. ما نفت خام، گاز طبیعی مایع و میعانات را در محاسبه حجم تولید نفت محاسبه کرده‌ایم. گاز طبیعی را نیز به عنوان گاز طبیعی خشک تعریف کرده‌ایم و انواع مایعات گاز طبیعی را در محاسبه تولید نفت لحاظ کرده‌ایم.

بخش عمده داده‌ها از شرکت‌های فعال در بازار و نهادهای قانون‌گذاری مربوطه مانند اداره اطلاعات انرژی آمریکا و ابتکار مشترک مشترک آمارهای نفتی دریافت شده‌اند.

ما ظرفیت تولید اعلام‌شده از سوی شرکت یا سازمان مورد نظر را لحاظ می‌کنیم، اما در مورد تاریخ آغاز پروژه‌ها و بازه زمانی راه‌اندازی آن‌ها مفروضات خود را بر مبنای اطلاعات موثق ارائه می‌کنیم.

به طور کلی ما تنها آن دسته از پروژه‌هایی را لحاظ می‌کنیم که پس از اتخاذ تصمیم نهایی سرمایه‌گذاری آغاز شده‌اند. با این حال، آن دسته از پروژه‌هایی که پیش از اتخاذ تصمیم نهایی سرمایه‌گذاری مورد بررسی قرار گرفته‌اند و احتمال پیشرفت در آن‌ها بیشتر بوده نیز لحاظ خواهند شد. احتمال پیشرفت یک پروژه نیز بر مبنای عوامل چندی مشخص می‌شود که شامل موارد ذیل هستند:

- مؤلفه‌های اقتصادی مربوط به پروژه

- قیمت رایج نفت یا گاز

- بستر سیاسی و حقوقی

- مفروضات مربوط به فرآیند تخصیص سرمایه در میان سهامداران

تولید قدیمی (تولیدی که تاریخ آغاز آن هر سالی پیش از آغاز بازه زمانی مورد پیش‌بینی باشد) بر مبنای روندهای تاریخی از پیش‌بینی‌ها کنار گذاشته می‌شود. اما ما بر مبنای سوابق نرخ افت، سرمایه‌گذاری پیش‌بینی‌شده در زمینه فناوری بهبود استخراج نفت یا توسعه مجدد میادین قدیمی، تحولات در عرصه فناوری و سایر عوامل مرتبط، تعدیل‌هایی را در نرخ افت اعمال می‌کنیم.

میزان تولید برای نفت به واحد بشکه در روز و برای گاز طبیعی به واحد متر مکعب بیان می‌شود.

ظرفیت پالایش

پیش‌بینی‌های ما در زمینه ظرفیت پالایش حالت تجمیعی دارند و در آن‌ها تک‌تک پروژه‌ها (اعم از نوسازی یا بازسازی) تا سطح کل بازار تجمیع و مجموع آن‌ها به عنوان ظرفیت اسمی در نظر گرفته می‌شود.

بخش عمده داده‌ها از شرکت‌های فعال در بازار و نهادهای قانون‌گذاری مربوطه استخراج شده است.

ما ظرفیت اعلام‌شده تولید مواد خام توسط شرکت‌ها یا نهادهای مورد نظر را در محاسبات خود لحاظ می‌کنیم، اما مفروضاتی مبتنی بر آگاهی را نیز بر مبنای زمان آغاز و دوره بهره‌برداری از پروژه‌ها در نظر می‌گیریم.

در پیش‌بینی‌های مربوط به میزان ظرفیت، واحدهای تقطیر نفت خام (واحدهای تقطیر جوی) نیز لحاظ شده‌اند، اما ظرفیت فرآوری ثانویه در آن‌ها لحاظ نشده است.

به طور کلی ما تنها پروژه‌هایی را که تصمیم نهایی جهت سرمایه‌گذاری در آن‌ها اتخاذ شده در نظر می‌گیریم. با این حال، آن دسته از پروژه‌هایی که تصمیم نهایی در مورد سرمایه‌گذاری در آن‌ها هنوز اتخاذ نشده اما احتمال حصول پیشرفت در آن‌ها زیاد بوده نیز لحاظ خواهند شد.

این مقدار به صورت بشکه در روز بیان می‌شود.

بهره‌برداری از ظرفیت پالایش

این شاخص یک شاخص استنباطی است. مقدار این شاخص به صورت نسبت حجم تولید سوخت‌های پالایش شده به ظرفیت اسمی تولید محاسبه می‌شود. با توجه به غلظت پایین‌تر سوخت‌های پالایش شده، پالایشگاهی که با ۱۰۰ درصد ظرفیت اسمی تولید مواد خام خود کار می‌کند بر مبنای این شاخص با ظرفیتی بیش از ۱۰۰٫۰ درصد فعالیت خواهد کرد. بهینه‌سازی فرایند و حذف گلوگاه‌ها که میزان تولید در یک مرکز معین را افزایش می‌دهند، اما در پیش‌بینی اولیه ما در زمینه ظرفیت پالایش لحاظ نمی‌شوند نیز می‌توانند به مزاد بهره‌برداری منجر شوند.

به طور کلی، مراکز تازه تأسیس و پیشرفته‌تر در مقایسه با مراکز و تأسیسات قدیمی با نرخ بهره‌برداری بالاتری کار می‌کنند. این شاخص به واحد بشکه در روز بیان می‌شود.

تولید محصولات پالایش شده

تولید اولیه سوخت‌های پالایش شده تابعی از ظرفیت صنایع پالایشگاهی در یک بازار و نرخ بهره‌برداری پیش‌بینی شده در آن است. همچنین ما تولید را به تولید گاز، گازوییل، بنزین، سوخت جت، نفت سفید، نفت کوره، ال‌پی‌جی و سایر محصولات تقسیم کرده‌ایم. این تقسیم‌بندی بر مبنای روندهای گذشته صورت گرفته است. مقدار این شاخص به واحد بشکه در روز بیان می‌شود.

مصرف محصولات پالایش شده و گاز طبیعی

پیش‌بینی‌های ما در مورد مصرف محصولات پالایش شده و گاز طبیعی ماهیتی از بالا به پایین دارند و در آن‌ها از طیف متنوعی از پیش‌بینی‌ها در سطح بازار که توسط سایر تیم‌های تحلیلی در مؤسسه فیچ و نیز سری زمانی تاریخی هر بازار استفاده شده است. از جمله عوامل رایج دخیل در رشد تقاضا برای سوخت می‌توان به بستر اقتصادی و سیاسی داخلی، روندهای جمعیتی و تحولات در بخش‌های دارای مصرف انرژی بالای اقتصاد و نیز توسعه و در دسترس بودن امکانات زیرساختی اشاره کرد.

ما همچنین میزان مصرف محصولات پالایش شده را نیز به مانند تولید سوخت‌های پالایش شده به گازوییل، بنزین، سوخت جت، نفت سفید، نفت کوره، ال‌پی‌جی و سایر محصولات تقسیم کرده‌ایم.

این شاخص برای نفت به واحد بشکه در روز و برای گاز طبیعی به واحد متر مکعب بیان می‌شود.

تجارت نفت

شاخص تجارت نفت یک شاخص محاسباتی است.

ما میزان خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات را به صورت مجموع تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر سوخت‌های مایع و مقادیر افزایش ظرفیت پالایش منهای میزان تولید محصولات پالایش‌شده محاسبه می‌کنیم.

مقدار خالص صادرات محصولات پالایش‌شده از تفریق میزان مصرف محصولات پالایش‌شده از میزان تولید این محصولات به دست می‌آید. ما مقوله تجارت را نیز به مانند پیش‌بینی‌های مربوط به تولید و مصرف به زیرگروه‌های گازوییل، بنزین، سوخت جت، نفت سفید، نفت کوره، ال‌پی‌جی و سایر محصولات تقسیم‌بندی کرده‌ایم. ارزش صادرات خالص نفت (نفت خام و مشتقات آن)، به صورت مجموع تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات سوختی و مقادیر افزایش ظرفیت پالایش منهای میزان مصرف محصولات پالایش‌شده محاسبه می‌شود.

در پیش‌بینی‌های ما در مورد صادرات خالص به عنوان شاخصی محاسباتی، تغییرات سالانه در موجودی لحاظ نمی‌شوند. این امر می‌تواند به بروز برخی اختلافات ناچیز میان مجموعه داده‌های تاریخی ما و گردش‌های مشاهده‌شده مبادلات تجاری منجر شود.

مقدار این شاخص به واحد بشکه در روز بیان می‌شود.

پیش‌بینی‌های مربوط به گاز

تجارت گاز

در پیش‌بینی‌های ما در مورد میزان خالص صادرات به عنوان شاخصی محاسباتی، تغییرات سالانه در میزان موجودی لحاظ نمی‌شوند. این مسئله می‌تواند به بروز برخی اختلافات جزئی میان مجموعه‌های داده‌های تاریخی ما و گردش‌های تجاری مشاهده‌شده منجر شود.

صادرات خالص گاز طبیعی خشک

این شاخص یک شاخص محاسباتی است که مقدار آن از تفریق میزان مصرف گاز طبیعی خشک از میزان تولید آن به دست می‌آید.

یکی از زیرگروه‌های این شاخص میزان صادرات خالص ال‌ان‌جی است.

مقدار صادرات خالص ال‌ان‌جی از تفریق میزان ناخالص واردات ال‌ان‌جی از میزان صادرات ناخالص این ماده به دست می‌آید.

پیش‌بینی‌های مربوط به مقادیر ناخالص صادرات و واردات حالت تجمیعی دارند و در آن‌ها پروژه‌های مایع‌سازی و تبدیل مجدد به گاز (اعم از احداث یا نوسازی) تا سطح کل بازار با یکدیگر تجمیع شده‌اند. ما برای این منظور از پایگاه داده‌های مربوط به پروژه‌های ال‌ان‌جی استفاده کردیم که شامل فهرست جامعی از مراکز مایع‌سازی و تبدیل مجدد به گاز در هر بازار است.

صادرات خالص از طریق خطوط لوله

این شاخص یک شاخص محاسباتی است و مقدار آن نیز از تفریق میزان صادرات خالص ال‌ان‌جی از میزان اسمی صادرات خالص گاز طبیعی به دست می‌آید. با توجه به اینکه تغییرات در موجودی به طور غیرمستقیم در پیش‌بینی میزان خالص صادرات گاز از طریق خطوط لوله لحاظ می‌شوند، ممکن است اختلاف‌های اندکی میان مجموعه داده‌های تاریخی ما و گردش‌های مشاهده‌شده تجاری وجود داشته باشد.

روش محاسبه شاخص ریسک به بازده

گروه‌های ماتریسی

ماتریس شاخص ریسک به بازده به دو گروه متمایز تقسیم می‌شود:

- بازده‌ها: ارزیابی حجم و ظرفیت بالقوه رشد یک صنعت (بازده صنعت) و نیز ویژگی‌های کلان مربوط به کشور و صنعت مورد نظر که مستقیماً بر حجم فرصت‌های کاری در یک بخش معین از اقتصاد تأثیر دارند (بازده کشور).
- ریسک‌ها: ارزیابی ویژگی‌های خرد مربوط به هر صنعت که در تحقق ظرفیت‌های بالقوه یک صنعت نقشی حیاتی دارند (ریسک‌های صنعت) و نیز ارزیابی کمیت‌پذیر پروفایل سیاسی، اقتصادی و عملکردی یک کشور (ریسک‌های کشور).

مزایای استفاده از شاخص‌های ریسک به بازده ما در زمینه نفت و گاز

- شاخص جهانی: یک جدول جهانی که در آن تمامی کشورهای حاضر در فهرست مؤسسه فیچ در زمینه فعالیت‌های بالادستی در حوزه نفت و گاز، از کمترین میزان جذابیت (نزدیک‌ترین به صفر) تا جذاب‌ترین (نزدیک به صد) رتبه‌بندی شده‌اند.
- دسترس‌پذیری: تصویری آسان‌فهم و از بالا به پایین از پروفایل‌های ریسک به بازده جهانی، منطقه‌ای یا زیرمنطقه‌ای.
- مقایسه‌پذیری: استفاده از یک روش واحد در مورد صنایع نفت و گاز در ۶۸ کشور به کاربران امکان می‌دهد تا ورای مرزبندی‌های ناشی از گروه‌بندی‌های جهانی یا منطقه‌ای، فهرست‌هایی از کشورهایی که قصد مقایسه آن‌ها با یکدیگر را دارند تشکیل دهند.
- امتیازدهی: امتیازاتی که از ۱۰۰ و با پراکنش بالا داده می‌شوند امکان انجام مقایسه‌های دقیق جهت سرمایه‌گذاری را فراهم می‌کنند. هرچه این امتیاز بیشتر باشد، پروفایل کشور مورد نظر از شرایط مناسب‌تری برخوردار است.
- کمیت‌پذیری: ریسک فعالیت در بخش‌های بالادستی و پایین‌دستی در اقتصاد کشورهای مختلف جهان را کمیت‌گذاری کرده به تعیین نقاط حساس در کل محیط کسب و کار نیز کمک می‌کند.
- جامعیت: مجموعه جامعی از شاخص‌ها جهت ارزیابی ریسک‌ها و بازدهی‌های مختص صنعت مورد نظر در کنار ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی.

- نقطه شروع: این شاخص‌ها نقطه شروعی برای ارزیابی دورنمای بخش‌های بالادستی و پایین‌دستی صنایع نفت و گاز هستند و کاربران می‌توانند از آن پس به انجام تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های دقیق‌تر به منظور فهم هرچه عمیق‌تر بازار بپردازند.
- توازن: ساختار چندشاخصی مانع از تحریف امتیازات و رتبه‌بندی نهایی به واسطه داده‌های پرت یا مقادیر بسیار بالا یا بسیار پایین می‌شود.
- روش: روش ما تلفیقی از پیش‌بینی‌های اختصاصی، نظرات تحلیلگران و شاخص‌های مبنای پذیرفته‌شده در جهان (مانند امتیازات کسب و کار بانک جهانی و شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل) است.

روش محاسبه شاخص سود به بازده در فعالیت‌های بالادستی در صنایع نفت و گاز

در این شاخص، جذابیت هر کشور در صنعت نفت بر مبنای توازن ریسک‌ها و بازدهی حاصل از ورود و فعالیت در کشورهای مختلف کمیت‌گذاری و رتبه‌بندی می‌شود.

ما به منظور محاسبه مقدار این شاخص، ویژگی‌های مربوط به صنعت مورد نظر را با ویژگی‌های کلی‌تر اقتصادی، سیاسی و عملیاتی ترکیب می‌کنیم. سپس این ورودی‌ها را بر مبنای اهمیت آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران در یک صنعت مشخص وزن‌دهی می‌کنیم. نتیجه این فرآیند، تصویری دقیق و موشکافانه از واقعیت‌های پیش روی سرمایه‌گذاران به لحاظ توازن میان فرصت‌ها و ریسک‌ها و نیز میان ویژگی‌های خاص یک صنعت خاص و ویژگی‌های کلی‌تر بازار خواهد بود. چنین تصویری، کاربران شاخص را قادر می‌سازد تا میزان جذابیت یک بازار را در یک چارچوب منطقه‌ای و جهانی مورد ارزیابی قرار دهند.

در این شاخص، پیش‌بینی‌ها و ارزیابی‌های تحلیلی اختصاصی ما پیرامون بستر حقوقی با یکدیگر ترکیب شده‌اند. به موازات تغییرات در قوانین و مقررات و پیش‌بینی‌ها، امتیازات این شاخص نیز تغییر می‌کنند و بدین ترتیب نتایجی پویا و مبتنی بر پیش‌نگری به دست می‌دهند.

شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز در بردارنده ۷۲ کشور است.

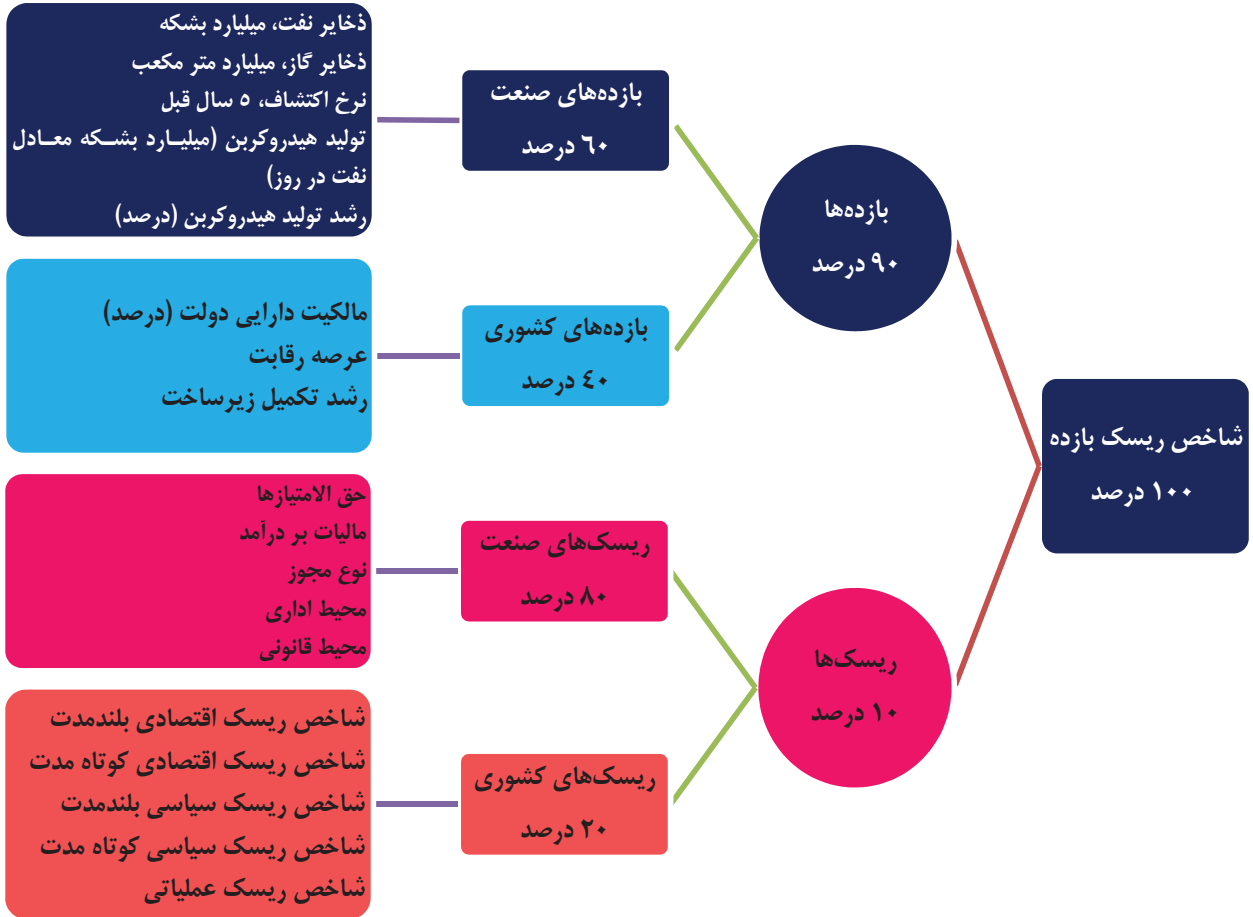
ارزیابی وزن‌دهی‌ها

ماتریس ما به عمد به شکلی طراحی شده که وزن بازده در یک بازار آن (۹۰ درصد امتیاز نهایی شاخص ریسک به بازده) و نیز وزن بخش بازده صنعت مورد نظر در آن (۶۰ درصد امتیاز مربوط به بازدهی) بالا باشد. علت این مسئله نیز توجه به این واقعیت بوده که زمانی که بحث پتانسیل سرمایه‌گذاری درازمدت مطرح می‌شود، حجم و ظرفیت بالقوه رشد یک صنعت بیشترین اهمیت را در تعیین فرصت‌ها دارند و سایر عوامل ساختاری (عوامل جمعیتی، آمار نیروی کار و کیفیت زیرساخت‌ها) از درجه اهمیت کمتری برخوردار هستند. علاوه بر این، تمرکز و تخصص ما در بازارهای نوظهور و پیشرو این سوگیری در توجه به حجم و رشد یک صنعت را ایجاد کرده است تا ما بتوانیم فرصت‌ها را در کشورهایی که چارچوب‌های حقوقی در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته پیشرفته و حجم صنایع نیز در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته بزرگ نیست، اما نسبت به وجود تمایل قوی برای سرمایه‌گذاری در آن‌ها اطمینان داریم، شناسایی کنیم.

وزن مربوط به شاخص‌ها و طبقه‌ها

شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

منبع: مؤسسه فیچ

شاخص‌ها - توضیح و منابع - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادستی		
منبع	دلیل	شاخص
منابع کشوری، داده‌های ما	نشان‌دهنده حجم فرصت‌ها برای توسعه میدان نفتی است. داده‌های مربوط به سال جاری هستند.	ذخایر نفتی (میلیارد بشکه)
منابع کشوری، داده‌های ما.	نشان‌دهنده حجم فرصت‌ها جهت توسعه میادین گازی است. داده‌ها مربوط به سال جاری هستند.	ذخایر گاز (میلیارد متر مکعب)
محاسبه ما	دورنمای بالقوه صنایع بالادستی را نشان می‌دهد.	نرخ اکتشافات پنج سال اخیر
پیش‌بینی ما	نشان دادن مقادیر حجم تولید برای پنج سال بعد	تولید سوخت‌های هیدروکربنی (میلیارد بشکه معادل نفت)
پیش‌بینی ما	مشخص کردن پیش‌بینی میزان رشد تولید برای پنج سال آینده.	رشد تولید سوخت‌های هیدروکربنی (میلیارد بشکه معادل نفت، درصد)
محاسبه ما	کل سهم کنترل شرکت‌های ملی نفت. دسترسی و محدودیت‌های بالقوه دسترسی به منابع را نشان می‌دهد.	مالکیت دولت بر دارایی‌ها (درصد)
محاسبه ما	پایه منابع را بر تعداد تقریبی شرکت‌های فعال تقسیم می‌کند و از این طریق سطح رقابت را نشان می‌دهد.	عرصه رقابت
محاسبه ما	میزان و کیفیت زیرساخت‌های مربوط به صنایع نفت و گاز را محاسبه می‌کند، میزان سهولت دسترسی و میزان سرمایه‌گذاری مورد نیاز در بخش مرمت و نگهداری را نشان می‌دهد.	کامل بودن زیرساخت‌ها
محاسبه ما	امتیاز یک کشور را بر مبنای اینکه آیا مجوزهای مربوط به صنایع نفت و گاز به عنوان امتیاز، تفاهم‌نامه‌های سهامی شدن در تولید یا قراردادهای خدماتی ارائه می‌شوند نشان می‌دهد.	نوع مجوز
منابع دولتی	نرخ مالیات نسبی پرداختی توسط شرکت‌های فعال در بخش نفت و گاز را نشان می‌دهد.	مالیات بر درآمد
منابع دولتی	سایر پرداخت‌های الزامی (و مالیات‌های تکمیلی) علاوه بر مالیات بر درآمد را نشان می‌دهد.	عوارض و مالیات‌های خاص
امتیاز ریسک عملیاتی ما	فرآیندهای مربوط به سهولت کسب و کار را با تأکید ویژه بر کاهش ریسک تأخیر در جدول زمانی اجرای پروژه‌ها را نشان می‌دهد.	محیط اداری
امتیاز ریسک عملیاتی ما	شاخص دوم سهولت کسب و کار که چالش‌های بالقوه در زمینه شفافیت و اثربخشی حاکمیت قانون را نشان می‌دهد.	ریسک محیط قانونی
شاخص ریسک کشوری ما	در شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری رشد اقتصادی، بازار کار، ثبات قیمت‌ها، ثبات نرخ برابری پول ملی و پایداری تراز پرداخت‌ها و نیز دورنمای بدهی‌های مالی و خارجی برای دهه پیش رو لحاظ می‌شود.	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت
شاخص ریسک کشوری ما	هدف از شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت، تعریف آسیب‌پذیری‌های کنونی و ارزیابی رشد واقعی تولید ناخالص داخلی، تورم، بیکاری، نوسان نرخ ارز، تغییرات در تراز پرداخت‌ها، و نیز اسناد مربوط به بدهی‌های مالی و خارجی در طی دو سال آینده است.	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت
شاخص ریسک کشوری ما	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری عرصه سیاسی کشورها را بر پایه این فرض مورد ارزیابی قرار می‌دهد که کشورهای لیبرال و دموکراتیک فاقد تنش‌های فرقه‌ای و برخوردار از برابری گسترده در زمینه درآمد، قوی‌ترین ویژگی‌های مربوط به ثبات سیاسی را در یک افق زمانی چندساله از خود نشان می‌دهند.	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت
شاخص ریسک کشوری ما	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت به ارزیابی ریسک‌های سیاسی مرتبط با ثبات جو حاکم بر سرمایه‌گذاری در یک بازه زمانی کوتاه‌تر، حداکثر تا ۲۴ ماه آینده می‌پردازد.	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت
شاخص ریسک عملیاتی ما	شاخص ریسک عملیاتی ما بر شرایط موجود در ارتباط با چهار حوزه اصلی ریسک متمرکز است: بازار کار، تجارت و سرمایه‌گذاری، مسائل لجستیکی و جرایم و امنیت.	شاخص ریسک عملیاتی

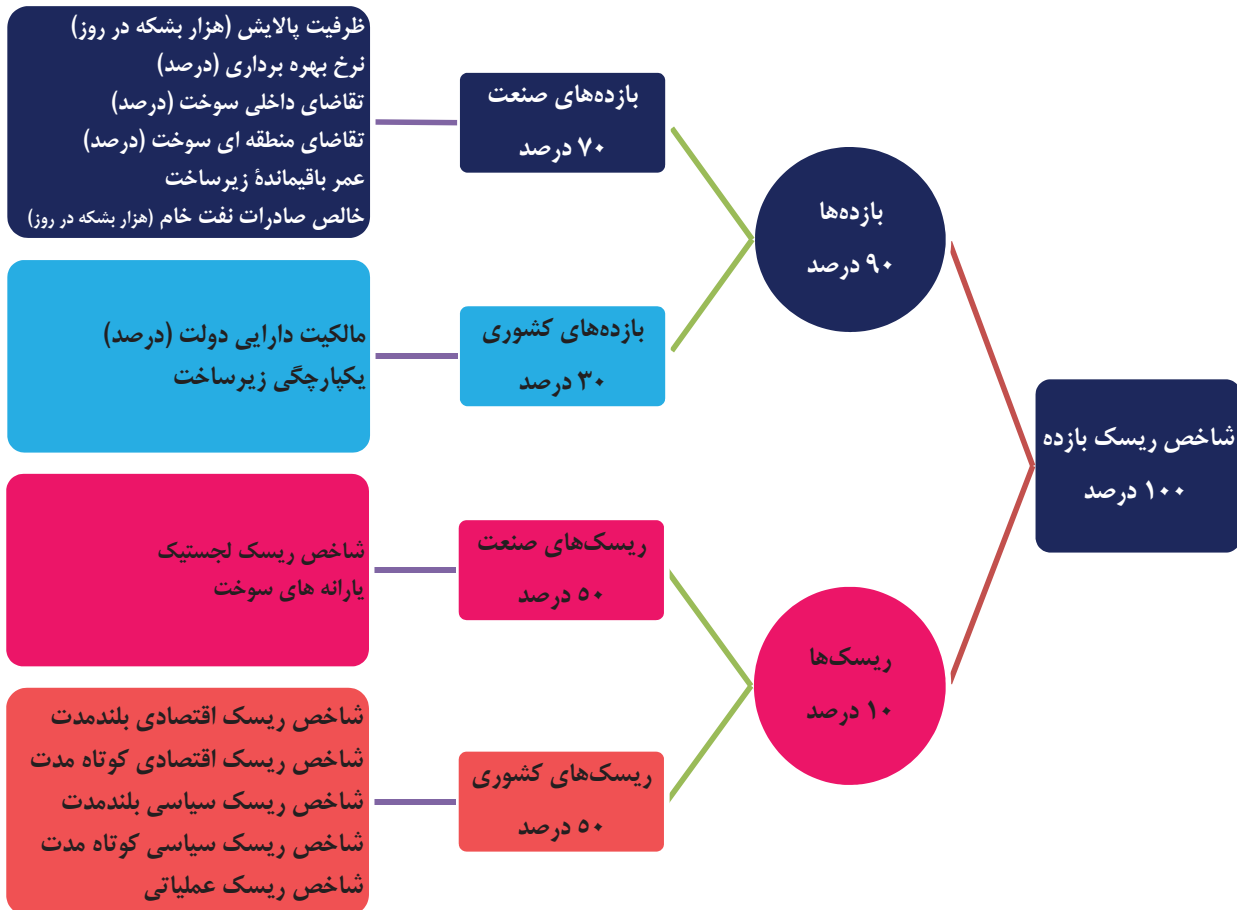
روش محاسبه شاخص ریسک به بازده در بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز

در این شاخص میزان جذابیت یک کشور در بخش صنایع پایین‌دستی بر مبنای توازن میان ریسک‌ها و بازده ناشی از ورود و فعالیت در بازار کشورهای مختلف کمیت‌گذاری و رتبه‌بندی‌های کلی‌تر سیاسی، اقتصادی و عملیاتی بازار تلفیق می‌شوند. سپس این ورودی‌ها را بر مبنای میزان اهمیت در تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران در یک صنعت معین وزن‌دهی می‌کنیم. حاصل این فرایند، تصویری موشکافانه و دقیق از واقعیت‌های پیش روی سرمایه‌گذاران به لحاظ توازن میان فرصت‌ها و ریسک‌ها و نیز میان ویژگی‌های مختص یک صنعت خاص و ویژگی‌های کلی‌تر بازار خواهد بود. بدین ترتیب کاربران این شاخص می‌توانند میزان جذابیت یک بازار را در سطح منطقه‌ای و جهانی ارزیابی کنند.

در این شاخص پیش‌بینی‌ها و ارزیابی‌های کارشناسی اختصاصی ما پیرامون نظام‌های حقوقی با یکدیگر تلفیق شده‌اند. به موازات تغییر در قوانین و مقررات و نیز پیش‌بینی‌ها، امتیازات مربوط به این شاخص نیز تغییر می‌کنند و بدین ترتیب برآیند پویا و مبتنی بر پیش‌نگری را به دست می‌دهند.

وزن مربوط به شاخص‌ها و طبقه‌ها

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین‌دست

منبع: مؤسسه فیچ

ارزیابی وزن‌دهی‌ها

ماتریس ما به عمد به شکلی طراحی شده که وزن بازدهی در آن بسیار بالا (۹۰ درصد امتیاز نهایی شاخص) است. همچنین در درون این مؤلفه نیز وزن بسیار زیادی برای بخش بازدهی صنعت (۷۰ درصد امتیاز نهایی مربوط به بازدهی) در نظر گرفته شده است. این مسئله ناشی از این واقعیت است که زمانی که بحث ظرفیت‌های بالقوه درازمدت سرمایه‌گذاری به میان می‌آید، حجم و ظرفیت بالقوه یک صنعت برای رشد بیشترین میزان اهمیت را در تعیین فرصت‌ها دارند و عوامل ساختاری دیگر (عوامل جمعیتی، آمار مربوط به نیروی کار و کیفیت زیرساخت‌ها) در درجه بعدی اهمیت قرار دارند. علاوه بر این، تمرکز و تخصص ما در بازارهای نوظهور و پیشرو این سوگیری در توجه به حجم و رشد یک صنعت را ایجاب کرده است تا ما بتوانیم فرصت‌ها را در کشورهایی که چارچوب‌های حقوقی در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته پیشرفته و حجم صنایع نیز در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته بزرگ نیست، اما نسبت به وجود تمایل قوی برای سرمایه‌گذاری در آن‌ها اطمینان داریم شناسایی کنیم.

شاخص‌ها - توضیح و منابع - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادستی

منبع	دلیل	شاخص
پیش‌بینی ما	حجم کنونی صنایع پالایش‌شده را در قیاس با بازارهای مشابه به صورت کمی نشان می‌دهد.	ظرفیت پالایش (هزار بشکه در روز) - میانگین پنج‌ساله
محاسبه ما	میزان کارآیی مراکز موجود و نیز موارد مازاد یا کمبود ظرفیت را نشان می‌دهد.	نرخ بهره‌وری (درصد) میانگین پنج‌ساله
پیش‌بینی ما	حجم بازار تقاضای داخلی در قیاس با بازارهای مشابه را نشان می‌دهد.	تقاضای داخلی برای سوخت (هزار بشکه در روز) میانگین پنج‌ساله
پیش‌بینی ما	فرصت تقاضای داخلی و نیز روند مصرف را نشان می‌دهد.	تقاضا برای سوخت (درصد رشد) میانگین پنج‌ساله
پیش‌بینی ما	حجم بازار صادرات منطقه‌ای را به عنوان نامگر فرصت صادرات نشان می‌دهد.	میزان تقاضای منطقه‌ای برای سوخت - میانگین پنج‌ساله
محاسبه ما	محاسبه تقریبی طول عمر زیرساخت‌ها به منظور تعیین عمر فعال باقی‌مانده.	طول عمر زیرساخت‌ها
محاسبه ما	ظرفیت مازاد عرضه نفت داخلی را به عنوان خوراک بالقوه نشان می‌دهد.	خالص صادرات اسمی مواد خام (هزار بشکه در روز) - میانگین پنج‌ساله
محاسبه ما	نشان می‌دهد که چه میزان از بازار موردنظر آماده جذب سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی است.	مالکیت دولت بر دارایی (درصد)
محاسبه ما	حجم بازار را بر مبنای میزان کل جمعیت نشان می‌دهد.	جمعیت
محاسبه ما	حجم بالقوه بازار را بر مبنای نرخ رشد جمعیت در طی پنج سال نشان می‌دهد.	رشد جمعیت (درصد)
شاخص ریسک عملیاتی ما	شاخصی تطبیقی را در زمینه سهولت انتقال خوراک پتروشیمی‌ها، توزیع و پخش سوخت و انعطاف در صادرات و اردات به دست می‌دهد.	ریسک لجستیک
محاسبه ما	اگر قیمت‌های سوخت پایین‌تر از هزینه‌های بازار باشند، از امتیاز آن بازار کسر می‌شود.	یارانه‌های مربوط به سوخت
شاخص ریسک کشوری ما	در شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری رشد اقتصادی، بازار کار، ثبات قیمت‌ها، ثبات نرخ برابری پول ملی و پایداری تراز پرداخت‌ها و نیز دورنمای بدهی‌های مالی و خارجی برای دهه پیش رو لحاظ می‌شود.	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت
شاخص ریسک کشوری ما	هدف از شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت، تعریف آسیب‌پذیری‌های کنونی و ارزیابی رشد واقعی تولید ناخالص داخلی، تورم، بیکاری، نوسان نرخ ارز، تغییرات در تراز پرداخت‌ها، و نیز اسناد مربوط به بدهی‌های مالی و خارجی در طی دو سال آینده است.	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت
شاخص ریسک کشوری ما	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری عرصه سیاسی کشورها را بر پایه این فرض مورد ارزیابی قرار می‌دهد که کشورهای لیبرال و دموکراتیک فاقد تنش‌های فرقه‌ای و برخورداری از برابری گسترده در زمینه درآمد، قوی‌ترین ویژگی‌های مربوط به ثبات سیاسی را در یک افق زمانی چندساله از خود نشان می‌دهند.	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت
شاخص ریسک کشوری ما	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت بر ارزیابی ریسک‌های سیاسی مرتبط با ثبات جو حاکم بر سرمایه‌گذاری در یک بازه زمانی کوتاه‌تر، حداکثر تا ۲۴ ماه آینده می‌پردازد.	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت
شاخص ریسک عملیاتی ما	شاخص ریسک عملیاتی ما بر شرایط موجود در ارتباط با چهار حوزه اصلی ریسک متمرکز است: بازار کار، تجارت و سرمایه‌گذاری، مسائل لجستیکی و جرایم و امنیت.	شاخص ریسک عملیاتی

منبع

Iran; Oil & Gas Report, Q1 2021
Includes 10-year forecasts to 2029
Fitch Solutions
October, 2020